Proletari din toate țările, uniți-vă !

Anul XVII, nr. 26, joi 28 iunie 1984

România literară

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

26

PE DRUMURILE DE LUPTĂ ȘI GLORIE ALE ELIBERĂRII NOASTRE

(Paginile 4, 5, 6, 7)

PLENARA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

SUB președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, miercuri, 27 iunie, au avut loc lucrările Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

La lucrări au participat, ca invitați, primi secretari ai comitetelor județene de partid, cadre din ministere, instituții centrale și organizații de masă, redactori șefi ai presei centrale, care nu sînt membri ai C.C. al P.C.R.

Plenara a adoptat, în unanimitate, următoarea ordine de zi :

1. Cu privire la convocarea celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

2. Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român cu privire la planul cincinal 1986-1990.

3. Raportul cu privire la proiectul Planului național unic de dezvoltare economică și socială a României pe anul 1985.

4. Raportul cu privire la proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii, industriei alimentare, gospodăririi apelor și silviculturii în anul 1985.

În cadrul lucrărilor, din însărcinarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., tovarășul Manea Mănescu a prezentat Plenarei Comitetului Central al partidului propunerea ca, la Congresul al XIII-lea al partidului, să fie reales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

Propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român a fost primită cu nețărmurită bucurie și satisfacție, cu profundă și legitimă mîndrie. Participanții, în picioare, au aclamat și ovaționat îndelung pe cel mai iubit fiu al națiunii noastre, scandînd, cu multă căldură și însuflețire, „Ceaușescu — P.C.R. !", „Ceaușescu și poporul !", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria !".

Aprobînd în unanimitate, din toată inima, propunerea făcută, cei prezenți au dat expresie sentimentelor de fierbinte dragoste și aleasă stimă ale comuniștilor, ale tuturor fiilor României socialiste față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, înflăcărat revoluționar și patriot, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, personalitate proeminentă a lumii contemporane, care și-a făcut din slujirea devotată a partidului, patriei și poporului, a cauzei socialismului și păcii, țelul suprem al pilduitoarei sale vieți și activități revoluționare. Comuniștii, toți oamenii muncii de pe întreg cuprinsul țării văd în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea partidului, a statului cea mai sigură chezășie a viitorului fericit al patriei, a independenței și suveranității ei, a edificării cu succes în România a celei mai drepte și umane orînduiri cunoscute în istorie — orînduirea socialistă și comunistă. În această manifestare de adîncă semnificație politică și-a găsit o nouă și puternică ilustrare unitatea strînsă, indestructibilă a întregii națiuni în jurul partidului, voința fermă a poporului nostru de a urma cu credință și devotament pe conducătorul încercat al partidului și statului — tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul celei mai înfloritoare epoci din îndelungata istorie a României.

Însușindu-și în unanimitate propunerea Comitetului Politic Executiv ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie reales, la Congresul al XIII-lea al partidului, ca secretar general al Partidului Comunist Român, plenara a adoptat, în acest sens, următoarea Hotărîre.

HOTĂRÎREA

Plenarei Comitetului Central cu privire la realegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, dînd expresie voinței nestrămutate a comuniștilor, a întregului partid și popor, în deplină unanimitate, își însușește propunerea Comitetului Politic Executiv privind realegerea de către Congresul al XIII-lea al partidului, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, conducător încercat al partidului și poporului român, personalitate proeminentă a lumii contemporane.

Plenara hotărăște ca această propunere să fie dezbătută în adunările generale ale tuturor organizațiilor de partid din întreprinderi, instituții, unități agricole, în toate conferințele organizațiilor de partid comunale, orășenești, municipale și județene.

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român își exprimă convingerea că această hotărîre corespunde dorinței arzătoare și voinței neclintite a tuturor comuniștilor, a întregului partid, dă glas dragostei cu care tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU este înconjurat de întregul nostru popor, că aceasta constituie un puternic factor de întărire a unității și coeziunii partidului, a încrederii și adeziunii întregului popor la politica internă și internațională a partidului și statului nostru, la înfăptuirea exemplară a hotărîrilor istorice ce vor fi adoptate de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, la mersul neabătut al României pe drumul libertății și progresului, al socialismului și comunismului.

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu. Redactor şef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacţie: Roger Câmpeanu

DIN 7 ÎN 7 ZILE

Activitate de prestigiu în sprijinul păcii şi al propăşirii întregii omeniri

ROLUL hotărîtor pe care tovarăşul Nicolae Ceaușescu îl are în fundamentarea, elaborarea și traducerea în practică a politicii internaționale a partidului și statului nostru în ultimele două decenii este puternic pus în lumină de semnificațiile politice ale săptămînii în curs.

Relevante cu deosebire în acest sens sînt aprecierile Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., întrunit în ședința de vineri, 22 iunie, cu privire la contribuția adusă de secretarul general al partidului, președintele Republicii, de România socialistă la importantele desfășurări de politică externă — în plan multilateral și bilateral — din ultima perioadă, la rezultatele lor rodnice, la abordarea, prilejuită de ele, a unora dintre problemele majore și acute ale situației internaționale actuale, la reafirmarea principială a pozițiilor constructive ale țării noastre față de împrejurările cruciale cu care este confruntată astăzi lumea.

Aprecierile Comitetului Politic Executiv se referă la participarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea Economică la nivel înalt a țărilor membre ale C.A.E.R., la vizita pe care, la invitația tovarășului Wojciech Jaruzelski, a efectuat-o în Polonia, precum și la vizita făcută în România de tovarășul Kim Ir Sen. La acestea s-au adăugat, între timp, o serie de momente cu importanță specifică; vineri, primirea de către secretarul general al partidului nostru, președintele Republicii, a viceprimministrului Guvernului Republicii Zimbabwe, Simon Muzenda; simbătă, examinarea și ratificarea de către Consiliul de Stat a unor acorduri și convenții de colaborare încheiate între România și diverse state din Africa, Asia și Europa; marți, primirea delegației de partid și de stat a Republicii Nicaragua, condusă de Daniel Ortega Saavedra, membru al Direcțiunii Naționale a Frontului Sandinist de Eliberare Națională, coordonatorul Juntei Guvernului de Reconstrucție Națională a Republicii Nicaragua, comandant al Revoluției, care, la invitația C.C. al P.C.R., a efectuat o vizită de lucru în țara noastră.

ECOUL internațional al evenimentelor care au punctat cursul consecvent al politicii noastre externe reliefează activitatea prodigioasă a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru afirmarea orientărilor fundamentale ale demersului românesc pentru pace, dezarmare, înțelegere și colaborare pașnică între popoare, pentru realizarea aspirațiilor vitale, legitime, ale poporului nostru, ale tuturor popoarelor. Presa din țările socialiste, marile agenții internaționale de informații au notat sensurile principialității și consecvenței cu care conducătorul partidului și statului nostru acționează pentru întărirea prieteniei cu țările socialiste, pentru dezvoltarea colaborării cu toate țările, în toate domeniile.

O reflectare de prestigiu a ecoului și efectelor politicii desfășurate de țara noastră, sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în folosul lărgirii și aprofundării colaborării internaționale s-a produs în cadrul reuniunii de experți privind colaborarea industrială multilaterală între țările balcanice, desfășurată la Belgrad. Delegația română a prezentat concepția președintelui Republicii Socialiste România asupra dezvoltării cooperării multilaterale și unei mai bune înțelegeri în Balcani, instaurării unui climat de prietenie și bunăvecinătate în relațiile dintre popoarele din această regiune. De o largă audiență și apreciere se bucură propunerile României și la Conferința de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. În dezbaterile care au loc în cadrul conferinței, reprezentanții diferitelor state participante continuă să facă referiri la propunerile prezentate de România, evidențiind caracterul lor constructiv și echilibrat, precum și necesitatea de a se trece, așa cum susține în mod constant țara noastră, la o nouă fază a lucrărilor, la negocieri concrete care să permită convenirea într-un timp cît mai scurt asupra unor prime măsuri de încredere și securitate.

SEMNIFICAȚII majore sînt de asemeni scoase în relief cu prilejul manifestărilor consacrate, pe diverse meridiane ale globului pămîntesc, aniversării a 40 de ani de la actul istoric de la 23 August. Este subliniat îndeosebi faptul că realizările cele mai impresionante ale poporului român au fost obținute în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, de cînd la cîrma destinelor României se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este pus în evidență rolul său fundamental în elaborarea și aplicarea planurilor cutezătoare de dezvoltare multilaterală a patriei noastre, în promovarea unei politici externe dinamice, principiale și constructive, care servește în cel mai înalt grad interesele națiunii noastre, cauza înțelegerii, cooperării și păcii în întreaga lume.

Este ceea ce a îndreptățit aprecieri ca aceea făcută, cu prilejul recentei sale vizite în România, de profesorul dr. Amilcar Alencastre, membru al Asociației latino-americane de sociologie, cunoscută personalitate a vieții publice din Brazilia, care a semnat, în calitate de editor, două lucrări importante despre realitățile românești de azi, despre politica internațională a României socialiste, despre personalitatea și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu: „Viitorul strălucit al României — a spus profesorul Alencastre — este garantat de faptul că la conducerea destinelor națiunii se află președintele Nicolae Ceaușescu, om politic înțelept, de mare prestigiu internațional."

Cronicar

Viața literară

Sesiune de comunicări cu prilejul Centenarului PANAIT ISTRATI

■ În ziua de 22 iunie a.c. a avut loc la Casa scriitorilor „M. Sadoveanu" din București Sesiunea de comunicări organizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Muzeul literaturii române, consacrată aniversării Centenarului nașterii scriitorului Panait Istrati.

În cadrul sesiunii, conduse de Constantin Toiu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, au fost susținute următoarele comunicări:

— „Mesaj umanist în opera lui Panait Istrati" de Ion Ștefănescu, prim-vicepreședinte al C.C.E.S.

— „Panait Istrati, fiu al pămîntului românesc" de D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

— „Scriitorul Panait Istrati și Brăila" de Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului județean Brăila al P.C.R.

— „Portretul scriitorului Panait Istrati" de Al. Balaci, membru corespondent al Academiei R.S. România, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor.

— „Panait Istrati în conștiința contemporanilor și a posterității" de Al. Săndulescu, cercetător la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu".

— „Panait Istrati — biografie și creație din perspectiva muzeului literaturii" de Constandina Brezu-Stoian, cercetător la Muzeul literaturii române.

La sesiune au luat parte: scriitori, reprezentanți ai unor instituții centrale, directori de edituri, redactori șefi ai presei centrale, ai publicațiilor culturale și literar-artistice, cadre universitare, muzeografi și bibliotecari.

În holul Casei scriitorilor „M. Sadoveanu" a fost organizată cu acest prilej, de către Biblioteca Centrală de Stat și Centrala editorială, o expoziție de carte cuprinzînd lucrările lui Panait Istrati, ca și volume consacrate autorului, apărute în țara noastră și peste hotare.

„Viitor de aur țara noastră are"

● Simbătă, 23 iunie 1984, la Giurgiu a avut loc decernarea premiilor la Festivalul-concurs interjudețean de poezie și de muzică „Viitor de aur țara noastră are", organizat în cinstea marilor evenimente ale acestui an. Juriul de poezie, compus din **Alexandru Balaci** (președinte), **Ion Gheorghe, Ion Horea, Ioan Meițoiu, Cătălina Prangrati** și **Romulus Vulpescu**, a acordat următoarele distincții, selectînd din creația a 79 de concurenți din 13 județe: Premiul Uniunii Scriitorilor — **Ion Gaghii** (Giurgiu); Premiul revistei „România literară" — **Costel Bunoaica** (Ialomița); Premiul revistei „Luceafărul" — **Ion Peia** (Giurgiu); Premiul Centrului de îndrumare a creației populare, Giurgiu — **Romulus Toma** (Teleorman); Premiul Comitetului județean U.T.C. — **Traian Metaxa** (Giurgiu); Premiul Casei de cultură — **Florin Tincu** (Giurgiu); Premiul revistei „Cîntarea României" — **Laura Mihai** (Giurgiu); Mențiuni — **Maria Chirtoacă** (Argeș) și **Grigore Aurel Ionescu** (Constanța).

Festivitatea a fost precedată de un cuvînt al profesorului universitar **Alexandru Balaci**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, care a evocat personalitatea poetului patriot Dimitrie Bolintineanu, al cărui vers nepieritor este chiar emblema festivalului-concurs, ajuns la cea de-a IX-a ediție.

În aceeași zi a avut loc o consfătuire a cenaclurilor și a cercurilor literare din județ, la care au participat scriitorii membri ai juriului, precum și scriitorii invitați: **Toma George Maiorescu, Ioana Postelnicu** și **Ileana Vulpescu.**

Cu același prilej s-au decernat și distincțiile pentru creația muzicală.

Manifestările s-au desfășurat în prezența tovarășului **Ștefan Băjenaru**, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Giurgiu.

„Codicele de la Ieud"

● La Ieud (Maramureș) s-a desfășurat cea de a treia ediție a Colocviilor de cultură „Codicele de la Ieud", organizată de Consiliul comunal de educație politică și cultură socialistă Ieud, Școala generală Ieud, cu sprijinul forurilor politice și culturale județene. Manifestările au cuprins o sesiune de comunicări științifice la care au participat **Ion Gheorghe, Laurențiu Ulici, Grigore Balea, Vasile Bologa, Pamfiliu Bilț, Ilieș Cîmpeanu, Anuța David, Daniela Dunca, Mihai Dăncuș, Ioana Georgea, Mihai Georgea, Vasile Georgescu, Nicolae Iuga, Achim Mihu, Iuliu Pop, Dumitru Șerbu, Ion Zubașcu.** Au avut loc mai multe șezători literare la care au participat membri ai cenaclului „Dacia Fenics", condus de poetul **Ion Gheorghe (Gabriel Chieroiu, Al. Drăghici, Cristina Hâncu, Ion Marcu)** și poeți maramureșeni: **Gheorghe Birlea, Corneliu Ciocan, Petru Dunca, Petru Licor, Mihai Olos, Gh. Pârja, Ioan Pop, Ion Petroval, Maria Ștefanca, Al. Dohi** și alții.

Au cîntat muzică folk **Ștefan Hrușcă** și **Ion Zubașcu.**

SEMNAL

● **Liviu Rebreanu — RASCOALA.** Ediție critică și repere istorico-literare în seria „Patrimoniu" de Niculae Gheran. **(Editura Minerva, 544 p., 22,50 lei).**

● **Georgeta Mircea-Cancicov — DIN VIAȚA VĂILOR.** Nuvele și povestiri. Scrieri inedite apărute postum. **(Editura Cartea Românească, 300 p., 10,50 lei).**

● **Marin Sorescu — DRUMUL.** Volum antologic în „Biblioteca pentru toți". Prefață de Mircea Scarlat. Notă biobibliografică de Virginia Sorescu. **(Editura Minerva, 282 p., 8 lei).**

● **Adrian Fochi — PARALELE FOLCLORICE.** „Coordonatele culturii carpatice" apar în seria „Confluențe". **(Editura Minerva, 328 p., 21 lei).**

● **Aurel Leon — LANDOUL CU BLAZON.** Roman. **(Editura Junimea, 312 p., 11,50 lei).**

LECTOR

● **Pentru o și mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariții, rugăm editurile și, autorii să ne trimită exemplare de semnal.**

„Zilele Mihai Eminescu"

● Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani, împreună cu Uniunea Scriitorilor și Comitetul județean U.T.C. au organizat, în întîmpinarea zilei de 23 August, cea de a XII-a ediție a „Zilelor Mihai Eminescu", dedicate împlinirii a 95 de ani de la moartea poetului. La manifestări au participat numeroși scriitori și alți oameni de artă și cultură din București, Iași, Bacău, Suceava, Botoșani etc.

Scriitorii au fost primiți de tovarășa **Ileana Jalbă**, prim secretar al Comitetului județean de partid Botoșani, care le-a înfățișat principalele preocupări ale conducerii județului în etapa actuală.

Manifestările au debutat cu festivitatea de premiere a laureaților concursului de creație literară „Porni Luceafărul". Această a XII-a ediție a concursului — ce se desfășoară anual sub egida Comitetului județean de cultură și educație socialistă Botoșani și a Uniunii Scriitorilor — a avut loc la Botoșani și Ipotești.

În acest an, la concurs au luat parte 131 de creatori din 30 județe ale țării și din municipiul București.

Juriul, din care au făcut parte: **Andi Andrieș** — președinte, **Corneliu Sturzu, Sergiu Adam, Virgil Cuțitaru, Ion Beldeanu, Lucian Valea** și **Dumitru Țiganiuc**, a acordat următoarele **premii: Ioan Dumbravă**, Tg. Mureș — premiul Editurii „Junimea"; **Constantin Bojescu**, Botoșani — premiul Uniunii Scriitorilor; **Petre Tănăsoaica**, Rm. Vîlcea — premiul C.J.C.E.S. Botoșani; **Victor Mitocaru**, Bacău — premiul revistei „Convorbiri literare"; **Ioan Nistor**, Tg. Mureș — premiul revistei „Ateneu"; **Ioan Pintea**, Bistrița-Năsăud — premiul „Caietelor botoșănene"; **Val Cureliuc**, Botoșani — premiul special al juriului; **Mențiuni: Nicolae Mihail** — Bacău, **Adriana Lefter** — București, **Mariana Pindaru** — Hunedoara, **Pompiliu Cristea** — Buzău, **Vilia Bantă** — Călărași, **Violeta Pătrașcu** — București și **Cristian Bădiliță** — Botoșani.

În cadrul acțiunilor, a fost, de asemenea, deschisă expoziția de artă plastică „Omagiu lui Mihai Eminescu", după care au urmat șezătorile literare „Dintre sute de catarge" (organizate la Liceul „A. T. Laurian" Botoșani și la Școala generală nr. 5 Dorohoi).

Festivalul de poezie și muzică „Tot mai citesc măiastra-ți carte", organizat de Filarmonica și teatrul botoșănean, — cu participarea lui Ion Voicu, Georgeta Popa și Emil Pinghireac — a încheiat manifestările din prima zi.

În celelalte două zile, au avut loc Colocviul științific „Eminescu — patriotul", lansarea volumului „Metamorfozele lui Hyperion" de **Virgil Cuțitaru**, spectacolul de gală al laureaților concursului de interpretare a poeziei eminesciene, vizite la casele memoriale „Mihai Eminescu" din Ipotești și „George Enescu" din Liveni.

Cenaclul „Flacăra", condus de poetul **Adrian Păunescu**, a prezentat spectacole în aer liber, la Botoșani, Ipotești și Săveni.

La manifestări au participat: **Adrian Păunescu, Andi Andrieș, Constantin Clopraga, Virgil Brădățeanu, Virgil Cuțitaru, Sergiu Adam, Lucian Valea, Ion Beldeanu, Dumitru Țiganiuc, Lucia Olaru-Nenati, Ion Apetroaie, Dumitru Ignat, Gabriela Scărlătescu, Petre Popescu-Gogan, Emil Iordache.**

„Laude-să omul și țara"

● Comitetul de cultură și educație socialistă al municipiului Sighetu Marmației, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor și alte instituții din județul Maramureș, organizează ediția a XI-a a Festivalului-concurs de poezie „Laude-să omul și țara".

Concursul este deschis tuturor categoriilor de creatori care nu sînt membri ai Uniunii Scriitorilor și care nu au obținut premii la precedentele ediții.

Lucrările (minimum cinci, dactilografiate în trei exemplare), vor fi trimise, conform uzanțelor, pe adresa: Casa de cultură a municipiului Sighetu Marmației, str. Republicii nr. 31, cod 4925, jud. Maramureș, **pînă la 10 septembrie 1984.**

La 20 septembrie, juriul va selecționa cele mai valoroase lucrări pentru a fi premiate. Între 5—7 octombrie, se vor desfășura numeroase manifestări cultural-artistice („Serile de poezie de la Deseși", șezători literare, vizite de documentare etc.).

Festivitatea de premiere va avea loc la 7 octombrie 1984, la Sighetu Marmației.

Secția de dramaturgie și critică teatrală

● Secția de dramaturgie și critică teatrală a Asociației Scriitorilor din București a ținut o nouă ședință. După ce secretarul secției, **Paul Everac**, a informat despre activitatea curentă de breaslă în contextul problemelor actuale ale mișcării teatrale, criticul **Valentin Silvestru** a făcut o expunere sintetică asupra tendințelor, orientărilor și rezultatelor scrisului dramatic în perioada ultimilor 40 de ani.

Din partea Direcției instituțiilor de spectacole din Consiliul Culturii și Educației Socialiste, **Ticuța Crețu** a informat asupra pieselor românești intrate în repertoriile curente, în legătură cu importantele evenimente politice ale acestui an.

La discuții au participat **Igor Grinevici, Gheorghe Dumbrăveanu, Eugenia Busuioceanu, Paul Cornel Chitic, Iosif Naghiu, Paul Anghel, Valentin Silvestru.**

În încheiere a vorbit **Paul Everac.**

„Colocviile Argeș"

● Biblioteca județeană Argeș a inițiat un ciclu de manifestări în întîmpinarea celei de a 40-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială antifascistă și antiimperialistă și a celui de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Pe lîngă numeroase acțiuni („Ziua bibliotecarului", vernisarea unor expoziții de carte, medalioane literare), s-a desfășurat și manifestarea „Colocviile Argeș" organizată de revista „Argeș", în colaborare cu Biblioteca județeană, pe tema „Momente ale literaturii române după 23 August 1944".

Au participat **Alexandru Balaci, Valeriu Râpeanu, Sergiu Nicolaescu, Silvestru Voinescu, Marin Ioniță, Monica Cornelia Constantinescu, Ion Cruceană, Marin Manu Bădescu** și **Ion Bănuță.**

Lansare de carte

● În prezența unui numeros public, la librăria „Mihai Eminescu" din Suceava a avut loc, marți 12 iunie, lansarea volumului de poeme **Noaptea cailor** de Liviu Călin. În aceeași zi, **Liviu Călin** s-a întîlnit la „Casa corpului didactic" din localitate cu cititori, cadre din învățămînt și elevi interesați de fenomenul literar contemporan.

23 AUGUST 1944
23 AUGUST 1984

Scriitorul și epoca sa

DACĂ în orice epocă istorică opera literară a urmărit a reda relația „om-univers" concretizată în concepția de viață, gîndirea și practica raporturilor etico-sociale, nu e mai puțin adevărat că preocuparea esențială a scriitorului a fost întotdeauna selecția și valorificarea faptului caracteristic, reprezentativ, din marea aluviune a colectivității și transpunerea lui în planul „ficțiunii" artistice. Scriitorul, nutrit la marile idealuri ale umanității, a fost solidar cu inițiativele de luptă pentru împlinirea aspirațiilor de libertate, dreptate socială și apărarea demnității popoarelor, un exemplu de sensibilitate receptivă pentru maselè ce îi acordă încredere și prețuire. Orice moment de luptă sau afirmare a existenței naționale a inspirat pe artist, creator de opere în care străbat vibrația patriotică și accentele progresiste ale vremii. De la principiile generoase ale „epocii luminilor" pînă la formularea clară a datoriei de a înlătura ultimele vestigii ale exploatării umane și a asigura construcția unei societăți bazată pe egalitate socială și pe justa valorificare a muncii, este o continuitate de gîndire ascendentă pe plan revoluționar, care dezvăluie — în final — țelurile și obiectivele superioare ale umanismului zilelor noastre. De aceea, scriitorul epocii socialiste deschisă de Revoluția din August 1944 are conștiința „trăirii" și a imperativului „participării" la frămîntările sociale, la dinamica mișcării revoluționare, pătrunzînd cu convingere în albia permanentei transformări colective, sesizînd afluxul noii spiritualități și al ideologiei înaintate a epocii de construcție a socialismului.

Exponent al unei perioade generatoare de noi forme de organizare a vieții sociale, omul de cultură în genere și scriitorul îndeosebi transmit prin opera lor — cu sinceritatea și patosul creației — sensul esențialelor prefaceri ale timpului. Apartenența la spiritualitatea epocii, concretizată într-o vibrantă pasiune constructivă, se reflectă în creația artistică, pulsînd ritmul dialectic al transformărilor sociale. „Poeta vates", precursor și profet al viitorului, a devenit militantul care contribuie efectiv la împlinirea obiectivelor economice și culturale ale noii societăți construite sub conducerea Partidului Comunist Român. Și nu e greu de remarcat că, indiferent de stilul adoptat, scriitorul e azi un om al „Cetății", un luptător pentru afirmarea sensului etic al acțiunii umane, pentru respectul normelor de comportare conform principiilor umanismului contemporan. Literatura și arta devin, așadar, mijloace active de penetrație și comunicare a fondului de umanitate și spirit progresist în sensul dialecticii revoluționare. Fidelitatea scriitorului față de realitatea și idealurile epocii sale, ca și recunoașterea substratului realist al artei, se aliază în mod firesc cu tendința de înnoire artistică și cu creația de valori inedite. Căci metafora și simbolul folosite ca modalități poetice în structurarea operei nu alterează — în cazul talentului real — sentimentul autenticității și al existenței concrete.

ÎN ceea ce privește condițiile realizării artistice, ale „integrării" realității în operă, există, desigur, opinii variate asupra modalităților de transpunere poetică, dar nu există contestare a prezenței „realului" ca fundal al creației literare. Unii teoreticieni consideră chiar coeficientul realist, axat pe fondul istoric, drept criteriu sigur de valorificare. Opera de artă trebuie să fie un punct nodal, în care se încrucișează cunoașterea lumii reale cu cunoașterea omului în sensul celui mai înalt umanism. Alții pleacă de la ideea că materialul literar justifică constatarea unei corespondențe („omologii") între structura operelor literare ale unei epoci și structurile societății corespunzătoare. Aprecierea raportului dintre fondul real — datele existențiale — și imaginea artistică e în funcție de puterea de discernere și de imaginația autorului, în absența cărora „creația" rămîne o simplă reproducere. Opera literară e însă un „univers", în care sînt cuprinse datele materialului faptic pe de o parte, — „semnificațiile" ce rezultă din interpretarea „semnelor" concrete pe de alta.

Evident, orice discuție în problema recunoașterii sensului artei trebuie să pornească de la o premisă incontestabilă : aceea că arta e „comunicare". De aci urmează două întrebări esențiale : **ce** comunică arta **și în ce mod** se realizează comunicarea. De la început trebuie spus că marii creatori ai artei și literaturii nu au rămas claustrați în cercul stărilor proprii de intimă emotivitate, ci le-au convertit în forme de autentică expresie poetică, lăsîndu-le calea accesibilă spre lumea din afară. (Dante, Shakespeare, Schiller, V. Hugo, Pușkin, Eminescu — pentru a lua doar cîteva exemple — nu au făcut excepție). În ceea ce privește subtila și controversata problemă a mijloacelor adecvate pentru transmiterea sensului creației, aceasta implică un dozaj de obiectivitate, fermitate și conștiință pe baza experienței creatoare a artiștilor, deoarece arta își are drepturi și libertăți consacrate de marile-i realizări în milenara ei devenire. Căci, dincolo de diferențierile impuse de specificul propriu inspirației subiectului, adevărata artă tinde la plăsmuirea unui „univers" corespunzător atît aspirațiilor individuale cît și idealurilor umanității, descoperind limbajul unei vibrații comune pentru realizarea lor.

Dacă nimeni nu se poate situa în afara contextului colectiv, dacă toți sîntem legați printr-o infinită rețea de relații pe plan social, dacă „conștiința socială" e factorul decisiv în aprecierea acțiunilor individuale, cu atît mai semnificativ e rolul creatorului de artă în raporturile lui de interdependență în societate. Căci scriitorul exprimă acea nobilă funcție a artei, care are la bază umanismul, punînd în centrul gîndirii și „actului" creator **Omul** considerat plenar, sub multiplele aspecte ale activității sale în viața socială. El are cultul și intuiția efortului în scopul împlinirii idealurilor omenirii și darul de a transpune în modalități de creație originală aspectele, mobilurile, condițiile de viață ale maselor, cu elanurile și aspirațiile lor generatoare de valori artistice și culturale.

ÎN atmosfera de efervescență ce caracterizează cultura corespunzătoare procesului construcției socialismului, în care, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, prin viziunea profund științifică a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ideologia revoluționară și-a pus definitiv pecetea, literatura și arta exprimă originalitatea spiritului național, reflectînd conștiința socialistă a poporului. Căci socialismul a declanșat acea imensă sete de adevăr și de frumos, concretizată în admirația pentru realizările constructorilor vieții noi, care se regăsesc consemnati artistic în trăsăturile caracterului lor eroic și în redarea uriașului elan colectiv. Pe acest plan, marea forță a artei în general și a literaturii în special constă în promovarea acelui sentiment de satisfacție etică alături de emoția estetică în fața aspectelor esențiale ale realității noi — creație a efortului întregului popor. Iar disecția faptului individual supus analizei în „actul" creației literare, duce la conturarea tipului uman într-o viziune relevantă și convingătoare. Condiția indispensabilă pentru îndeplinirea misiunii scriitorului e, în primul rînd, contactul direct cu constructorii vieții noi, pătrunderea în intimitatea gîndurilor lor și cunoașterea realității în cele mai autentice aspecte ale ei. La acestea se adaugă grija pentru asigurarea accesibilității în straturile largi ale cititorilor. De aceea, claritatea ideilor, alături de fluența imaginilor sesizabile în semnificația lor, este o calitate esențială a operei literare, care — prin justețea fondului ideatic și puternica-i încărcătură emotivă — captează și reține atenția, determină gustul pentru literatura de calitate și trezește interesul pentru problemele implicate. Opera literară se profilează astfel ca o adevărată „mutație" a fenomenelor lumii concrete pe linia valorilor spirituale, datorită marii puteri de sugestie a artei.

Nu e în intenția acestor rînduri de a schița dezvoltarea mișcării literare din zilele noastre. Dar în contextul literaturii contemporane, în care opere reprezentative constituie adevărate repere de orientare în cadrul valorilor literare ale epocii, scriitorii și-au spus cuvîntul — nu rareori — cu fermitate și consecvență. Generațiile de prozatori care au urmat lui M. Sadoveanu și Z. Stancu : Marin Preda, Al. Ivasiuc, Eugen Barbu, Constantin Țoiu, D. R. Popescu, Augustin Buzura; dramaturgi ca: Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Paul Everac au ilustrat perioada ultimelor decenii în literatură; în timp ce — succedînd primilor poeți după 23 August 1944 (M. Beniuc, M. Banuș), poezia de ritmuri variate și autentică inspirație a lui Nichita Stănescu, A. E. Baconsky, Șt. Aug. Doinaș, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana ș.a. a adăugat liricii interbelice și „poeziei manifest" din cel de al cincilea deceniu meditația adîncă și specificul autenticului spirit inovator.

Pe traiectoria ascendentă a nobilei responsabilități în afirmarea luptei pentru îndeplinirea obiectivelor social-politice ale prezentului și în perspectiva destinului de viitor al omenirii, scriitorul imprimă ritmului constructiv de azi accentele unei depline participări la opera întregului popor.

Mircea Mancaș

PORTRETUL TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU
pictură de **Traian Brădean**

Nouă ctitorie

■ Acum un timp scriam, cu o nedisimulată mîndrie, despre ideea de a te identifica, prin fibrele tale esențiale, cu lucrarea cea înaltă a neamului. Evenimentul avea, prin forța și semnificația lui, rădăcini mult mai adînci: se dezvelea statuia lui Mihai Viteazul, înălțată în centrul orașului Sfîntu-Gheorghe. Era, aceasta, un răspuns peste timp al recunoașterii unor fapte care au dat întruchipare și coloană vertebrală destinului poporului. Iar nu de mult, a intrat definitiv în istorie una dintre cele mai mari lucrări concepute și realizate vreodată în România : Canalul Dunăre-Marea Neagră. Aceste exemple, — dintre nenumăratele, grăitoare, la îndemîna oricui respectă adevărul — sînt concludente pentru a identifica vocația unui popor care are demnitatea de a-și adjudeca cu realism și sensibilitate propria vocație. Căci, a respecta tradiția înseamnă a continua pe măsura și în spiritul ei. A o adînci. A o nuanța. A o îmbogăți cu dimensiunea unor construcții capabile să garanteze sensul devenirii. Fără fapte nu există adevăr, sau, altfel spus, adevărul este esența unor fapte de excepție.

Săptămîna aceasta am fost martorii unui eveniment memorabil: secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și tovarășa Elena Ceaușescu au pus piatra de temelie a unui nou ansamblu arhitectural ce se va înălța exact în nucleul de forță al Bucureștilor de odinioară (mă refer, firește, la sensul tradiției), semnînd prima filă din cronica ce va deveni mărturie elocventă a dinamismului și forței constructive ale poporului nostru. Se inaugurau astfel lucrările de construcție a Casei Republicii și Bulevardului Victoria Socialismului.

Momentul emoțional (pentru că există o încărcătură emoțională în nervurile sensibilității noastre) a fost, istoric marcat, de zidirea, în piatra de început a temeliei, a sensului încrustat pe un pergament ce are menirea să dăinuie : „Astăzi, 25 iunie 1984, în al patruzecilea an al aniversării revoluției de eliberare socială și națională, de dezvoltare liberă și independentă a României, am inaugurat lucrările de construcție la Casa Republicii și Bulevardul Victoria Socialismului, mărețe și luminoase ctitorii ale acestei epoci de adînci transformări înnoitoare, construcții monumentale ce vor dăinui peste veacuri, ca o impresionantă mărturie a voinței locuitorilor Bucureștiului, a întregului popor român, de a conferi demnitate și măreție Capitalei țării, patriei noastre socialiste".

Momentele inaugurării statuii lui Mihai Viteazul, Canalului Dunăre-Marea Neagră și acesta, petrecut de curînd, nu sînt întîmplătoare pentru dinamica unei politici realiste, pilduitoare prin puterea de argumentație a faptelor. Unitatea unui popor înseamnă, înainte de toate, credința unică într-un ideal, puterea de-a transfigura constructiv acest ideal, puterea îndubitabilă a lucrării în care te recunoști pe de-a-ntregul. A te recunoaște înseamnă a construi cu demnitatea celui ce își prefigurează opera. Opera întregului popor. Noi respirăm istoria prin fibrele autentice, esențiale ale sensibilității noastre, construind liber și demn, într-o patrie liberă și demnă, edificiile în stare să dureze și să vorbească lumii despre ideea nobilă a timpului care devine istorie și va rămîne istorie.

Viorel Sâmpetrean

23 AUGUST 1944
23 AUGUST 1984

PE DRUMURILE DE LUPTĂ ŞI GLORIE ALE ELIBERĂRII NOASTRE

Evocare a momentelor de luptă de la Oarba de Mureş

Itinerar eroic

DACĂ mi-ar cere cineva să spun un poem de suflet, un imn închinat celor ce trăiesc şi muncesc astăzi pentru înflorirea necontenită a patriei, aş începe cu lupta atitor generaţii de înaintaşi care au visat şi s-au jertfit pentru binele, liniştea şi neatîrnarea ţării, cu eroicii luptători — părinţi şi fraţi de-ai noştri — care, răspunzînd chemării patriei, Partidului Comunist Român, s-au avîntat, acum aproape 40 de ani, în lupte necruţătoare cu forţele întunecate ale fascismului, pentru eliberarea deplină a României de sub dominaţia străină, pentru ca poporul nostru să fie liber şi deplin stăpîn în vatra străbună, să-şi poată hotărî singur destinul, să trăiască liniştit şi demn în rîndul naţiunilor lumii. Şi aş continua, desigur, cu oamenii de azi, harnici şi vrednici, cu marile noastre înfăptuiri patriotice, revoluţionare. Aşa am şi făcut pe parcursul a peste 1800 de kilometri pe urmele însemnate cu jertfe şi fapte de eroism de cei care, într-o neuitată zi de August 1944, au ridicat sus steagul marii Eliberări a poporului român.

...ERA o zi de început de iunie. Cu cîteva zeci de ore în urmă fusese inaugurată de secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Magistrala Albastră; pe cîmpuri unduiau lanuri verzi, mătăsoase ale pîinii viitoare; în oraşe se înălţau noi construcţii spre soare; pe şantiere munceau fără răgaz oameni, aceşti anonimi eroi ai unor împliniri pe care numai viaţa şi munca libere le pot împlini. Într-o asemenea zi, în cadrul manifestărilor prin care întreaga suflare românească omagiază actul istoric de la 23 August 1944, am primit plăcuta şi onorata sarcină de a însoţi un grup numeros de prozatori şi poeţi din întreaga ţară, membri ai Uniunii Scriitorilor, instituţie de prestigiu, care, în colaborare cu Editura Militară, organizase o vizită de documentare în principalele puncte şi zone în care s-au desfăşurat lupte pentru eliberarea deplină a ţării de sub dominaţia hitleristo-horthystă. Ni s-a oferit astfel prilejul de a descoperi şi redescoperi patria cu locurile şi oamenii ei de azi, de a ne redescoperi, de fapt, pe noi aşa cum simţim, cum trăim, cum muncim şi visăm pe aceste străvechi meleaguri de cultură şi civilizaţie, pe acest pămînt al nostru încărcat de istorie. Ni s-a creat, totodată, posibilitatea să străbatem un itinerar eroic, să păşim prin locurile semănate cu jertfe în încleştarea pe viaţă şi pe moarte cu un duşman care uitase că „pe aici nu se trece!" decît dacă ai gînduri bune, că românul n-a răbdat niciodată robia şi că urmaşii celor plecaţi ori de cîte ori a fost nevoie „din cîmp, de-acasă, de la plug" pentru a salva ţara în vremurile de restrişte, aveau să plece iar ca frunza şi ca iarba pentru a alunga cotropitorii fascişti de pe pămîntul românesc.

Au fost evocate pe parcurs, cu patos, în lumina adevărului istoric, episoade de luptă, fapte de arme de o mare forţă educativă, care pot şi trebuie să constituie surse autentice de inspiraţie pentru frontul scriitorilor din patria noastră, indiferent de genul în care-şi manifestă potenţele creatoare talentaţii făuritori ai artei scrisului. De altfel, după cîte ştiu, impresiile de călătorie, reportajele şi însemnările realizate în urma acestei documentări la faţa locului vor fi reunite, selectiv, într-o culegere intitulată **Pe drumurile biruinţei**, care urmează să apară, prin grija Editurii Militare, în cinstea aniversării a 40 de ani de la eliberarea, la 25 octombrie 1944, a ultimei brazde de pămînt românesc de sub ocupaţia străină.

Evocările din Bucureşti şi din zona Băneasa—Pipera—Tunari—Otopeni, de pe Valea Prahovei, de la Braşov, Doboli de Jos, Ilieni, Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Mureş, de la Oarba de Mureş şi Dealul Sîngeorgiu, de la Cluj şi Apahida, de la Moisei şi Carei, de la Oradea şi Păuliş, continuate şi aprofundate pe traseu, în autobuz, de pretutindeni unde au luptat şi s-au jertfit mulţi pentru ţară, tezaur mai presus de orice pentru ei şi pentru urmaşii lor, vizitele şi depunerile de coroane şi jerbe de flori la monumentele şi cimitirele eroilor ni i-au adus pe vitejii noştri în lumina caldă a amintirii, cu demnitatea nepieritoare a însăşi istoriei pe care au scris-o pe cîmpurile de bătaie, cu credinţa nezdruncinată a datoriei lor, în efortul ducerii în încordare, neodihnă şi sîngerare, pînă la capăt, a misiunilor primite. Şi, deşi pe drumul de luptă al armatei române în războiul antihitlerist mi-am mai purtat paşii, uneori împreună cu ofiţerii elevi din Academia Militară, pe vremea cînd eram cadru didactic în această instituţie de învăţămînt militar superior, de data aceasta am încercat parcă mai mult un sentiment de puternică emoţie, de mîndrie patriotică atît pentru faptele ostaşilor care au luptat şi au învins acum 40 de ani, cît şi pentru înfăptuirile prezentului socialist. Şi, de ce să n-o spun, această stare de spirit mi-a fost alimentată tot timpul de receptivitatea participanţilor, de emoţia de care erau cuprinşi adesea ei înşişi, de lacrimile care le străluceau unora în ochi în timp ce ascultau, în timp ce urmăreau atent un deal, o colină, un sat pentru care s-a vărsat mult sînge, scriitorii noştri căutînd parcă să trăiască aievea dramatismul încleştărilor, să descifreze manevra unei companii sau a unui batalion, să înţeleagă pe deplin supremul sacrificiu pe care au fost în stare să-l facă ofiţerii şi ostaşii armatei române pe asprul drum al războiului antihitlerist.

ÎN fiecare oraş unde am poposit o zi sau două, prin grija şefilor Caselor Armatei şi a comandanţilor de garnizoană, pe baza unui plan dinainte stabilit, au fost organizate activităţi deosebit de atractive şi interesante. Întîlnirile cu veteranii din războiul antihitlerist, şezătorile literare, cu săli pline în care auditoriul, grupul de scriitori, reprezentanţii Editurii Militare şi istoricii militari din Centrul de Studii şi Cercetări de Istorie şi Teorie Militară au retrăit vibrînd pagini de istorie vie şi sacră în lumina căreia destinul ni se împlineşte azi mai mîndru ca niciodată. Oameni în vîrstă, cu feţele ridate de trecerea anilor, tinerii sergenţi, subofiţeri şi ofiţeri de rezervă, foştii combatanţi de acum patru decenii şi-au amintit cu emoţie de dramatismul actelor la care au fost părtaşi, au povestit cu o lăudabilă modestie, dar cu patos patriotic episoade de luptă, au evocat amintirea celor căzuţi, alături de ei, în crîncenele încleştări cu duşmanul. La rîndul lor, în stihuri şi fragmente de proză, scriitorii — unii dintre ei foşti luptători pe front — şi-au exprimat cele mai alese sentimente pentru faptele bravilor noştri înaintaşi, admiraţia sinceră pentru înfăptuirile socialiste ale prezentului, dragostea lor fierbinte faţă de patrie, partid şi popor. Şi ne-am dat seama cu toţii că în conştiinţa celor ce şi-au ales ca unealtă a construcţiei cuvîntul au început să se plămădească noi opere în care eroii ştiuţi şi neştiuţi, cei trecuţi sub glie şi cei rămaşi sub soare vor continua să se nască, într-o curgere fără de sfîrşit, atîta timp cît va dăinui scrisul.

Colonel dr.
Gheorghe Romanescu

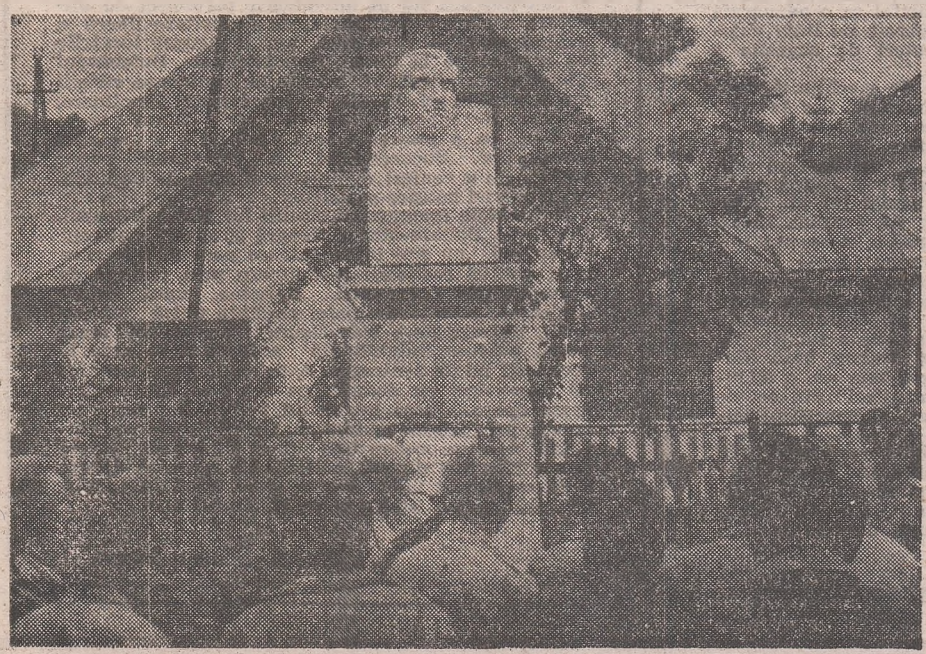

Monumentul poetului-erou Ion Şiugariu

În tranşeele victoriei

DE pe terasa Mureşului, sub formele de teren notate de topografi cu 495, 426 şi 409 m, cotele blestemate, cum le-au denumit ostaşii noştri în urmă cu 40 de ani, reţinem în carnetele de notiţe nume de eroi, de tineri luptători care, sfidînd moartea, ne-au apropiat victoria. Colonelul dr. Gheorghe Romanescu şi prof. dr. Grigore Ploieşteanu, cercetător ştiinţific principal la Centrul de ştiinţe sociale din Tîrgu-Mureş, dau explicaţii răscolitoare. Reţinem zigzagul tranşeelor inamice, punctele cuiburilor sale de foc, direcţiile de atac ale infanteriştilor, vînătorilor şi cavaleriştilor români...

Totul se petrece ca într-un ritual solemn. Direcţiile pe care au înaintat ostaşii noştri sînt azi acoperite de holde bogate, constituindu-se în adevărate cununi de lauri ale acestor meleaguri innoitoare. Notăm. Notăm cu interes. Unul din tovarăşii noştri însă nici nu şi-a desfăcut bloc-notesul. Îi citim pe faţă durerea pe care ţi-o dă rememorarea dramelor trăite în zilele şi nopţile de infern pe care ostaşii şi deopotrivă locuitorii de aici le-au suportat cu stoicism. Omul apăsat de durere, în ai cărui ochi luceau lacrimi, era Petre Sălcudeanu. Este vorba de prozatorul care prin scrierile sale din ultimii ani a făcut să vibreze multe inimi, conectîndu-ne la descifrarea unor mari adevăruri ale luptei şi muncii generaţiei noastre. Cu patru decenii în urmă avea numai 14 ani. Atunci, în acele vremuri care anunţau zorii adevăratei libertăţi a românilor, săpa împreună cu fratele său şi alţi consăteni la tranşeele victoriilor româneşti

Da. Izbînda asupra fascismului a fost plămădită de toţi fiii ţării — tineri sau bătrîni — şi pe toţi deopotrivă îi înconjurăm cu dragoste şi îi asigurăm de toată căldura inimilor noastre.

Constantin Zamfir

Pagini din istoria Patriei

Istorie: urcușul din adîncuri

„SE întîmplă că am făcut acum o călătorie lungă drept la Istru, și în țara geților am ajuns la niște oameni întreprinzători cu gînd de libertate și de pace...". Așa își mărturisea în **Discursurile** sale impresiile Dio Chrysostom, cu mai mult de două milenii în urmă, iar noi, cei patruzeci de scriitori aflați pe acele locuri străvechi în anul sărbătoririi a patru decenii de la Revoluția din August și al celui de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român părea să-l fi auzit, să-l fi ascultat cu urechile noastre și să ne fi spus că în orice secol călătoriile sînt, într-adevăr, cele mai vii lecții de istorie. Drumul nostru mergea spre Transilvania, pînă la Carei, dar soarele, un soare de miez de zi, se afla așezat, în același timp, și deasupra munților Orăștiei și ai Banatului, și pe cununa Apusenilor, și pe fruntea de bazalt a Ceahlăului, și pe stîlpii porților Olteniei, și peste grînele Bărăganului, și deasupra apelor Dunării, și în arborii ce străjuiesc întinderile ce duc spre Mare ale Dobrogei, și, sus, peste fruntea Bucovinei și, jos, la Herculane, tot astfel precum istoria cea nouă n-ar fi putut fi explicată în afara străvechii istorii a poporului român. Cum, în același chip, nu s-ar putea înțelege nici virtuțile armatei noastre fără cunoașterea marilor fapte de vitejie din trecutul cel mai îndepărtat. Cercetătorii militari cu care eram în această călătorie, tovarășii colonel Gheorghe Romanescu și căpitan Alexandru Duțu, evocînd momentele puternicelor încleștări ce au avut loc în zona Brașovului, la Sf. Gheorghe (primul oraș din Ardeal eliberat de sub ocupația hortistă), la Odorhei și Cristuru Secuiesc, la Oarba de Mureș, Iernut, Luduș, Turda, Cluj, Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Păuliș, Radna și în atîtea puncte de foc de acum patruzeci de ani au subliniat episoade eroice din istoria acestor meleaguri sacre pe care au trăit strămoșii. Priveam pămîntul pe care s-au înfruntat, la început de eră, doi mari generali, regele dac Decebal și împăratul roman Traian, nume ce vor fi pomenite ori de cîte ori se va vorbi despre arborele genealogic al poporului nostru. Și mi-am propus ca de îndată ce aveam să scriu despre această călătorie să extrag și să redau aici acest pasaj din opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Din unirea dacilor cu romanii s-a plămădit, în decursul secolelor, un popor nou, plin de energie și vigoare, moștenitor al marilor virtuți și tradiții ale glorioșilor săi înaintași — poporul român. Păstrînd de la daci setea nestinsă de libertate, voința de a nu-și pleca fruntea sub jugul străin, hotărîrea de a rămîne mereu el însuși, unic stăpîn pe viața și pe soarta sa și continuînd spiritul rațional, judecata și păsunca creatoare a romanilor, poporul român, nou apărut în lume, avea să împlinească, într-o existență de aproape două milenii, un eroic, zbuciumat și măreț destin istoric, dezvoltîndu-se continuu și afirmîndu-se cu putere în rîndul popoarelor și, astăzi, al națiunilor lumii".

Drumul pe urmele armatei române în Transilvania în timpul insurecției de acum patru decenii a prilejuit, așadar, și o privire asupra vieții istorice a poporului român format din oameni statornici, oamenii pămîntului moștenit de la străbuni și păstrat cu dîrzenie împotriva migratorilor care-au trecut peste el în goana calului. Iată-l pe omul pămîntului românesc care își reface mereu casa și rămîne de veghe pe țarina sa și se împacă și e îngăduitor cu cei care vin și se leagă cu el într-o prietenie cu pecete istorică, fiindcă, așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu: „În aceste împrejurări poporul nostru, aflat încă în plin proces de cristalizare a fizionomiei sale etnice și spirituale, a rămas să facă față singur, prin propriile-i forțe, valurilor migratoare ce aveau să treacă peste teritoriile sale. În veacul vastelor mișcări demografice, în vecinătatea țării noastre s-au așezat unele populații migratoare; după cum se știe, între acestea și poporul nostru s-au statornicit de-a lungul timpului relații de prietenie și întrajutorare reciprocă, de conviețuire pașnică și colaborare".

Și astfel, treptat, așa cum ne arată istoria, odată cu sfîrșitul perioadei migrațiunilor, populația de pe teritoriul vechii Dacii a început să-și organizeze viața în diferite formații statale mici, dar care cu timpul încep să se unească în state feudale puternice, la a căror cîrmuire ajung, mai totdeauna, domnitori patrioți, eroi ai luptelor de apărare în fața marilor imperii ale vremii. Voievozi cîntați de cărțile vechi și mereu noi, de Ureche, de Costin și Neculce, de Cantemir și încă de toți acela care apar în marea carte a istoriei poporului român în chip de iluștri cronicari ai acelor timpuri și, totodată, de iluștri vizionari ai timpurilor ce aveau să vină și care ne spun că dintotdeauna patrioții plaiurilor noastre au năzuit să fie laolaltă nu numai pentru a se apăra de urgii, ci și pentru a înfăptui un vis înalt și sfînt. Și iată-l pe Mihai cu gestul său ferm de Unire, și cu toate că timpul ce-i despărțea a fost uneori de secole, oastea lui pare a fi fost formată din cea a lui Mircea și cea a lui Ștefan și cea a lui Țepeș și cea a lui Iancu de Hunedoara. Așa încît, cercetînd istoria, trăiești adînc sentimentul că toți marii viteji ai neamului — din Muntenia, din Moldova, din Oltenia și din Ardeal — au fost mereu aproape în gîndurile și faptele lor. Și că de aceste gînduri și fapte a fost mereu nedespărțit poporul.

Șezătoare literară la Tîrgu Mureș

Și vin apoi în istorie eroii luptelor de eliberare socială, marii martiri Doja, Horia, Cloșca și Crișan, și vine Tudor, la 1821, cu oastea sa de panduri, cel care a aprins și mai puternic vilvătaia setei de libertate și o viață mai bună a maselor asuprite și jefuite, cel care prin marele său merit de tribun al poporului a contribuit la accelerarea dezvoltării sociale a țării. Și vin anii pregătirii Unirii de la 1859, anii lui Avram Iancu, Bălcescu, Cuza și Kogălniceanu. Și iată și memorabila zi de 9 mai 1877 cînd ostașii noștri cîntați atît de înălțător de Alecsandri s-au acoperit de o glorie nepieritoare și cînd cuvîntul Independență a sunat atît de puternic și prelung încît anunța încă de pe atunci Marea Unire de la 1918; cînd Transilvania, prin voința liber exprimată a celor reuniți în Marea Adunare Populară de la Alba Iulia, vota unirea cu Țara: „Noi vrem să ne unim cu Țara!" — în semn de încununare a voinței de veacuri a tuturor românilor. De la acest moment, drumul în istorie ne urcă spre o înimă uriașă care avea să bată necontenit pentru emancipare, libertate și dreptate socială: 8 Mai 1921, întemeierea Partidului Comunist Român, cel care va fi mereu în fruntea societății românești în drumul ei de „glorii și de dor".

Și strălucește iarăși un moment evocator, 1 Mai 1939, cînd istoria a dovedit că nu se poate obține libertatea socială și națională a poporului fără unitatea clasei muncitoare. Și cînd în fruntea dîrzei și neînfricatei coloane care mărșăluia împotriva fascismului, aducător de jaf și moarte, se afla tînărul luptător comunist, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înscris încă de pe atunci în rîndul marilor bărbați ai țării, cel care obținea încă de pe atunci o strălucită victorie — în noile împrejurări ale luptei pentru ideal — în apriga, în crunta și profund umana bătălie pentru unitatea și solidaritatea tuturor oamenilor muncii din România spre împlinirile mult visate.

Coroana de lauri

CĂLĂTORIA noastră a început, cum spuneam, din Capitală, spre Ardeal. Dar prin evocările făcute în numeroase întîlniri cu veterani, foști combatanți în războiul antihitlerist, cu oameni din cele mai diferite domenii de activitate — muncitori, țărani, militari, profesori, elevi și studenți — oameni în vîrstă și oameni tineri — ea a fost o călătorie în toată țara și în întreaga istorie. Fiindcă prin tot ce am văzut — cetăți străvechi, cetăți moderne, monumente străjuite de impozante edificii, așezări dintre cele mai frumoase, sate care s-ar putea numi orașe — am avut în față tabloul real al unei mișcări neîntrerupte, aducîndu-ne sub priviri, parcă dintr-odată, chipul țării întregi și al poporului ei. Chipul este cel al arborelui uriaș cu rădăcinile pornind din adîncurile solului în care a crescut purtîndu-și în tulpină încrustate cercurile evenimentelor trecute, precum și însemnele marilor prefaceri de astăzi și din viitor. Un viitor trasat cu limpezimea cristalului de către cel de al IX-lea Congres despre care cu puțin înainte de a-și fi început lucrările, văzîndu-i Documentele date publicității, Tudor Arghezi scria: „Coroana de lauri împletiți cu secera, ciocanul și inima poporului din care au ieșit atîția martiri, izbăvitori și realizatori, va fi opera apropiatului Congres, pe care o presimțim. Partidul și muncitorii au vorbit, Congresul dă răspunsul. Arată-te, comoară!"

La 19 iulie 1965 a început, așadar, ceea ce numea Arghezi „O muncă nouă, o pornire nouă..." Și marele poet intuia adînc viitorul, fiindcă, în noua viziune, Congresul al IX-lea a cuprins în mișcarea și patosul construcției toate colțurile țării, din nord în sud, din est în vest, deschizînd o epocă dintre cele mai dinamice, fertile și cutezătoare și mai pline de glorie. Un moment epocal, și care nu este privit nicidecum izolat. Dimpotrivă, în istorie el este asemuit cu marile începuturi de drumuri românești, cu clădiri de visuri și de fapte de la Mircea cel Bătrîn la Mihai Viteazul, drumuri prin care au trecut răzeșii marelui Ștefan, drumuri învolburate de spiritele cele mai alese ale poporului nostru. Ștefan, despre care, într-o memorabilă cuvîntare, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „...pe meleagurile unde cu sute de ani în urmă Ștefan cel Mare a condus oștile spre bătălii și spre biruințe, ne amintim de luptele pe care poporul nostru a trebuit să le ducă pentru a-și apăra ființa, pentru a forma națiunea română, statul național român. Luptele strămoșilor noștri au fost continuate și ridicate pe un plan superior de lupta clasei muncitoare și a țărănimii, cele două clase înfrățite care au transformat țara au făurit viața la care visau strămoșii noștri mai luminați. Viitorul țării pe care Eminescu l-a cîntat atît de frumos, viitorul pe care el l-a prevăzut se înfăptuiește astăzi prin munca poporului condus de partidul comunist".

Fragmentul acesta îl reproduc dintr-o cuvîntare ținută cu prilejul unei vizite de lucru făcute în Moldova după nici un an de la Congresul al IX-lea, și noi, scriitorii care-l însoțeam pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne spuneam: iată, pe drumurile străvechi ale patriei trece astăzi conducătorul nou al României, cel mai în măsură să o reprezinte la această vîrstă de aur, rod al luptei de secole pentru libertate și suveranitate națională, rod al luptei comuniștilor pentru prosperitate și civilizație socialistă. L-au întîmpinat apoi Muntenia și Dobrogea, Oltenia, Banatul, Transilvania, Maramureșul, întreaga noastră patrie. Și ori de cîte ori venea vorba despre ceea ce trebuie să facem noi, ne aduceam aminte de acel pasaj dedicat problemelor literaturii și artei în Raportul prezentat atunci la Congres:

„Avem o țară frumoasă și bogată, un popor harnic și cutezător, care timp de peste două milenii, în anii grei de restriște, înfrățit cu codrii, rîurile și văile, și-a apărat glia, iar acum, sub conducerea partidului, își zidește o viață nouă. Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun."

Privim acum, în călătoria noastră, șantierul mare care e patria. Patria care se află în fața celui de al XIII-lea Congres al partidului. Și ne gîndim la acel adevăr în virtutea căruia, într-o lume constructivă, gîndul la viitor este un puternic factor dinamizator al prezentului. Cu alte cuvinte, societatea de mîine se construiește zi de zi. Cei ce pun cărămizile la grandiosul edificiu sînt pretutindeni, în uzine și pe șantiere, în laboratoare și institute de cercetare, muncind, gîndind și gîndind muncind, astfel că tot ceea ce se face poartă, metaforic, chipul afluenților care îmbogățesc mereu fluviul, tot ceea ce se întreprinde se revarsă spre o finalizare care depășește cu mult timpul în care trăim. Marele merit al constructorilor socialismului este acela de a fi pus în slujba țării și de a fi tradus în fapte planurile arhitectului care este partidul. Propunîndu-și de la bun început revoluționarea societății, partidul și-a propus, totodată, să revoluționeze și conștiința oamenilor, fiindcă nu s-ar putea schița trăsăturile viitoarei societăți comuniste fără a se contura, totodată, chipul real al celor care-o făuresc și pe care i-am întîlnit peste tot în drumurile noastre prin țară.

Apărători ai patriei

ÎNTÎLNIRILE cu veteranii au fost o viscolire de vară prin frunzele arborilor. Ținute în săli mari, fastuoase, încăperile acestea pline de lumină luau, în evocările lor, chipul văioagelor și cotelor prin care atunci în august, în septembrie și în octombrie 1944 luptaseră cu o îndîrjire eroică pentru izgonirea din țară a inamicului hitlerist și hortist. Cîte unul ridica mîna spre tavan și acolo, pentru el, era vîrful pietros de la Oarba de Mureș; altul privea spre larga fereastră și în față-i trebuie să fi apărut, neîndoielnic, cîmpia în flăcări a Păulișului! Povesteau tineri sublocotenenți și sergenți de altădată, astăzi mai toți ofițeri superiori în rezervă, povesteau foștii artileriști și tanchiști, vînători de munte și aviatori, medici care îngrijiseră luptători din toate armele, amintindu-și de cei căzuți, amintindu-și de bătrîni, de femei și de copiii care-i ajutaseră în multe clipe grele. Și cum povesteau, prin forța evocării unui timp trăit se vedea cumplita mașinărie de război a lui Hitler ca un monstru dintre cei mai fioroși, cu enorme guri de flăcări alungite și lărgite peste așezările oamenilor, lovit, pînă la urmă, în coaste, în pîntec și în cap. Și cum povesteau, prin spărturi se vedeau tot felul de aparate de precizie, oprite și mutilate dintr-odată de schijele care pătrunseseră în ele ca în circumvoluțiunile unui creier. Un creier dement — povesteau foștii combatanți în războiul antihitlerist — creierul fusese al unui organism bolnav, avid de putere și de sînge. În jurul acelei mașinării zăceau maldăre de bandaje; mai departe, dacă te uitai, vedeai cîmpiile răscolite și poduri plutind..., iar deasupra, asemenea unor reptile care cuceriseră aerul, avioane cu zvastică neagră căzînd încinse de flăcări și dispărînd brusc... Imaginile erau dintre cele mai zguduitoare: sate care luau foc, luptători români care aruncau de la numai cîțiva metri cu grenada în gura mitralierei ucigașe, ostași care orbeau tancurile inamice ieșindu-le în față și acoperindu-le vizorul cu foaia de cort... Mulți dintre cei care, povestind, se aflau în aceeași sală — în Brașov, în Tîrgu Mureș, în Satu Mare, în Baia Mare — nu se cunoscuseră în timpul luptelor, dar acum, rememorînd situații deosebite, se întrebau cuprinși de o extraordinară revelație: „Dumneata ai comandat compania cutare?" Retrăind însă fiecare episodul său și aducîndu-l în tabloul general se conturau limpede traseele, liniile de luptă pînă la eliberarea ultimei brazde de pămînt românesc de la Carei și Satu Mare și mergînd mai departe împreună cu ostașii sovietici spre „descătușarea Ungariei", cum s-a exprimat unul dintre ei, a Cehoslovaciei și Austriei, pînă la victoria finală asupra fascismului, de la 9 mai 1945. Un colonel în rezervă a precizat: de la readucerea și implantarea la locul ei firesc și strămoșesc a bornei sacre, aruncată în mod odios prin Dictatul de la Viena în 1940, ziua de 25 octombrie, ziua eliberării Transilvaniei, a devenit Ziua forțelor armate ale Republicii Socialiste România.

Pe acest drum de puternică încărcătură emoțională și de cunoaștere și mai adîncă a istoriei patriei, a prezentului ei socialist, a viitorului său care își are contururi în noi și impresionante edificii economico-sociale i-am întîlnit, în numeroase popasuri — la școli militare, la șezători literare de la case ale armatei și palate de cultură ale orașelor — și pe ostașii de astăzi ai țării. Într-o mare sală de teatru unde șezătoarea a luat forma unui cald omagiu dedicat Revoluției din August i-am văzut parcă pe toți la un loc, reprezentați simbolic prin mai multe arme. Priveam culorile din fața mea: erau frumoase, aș spune patetice și m-am simțit deodată plin de putere. Fiecare din acele culori — albastru, alb și verde (aviatori, marinari, infanteriști, artileriști, grăniceri — era frumoasă chiar în sine, dar adunate la un loc, îmbrăcînd tineri ostași — soldați și ofițeri — păreau să se limpezească una pe alta, devenind și mai intense. Fîșia albă, așezată la mijloc, arunca lumini în juru-i, ca apoi și celelalte — albastrul și verdele — să izbucnească parcă în semn de entuziasm. Și chiar așa s-a și petrecut. Fiindcă acei ostași veniți de la orele lor de pregătire militară și de pe un șantier de construcții, la un recital literar-artistic au făcut ca marea sală să răsune de îndelungi aplauze.

Orașul în care i-am văzut era un oraș de munte. Munte de vară, cu ierburi înalte și păduri foarte viu colorate — un codru frumos și nespus de viguros, frate cu românul și plin de cîntece — și chipurile lor de bărbați tineri îți dădeau, real, sentimentul liniștii, al dorinței de muncă, de creație, al unei depline siguranțe. Deși geografic ne aflam pe un platou înconjurat de munți, de acolo puteai vedea întreaga țară, întregul popor lucrînd pentru înălțarea patriei pe drumul gloriilor viitoare, străjuită permanent de apărătorii ei.

Vasile Băran

23 AUGUST 1944
23 AUGUST 1964

PE DRUMURILE DE LUPTĂ ŞI GLORIE ALE ELIBERĂRII NOASTRE

OARBA DE MUREŞ. COTA 495

(fragmente)

I.

Ca o uriaşă aşteptare pindind din verdele ierbii,
ca o carapace de fier în care şiragul morţii
le este soldaţilor
vis şi podoabă
stă dealul dezvelit în faţa noastră – sfîşiat în lungi
şisturi de memorie,
în pinze freatice de amintire, în reci
smalţuri de gînd : cinci mii de trupuri hrănesc
cu minereul nefiinţei
splendoarea acestui deal. Aici dacă s-ar pune sonde
un suflet de flacără ar izbi în ceafa pădurii
întunecînd inima,
îndurerînd soarele.

III.

Dacă aici s-ar săpa un tunel,
o pepită de nasturi, alămuri, mantale, raniţe şi bocanci
ar acoperi satele din jur cu insomnia lor subpămînteană.
Dacă s-ar planta o altă pădure
atunci din foşnetul ei ar plînge un cîntec
şi s-ar înroşi un fruct
neiertător de amar.

Dacă s-ar uita, dacă s-ar trece cu vederea,
dacă s-ar nesocoti –
atunci zile şi nopţi pe apele Mureşului
s-ar ridica într-o spumă prevestitoare
scrisorile soldaţilor dispăruţi...
Şi luna ar răsări ca un scris de chinină
în frigurile nopţii.

VI.

Din norul de piatră al Renaşterii, din clipa cu sirene de
asediu şi ceaţă, –
din umbra de marmoră a Eroului Necunoscut – din cele
cinci mii de chipuri ale sale, din iubitele sale
cu nume de sate,
din subsolurile sale, din sprîncenele sale, din scrisul
lui tremurat, din dorinţele sale, din gamelă, din prelată,
din adăpost, din foaia de cort – ori poate
dintr-o sămînţă de sînge uitată în pămîntul inimii sale
a încolţit peste noapte un obelisc :
Cota 495 îşi mai cheamă o dată armatele
de sub pădurea de piatră.

O maree de cuvinte va spăla trupurile soldaţilor.
O maree de cuvinte le va găsi un nume.

Traian T. Coşovei

Adolescenţii, copiii...

TOTDEAUNA mi s-a părut că Maramureşul s-a înveşmîntat în istorie ca într-o **toga virilis**. M-am dus să îl ascult la Vadu-Izei pe Vasile Apan, urmaş al acelui Apan ucis de fascişti în toamna lui '44. M-am dus să aud peste deal glasul lui Petru Gogea, meşterul ce înalţă în fiece zi o poartă în care stau ferecate toate minunile vieţii. M-am dus să aud dinspre Finteuş glasul uriaş al întregului sat, adunat într-un cor fantastic, memorînd în el cuvinte dragi lui Pintea, lui Iancu, lui Vasile Lucaciu sau lui Vida Gheza, tuturor acelora care au crezut cu putere în destinul oamenilor din Maramureş şi din ţara aceasta greu încercată. Cuvinte dragi şi acestor copii ai lor ce scriu pe fire de iarbă şi clorofilă imnuri ale neîntinării vîrstei şi ale neatîrnării neamului. Ei toţi vorbesc precum voievozii (şi azi mai poţi auzi moroşeni vorbindu-i Patriei cu „Doamnă Ţară", ca într-un înalt ceremonial al gîndului şi al lutului). Îi ascult şi aud cum vesteşte pîinea rod în glasurile lor de păstrători şi dătători de lumină. Lîngă focul de vară ce l-a aprins luna umbrele lor se văd adînc, pînă-n istorie, alungite ca nişte spade voievodale. Ei vin călătorind dinspre izvoare şi chiar ni se înfăţişează asemenea unor izvoare ţărani vorbind limba senină a lui Eminescu şi a lui Blaga. Scriu aici numele aşezării de la Moisei şi mă întorc lîngă cadranul jertfei trecut de Grigore Vida Gheza în carnea tare a muntelui. Mă privesc chipuri neguroase, niciodată înfrînte. Patima libertăţii li se citeşte pe chip ca o iluminare lăuntrică. Şi cîtă vigoare, cîtă simţire trebuie să fi sălăşluit în meşterul Vida ca să poată să ne electrizeze pe noi, privitorii, cu acele chipuri de mit ! De Mit al Bărbăţiei şi al Curajului, de legendă a Sacrificiului, dar şi de deplină realitate a lui. Sculpturile de la Moisei aproape că nu mai sînt chipuri ci idei şi totuşi încerci să le descifrezi identitatea civilă şi sufletească a oamenilor pe care vor fi avut-o atunci, în acea tragică zi în care hortiştii i-au asasinat cu bestialitate. Au căzut în acea zi nemiloasă ţăranii noştri sărmani care erau prin naştere hărăziţi libertăţii. Privindu-le chipurile îţi aminteşti că aveau poate chiar vîrsta noastră de acum. Aurul stelelor le-a vegheat ultimele ceasuri. Rîuri cu nume străvechi româneşti le-au potolit setea curgînd doar în amintirea ceasurilor în care, copii fiind, alergau pe prundişurile Transilvaniei. Nu i-am ştiut cum arătau şi nu vom şti niciodată, noi cei născuţi în libertate. Ne-ar fi putut fi părinţi. Prin moartea lor ne-au devenit fraţi, fraţi buni. Aveau vîrsta ta, cititorule, aveau vîrsta mea, aveau vîrsta noastră. Erau, neîndoielnic, frumoşi şi fără de teamă. Căci doar nişte oameni frumoşi şi fără de teamă pot da sacrificiului un astfel de sens. Jertfele fiilor neamului nostru luminează nu numai destinul acestui popor, ci şi destinul Planetei. Ce ar fi Pămîntul fără astfel de oameni? Tinereţea lor s-a dăruit prin jertfă celei mai curate aspiraţii a omului : aspiraţia spre libertate. Şi din spaţii imateriale, mari păsări albe vin aici, către numele lor ca spre nişte curate, puternice delte...

...Se ştie că în război mor de-a valma copii şi bătrîni, bărbaţi şi femei. Aşa s-a întîmplat şi în acest ultim război, cel mai pustiitor şi mai blestemat. Dar prea mulţi tineri, adolescenţi şi copii au murit, mulţi dintre ei eroic, apărîndu-şi pămîntul pentru a nu aminti aici jertfa lor plină de candoare. Cei căzuţi au trecut nu o dată în bronzul unui monument. Cei rămaşi au trecut cu modestie într-un anonimat pe care va trebui să-l spargem într-o zi. Copii-cercetaşi, copii cărînd lăzi cu muniţie, copii luptători cu arma în mînă. În mai toate aşezările Transilvaniei au fost astfel de prunci care şi-au ajutat părinţii şi fraţii, înfruntînd plumbii şi schijele, întorcîndu-se apoi, după sfîrşitul luptelor, la rosturile vîrstei lor de atunci, la abecedare şi jocuri nevinovate. Despre fapta lui Onuţ Baicu aflăm după patruzeci de ani, de la maiorul în rezervă Alexandru Lascu. Încă din dimineaţa zilei de 24 august Onuţ Baicu a rămas printre elevii şcolii de ofiţeri de la Ineu, cei mai mulţi dintre ei învăţători, aidoma tatălui său. Pentru cîteva zile el s-a găsit în situaţia de a fi copilul înconjurat de cel mai mare număr de dascăli. Un copil şi o mie patru sute patruzeci şi doi învăţători îmbrăcaţi în haină militară. Dar Onuţ nu avea să înveţe de la ei alfabetul ci lecţia de preţ a curajului. În timpul unei aprige încleştări a fost trimis în recunoaştere spre Seleuş, satul bunicilor săi. Prins de duşmani a rezistat intimidărilor şi brutalităţilor izbutind să „fotografieze" zona în care se găsea amplasat inamicul cu acea fantastică putere de recepţie a copilului. Înapoindu-se în liniile noastre a putut furniza informaţii de însemnătate mare, ce i-au ajutat pe elevii-ofiţeri să-şi îndeplinească admirabil misiunea. Apoi acest copil s-a înapoiat acasă, la şcoală, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Şi nu a fost, desigur, singurul. Aflasem despre el la Arad, din rostirea veteranilor. Cu o zi mai înainte, coboram dinspre Oradea şi la un moment dat cineva ne-a arătat locul pe care se instalase nedreapta frontieră dictată la Viena în '40. Sesizînd durerea din sufletul nostru, al fiecăruia care gîndeam la cei patru ani de crime şi împilări ce au chinuit Ardealul de Nord, cineva ne-a arătat mai apoi o căsuţă aflată pe un deal. Am aflat astfel că în acea casă s-a născut prozatorul Dumitru Radu Popescu. O stranie emoţie m-a cuprins la gîndul că scriitorul era el însuşi copil în anii crunţi ai războiului. Şi atunci i-am înţeles şi mai bine şi i-am îndrăgit şi mai mult personajele acelea ale lui „prea mici pentru un război aşa de mare" care-i străbat cărţile ţinînd desfăşurat drapelul curat al Copilăriei. Şi m-am bucurat constatînd că lîngă bronzul statuii şi o pagină de nuvelă sau de roman tot monument se cheamă dacă e scrisă cu dragoste şi cu pricepere.

Titus Vijeu

La Carei, ultima brazdă de pămînt românesc eliberată

Drumul soldaţilor

DIN partea de nord a Bucureştilor, marcată de întîmplările de la Podul Băneasa, şi pînă la Carei, drept prin inima ţării acesteia trece uliţa cea mare a soldatului român.

Sînt 40 de ani de cînd, într-o noapte de vară, s-a ridicat stîlpul de hotar între o lume trecută şi o alta ce începea atunci, nouă şi plăpîndă ca orice nou născut, legănată în speranţa celor ce-o visau.

Sînt 40 de ani de cînd bărbaţii naţiunii române şi-au întors armele spre duşmanul hitleristo-horthyst şi au trecut toamna mai capricioasă ca niciodată, roşi de ploaie şi noroi, de raniţa grea, de bocanci — care îi vor fi avut —, de foame şi de toate relele războiului, dar mai ales încrîncenaţi de gîndul de neîndurat că ţara nu era încă întreagă.

Am păşit pe urmele lor, într-un omagiu tîrziu şi sfios, noi, cei născuţi după război şi mai încoace chiar, într-o Republică liberă şi le-am mîngîiat iarba ce le creşte peste somn în Ţara Bîrsei, la Moisei, la Carei, la Cluj-Napoca şi la porţile Oradei, la Arad şi la Păuliş şi mai ales peste Mureş, pe acel deal al morţii şi al jertfei întru patrie — Oarba de Mureş.

Peste tot, vechii camarazi de arme, eroi ai tuturor acestor locuri şi ai altora din pustă şi din munţii Slovaciei, supraviţuitori ai bătăliilor trecute, retrăiesc iar şi iar momentele încleştării în faţa oricui doreşte să-i asculte. Din amintirile lor răzbesc, ca imaginile unui film vechi într-o montare ciudată, tunuri împinse prin noroi, păduri pîrjolite, care de lupte, puşti şi grenade, mantale stropite cu sînge, generali îngrijoraţi, cursuri de apă forţate cu plumbul şi mai ales cu carnea îndurerată a trupurilor, gropi soldăţeşti mustind de apă şi ţină, cai trăgînd întîrziatele bucătării de campanie şi manutanţe, răniţi şi cote după cote ce trebuiau cucerite, case arzînd şi poduri prăbuşindu-se, femei plîngînd, copii flămînzi şi rătăciţi de părinţi, ostateci nevinovaţi împuşcaţi de cotropitori şi soldaţi, nenumăraţi soldaţi.

Şi numai ascultîndu-i poţi depăşi abstracţia manualelor de istorie şi vedea altfel de cum erai obişnuit. Văzîndu-i îţi poţi da seama ce anevoios şi trudnic s-a alcătuit victoria şi independenţa noastră naţională şi poţi înţelege drumul pe jos al armatei române înapoi spre vatră.

Este filmul ce relevă istoria zbuciumată a acestui pămînt. Sînt aceiaşi oameni după oameni, soldaţi după soldaţi strînşi între codrii şi dealurile lor, apărînd, cu căpitanii şi bătrînii lor, satele de trudă şi de naştere, vatra rotundă şi caldă a ţării, pulsînd de amintirea strămoşilor noştri, moştenită de la daci.

Drumul independenţei României, pe care am păşit noi, acum, în pace, pe drumul ţăranilor, muncitorilor şi învăţătorilor soldaţi, dintr-o generoasă iniţiativă a Uniunii Scriitorilor şi Consiliului Politic Superior al Armatei, în acest prag de vară, mustind de seve şi prevestitor de recolte bogate, este calea sacră vegheată de amintirea veteranilor.

După ce i-am văzut şi i-am auzit sînt mai bogat de dragoste pentru ţară.

Grigore Buciu

La monumentul martirilor din Moisei

Într-o cronică eroică

PARCURGÎND recent drumul de luptă al armatei române pentru eliberarea deplină a teritoriului românesc de sub ocupația hitleristo-horthystă, am parcurs din nou ordinele de zi emise de comandamentele române în timpul războiului național de eliberare declanșat la 23 august 1944. Lectura lor mi-a relevat o vibrantă și tulburătoare cronică a vitejiei și eroismului ostașilor români, a înaltului lor spirit de sacrificiu, un tablou patetic al voinței și hotăririi nestrămutate a tuturor militarilor noștri, a întregului popor român de a elibera pămîntul scump al țării aflat sub dominație străină, de a contribui la zdrobirea definitivă și grabnică a fascismului, dușmanul de moarte al independenței și libertății popoarelor. Elaborate sub impresia imediată, puternică a evenimentelor, ele redau încordarea luptelor, emoția vie a celor care au trăit și au văzut cu ochii faptele eroice de arme ale militarilor români, spiritul lor de sacrificiu.

„Pentru spiritul de largă înțelegere al comandanților și trupei detașamentului — arăta colonelul Ioan Gaspar, la 27 august 1944, referindu-se la acțiunea militarilor și populației din Turnu Severin care au barat și capturat în cea mai mare parte o coloană puternică a inamicului ce încerca să străbată spre Porțile de Fier — pentru elanul și înaltul spirit de sacrificiu de care au dat dovadă ofițerii, subofițerii, trupa și cetățenii orașului, le aduc tuturor mulțumirile mele și le strig : «Să trăiți, ostași viteji ai garnizoanei Turnu Severin ! Să trăiască vitejii cetățeni ai orașului nostru !»".

Elogiind faptele de arme ale vitejilor apărători ai Bucureștiului, ministrul de război de atunci, generalul Mihail Racoviță, a consemnat, la rîndul său, următoarele în ordinul de zi nr. 10 din 31 august 1944 : „Sînt mîndru că în Capitala țării se găsesc asemenea brave trupe și comandanți destoinici, care au putut obține una din cele mai frumoase victorii, atrăgînd admirația marilor noștri aliați... Jertfa lor să ne fie îndemnul de a merge înainte pînă la izbînda finală".

La Păuliș, elevii Școlii de subofițeri de rezervă de la Radna s-au acoperit de glorie, alături de alte subunități române, respingînd un inamic de șapte-opt ori mai numeros, căruia i-au produs pierderi însemnate. Consemnînd, sobru și lapidar, lupta, colonelul Alexandru Petrescu, comandantul Detașamentului Păuliș, arăta în ordinul de zi următoarele : „La Păuliș, la Miniș, Ghioroc și Cuvin, în zilele de 14—20 septembrie 1944, voi, ofițerii, subofițerii și elevii Școlii de subofițeri de infanterie de rezervă de la Radna, ați înscris cu slove de sînge, cu slove de aur, pagini nepieritoare în istorie... Vă citez prin ordin de zi pentru vitejeștile voastre fapte de arme, pentru spiritul de abnegație și sacrificiu dovedit în luptele pentru apărarea defileului Mureșului".

La rîndul său, comandantul Diviziei 9 infanterie, general Costin Ionașcu, descria astfel încrîncenarea luptelor duse de vitejii noștri militari pe Dealul Singeorgiu: „Am fost lîngă voi și v-am văzut cum ați trecut sub foc ucigător Mureșul, cum v-ați agățat de creasta dealului printr-o drăcească pînză de foc, cum ați căzut fără murmur în împlinirea ordinelor și a datoriei... Acolo, pe creastă, prin acoperiri care n-au arătat vederii noastre tot ce ați înfăptuit, s-au petrecut acte de sacrificiu și eroism legendar. În acea încleștare a morții, ați luptat cu un inamic viclean și prea bine întărit și nu v-ați sfiit să dați lupta fățișă, ați luptat și ați învins cele mai mari piedici puse în valea voastră. Înfrățirea între arme, între soldați, subofițeri și ofițeri, a fost sublimă. Toți s-au jertfit fără a precupeți. Cînd se vor cunoaște faptele voastre veți uimi lumea".

Prin ordinele de zi, comandanții români au evocat nu numai vitejia militarilor noștri, ci și alte momente de referință din viața armatei și a poporului român, ca de exemplu bucuria eliberării depline a patriei de sub ocupația hitleristo-horthystă și hotărîrea oștirii noastre de a continua lupta mai departe, cu aceeași dîrzenie pînă la înfrîngerea deplină a Germaniei hitleriste. „La chemarea țării pentru dezrobirea Ardealului răpit prin Diktatul de la Viena — arăta în acest sens generalul Gheorghe Avramescu, comandantul Armatei 4, la 29 octombrie 1944 — ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății neamului românesc. Tineri și bătrîni ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu pieptul vostru ați făcut zăgaz de neînfrînt dușmanului care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de marea armată sovietică, ați trecut la atac și după lupte grele de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dîrza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năprasnic al artileriei și de necontenitele voastre asalturi, inamicul a fost gonit din Ardealul scump.... Încrezători în destinele neamului și luînd pildă de la cei ce au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta".

Din filele lor îngălbenite de vreme, ca dealtfel și din alte documente militare ale epocii de atunci, reînvie, azi, sub ochii noștri, itinerarul eroic al armatei române în luptele duse pentru eliberarea patriei. Cuvintele lor înflăcărate se constituie într-un înalt și vibrant mesaj, într-o chemare ardentă la iubirea și slujirea devotată a patriei, a intereselor supreme ale poporului.

Căpitan **Alesandru D. Duțu**

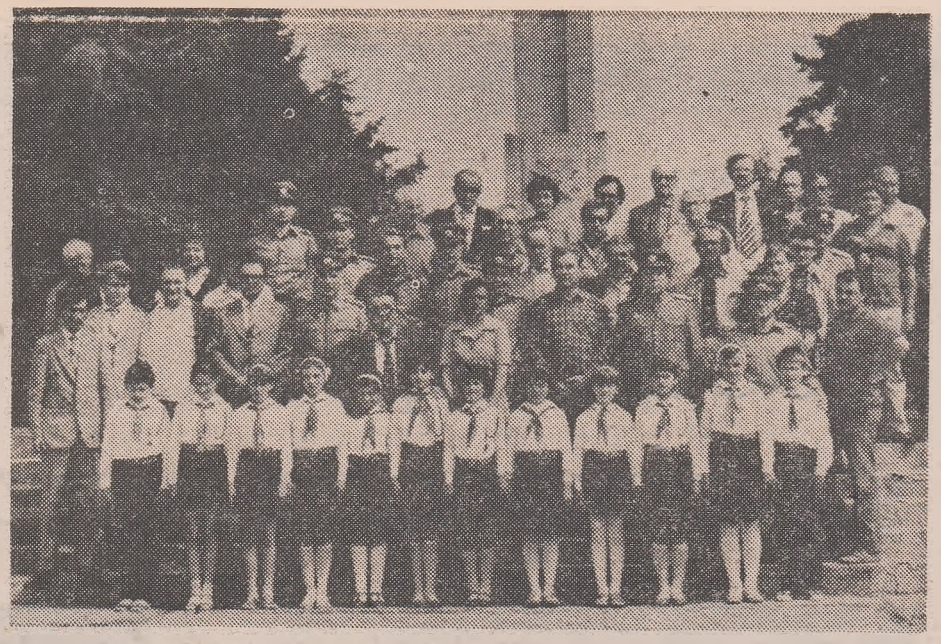

Pe locurile marii încleștări de la Oarba de Mureș (Fotografii de **Virgil Ulieru**)

Obsesie

CÎND trec prin acea parte de podiș transilvan aprind farurile la mașină și încetinesc pînă ce roțile pierd asfaltul de sub zimți. Întrîndul de drum cu iarbă bătucită mă primește, același, ca în vremea de demult și mă îmbie la tăceri.

Cu cît te treci mai mult prin vremelnic tăcerile sînt altfel, devin întrebări, uneori se preschimbă în chinuitoare certitudini. Pînă la urmă trăitul este doar o scurtă împămîntenire la care am trudit cu folos sau fără, timp de o viață, și ea, viața aceasta, măsurată prin vreme, n-are decît lungimea hărăzită clipei.

Urmăresc coborîșul molcom al Mureșului, cu unda neagră ca o spinare de somn, și-i invidiez leneșa călătorie și neputința de a vorbi. Acel drum, la marginea căruia poposesc, se oprește în apele lui aproape nemișcate, fără susur de plîns. Dincolo de el se mișcă spre mine podul plutitor, ca acum mai bine de cincizeci de ani, cînd am fost prima dată pe aceste locuri; adică prima ieșire din sat, în lume, spre tîrgul Iernutului.

Satul meu să tot fie la o ridicătură de soare ; adică de la răsăritul lui pe turla bisericii și pînă la vestitul tîrg de altădată, astrul nu se înalță pe bolta lui nemișcată mai mult de cîțiva metri. Așa mi se spunea atunci de bătrînime că se măsoară distanța ; cu mersul rostogolit al soarelui.

Nu e pod nici acum peste Mureș pînă la Oarba. În fiecare an, în drum spre ai mei, aștept curios întîlnirea cu posibila mea alee, din închipuire, la capătul căreia să văd ridicîndu-se un pod peste Mureș, un pod de beton.

Nu, nimeni nu te anunță din șoseaua națională că, numai la cîțiva kilometri, se află un monument ce implică simbolic un eroism fără seamăn și o tragedie în același timp. Nimic și nimeni nu-ți spune că grîul unduitor și porumbul de un verde otrăvit, parcă, se mai hrănesc din durerea sîngerîndă a țărînei.

Sîntem treizeci de scriitori în acest pelerinaj de suflet, prin locurile unde cu patruzeci de ani în urmă armatele noastre au luptat pentru eliberarea Ardealului vremelnic hăcuit de la patria mumă. Mulți sînt pentru prima dată la Oarba de Mureș. Nu știu ce s-a petrecut aici. Aveam sentimentul că eu știu totul sau aproape totul; sînt de-al locului și omul pămîntului trăit în vremea de atunci în focul primei linii, se crede, oricum, mai știutor. M-am înșelat cu știința mea. Istoria o fac oamenii. Cei morți nu mai pot vorbi, cei vii nu totdeauna sînt deasupra vremurilor. Podul umblător se mișcă greoi, tras de un tînăr cu mustața abia mijită. Din nou îmi vine în minte apa Mureșului, roșie de sîngele celor căzuți.

La marginea satului meu, Arieșul se unește cu Mureșul. La întîlnirea celor două ape, trupurile venite la vale se opreau în calmul cimitirului acvatic și noi priveam morții de pe mal ascultînd, în același timp, urulala tunurilor și a mitralierelor de la Oarba.

Simt nevoia unui pod peste Mureș, în dreptul suferinței de la Oarba de Mureș, și o alee cu plopi care să străjuiască drumul pînă la locul unde monumentul și mormintele celor ce-au pierit acum patruzeci de ani se înalță modest aducerii aminte. Sînt bune sărbătorile și necesare, dar cele mai pioase sărbători sînt cele ce se continuă zilnic în conștiința celor rămași vii.

Și morții își au viața lor. O clipă am avut sentimentul că printre holdele celor trei coline se ridică unsprezece mii de trupuri, se ridică dintr-o dată; holda nu mai e holdă, ci siluete omenești ieșite de undeva din adînc să ne întîmpine și le le întîmpinăm... Am rămas cu obsesia acelui pod peste Mureș, dar cu cîte adevăruri obsesive n-am rămas din acest drum de mai bine de două mii șapte sute de kilometri, străbătuți aproape militărește, pentru a vedea și mai ales pentru a înțelege.

Un veteran explică cum s-au petrecut lucrurile aici, sub cele trei coline, cum era dispus frontul, cum era amplasat inamicul. Eu nu-mi pot nota nimic, obsesia s-a născut, ca nu-mi va da pace pînă ce n-o va înlătura din mintea mea adevărul unei cărți despre ce s-a petrecut atunci.

Petre Sălcudeanu

MONUMENTUL OSTAȘILOR ROMÂNI (ARAD)

Povestirea unui veteran

«...ELIBERASEM și ultima palmă de pămînt din trupul Transilvaniei, samavolnic ciuntită prin odiosul Diktat de la Viena. Am fost nespus de bucuroși cînd am înfipt piatra de hotar pe vechiul ei loc de unde fusese smulsă în septembrie 1940. Căzuseră eroic atîția, începînd cu memorabila zi de 23 August 1944, pînă cînd ajunsesem acolo... Patria era eliberată ! Dar fascismul nu era zdrobit încă. Și, la chemarea Partidului Comunist Român, am pornit mai departe, alături de ostașii sovietici, pentru eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei, pentru înfrîngerea definitivă a fascismului. Divizia a 3-a Vînători de Munte din care făcea parte și batalionul 12 din Cîmpeni, în care eram comandant de pluton, se apropia vertiginos de Debrețin. Dădusem dispoziție comandanților de grupă să-mi raporteze tot ceea ce cred ei că este mai important în legătură cu comportarea soldaților. Dădusem această dispoziție cu intenția de a cunoaște în permanență starea de spirit a trupei, lucru extrem de important în condițiile luptei dusă în afara granițelor țării care fusese eliberată.

Într-una din zile, pe cînd ne aflam în rezervă, mi se raportează că unul dintre ostași, și anume Oneț Ion din grupa a III-a, se depărtează din cînd în cînd de restul grupei, scoate nu știu ce din buzunarul de la piept al vestonului, privește cîteva clipe, apoi îl pune la loc în buzunar și se întoarce între ceilalți. „Eu nu l-am întrebat ce anume are acolo și de ce faco el asta mereu de cînd am pășit în Ungaria, zise sergentul, dar mi se pare că e ceva nelalocul său în treaba asta". „Bine, i-am spus, o să stau de vorbă cu el". Și l-am chemat la mine, după vreo oră. Era puțin cam speriat. „Vrei să stăm puțin de vorbă, așa ca între prieteni ?, l-am întrebat. Sîntem doar de pe aceleași meleaguri ale Munților Apuseni. Dacă nu mă înșel, satul în care te-ai născut tu nu e departe de al meu. Ne despart două culmi de munte. Ești însurat, Ioane ?" „Însurat, să trăiți !" „Copii ai ?" „Da, să trăiți !" „Și tu să trăiești, Ioane. Dar ce ai tu acolo în buzunarul vestonului ?" Întrebarea l-a făcut să se îmbujoreze. „Ei, nimica, ce să am?" „Ai tu încredere în mine, soldat Oneț?". M-a privit în ochi cîteva clipe și apoi mi-a răspuns: „Am, domn sublocotenent !... De ce să n-am ?" „Atunci ?..." „V-aș spune, dar să nu rîdeți de mine, domn sublocotenent !" „El, asta-i bună!..." „Că știți, n-aș vrea să mai afle nimeni". „E cumva un secret militar, Oneț ?", l-am întrebat încercînd o glumă ca să-i destrețesc fruntea. El, însă, nu s-a luminat la față și mi-a răspuns: „Nu e militar. E un secret numa pentru sufletul meu, domn sublocotenent. E o mînă de pămînt dat de mama care mi-a spus: «Te duci, dragul mamei, la bătaie. Cine știe dacă te-i mai întoarce. Ia, tu, năfrămuța asta cu pămînt din grădina noastră, și fă din el icoană». Așa mi-a spus. Și așa fac, domn sublocotenent. Cînd nu mai pot de dorul lor, dezleg năfrămuta și mă uit la mina asta de pămînt. Și ea îmi dă curaj să merg înainte fără de frică, pînă unde mi-o fi dat să merg." Era acum luminat la față și în ochii lui atît de frumoși și atît de albaștri mi s-a părut că pogorîse tot cerul înalt al Apuseniilor. „Dar eu aș avea către dumneavoastră o rugăminte, domn sublocotenent. Dacă-ți face bine, să mi-o ascultați. De o fi să nu mă mai întorc de pe acolo pe unde ne-om mai duce să ne batem, luați-mi vă rog năfrămuța asta și faceți cumva ca ea să ajungă din nou la mama, să-l pună înapoi în grădina noastră, acolo de unde l-a luat ea și mi l-a dat. Că de-oi cădea pe aici, nu vreau ca și pămîntul ăsta să rămînă în pămînt străin, într-un pămînt care nu-i al nost".

Și ostașul Oneț Ion a căzut eroic în Tatra. Trupul său a fost îngropat acolo pe o culme, în apropiere de Banska Bistritza. Numai pămîntul legat de maică-sa în batista aceea și pe care l-a purtat cu el pînă în clipa din urmă, s-a întors în grădina părintească».

Petre Bucșa

De profundis

PE oglinda apelor calde din Băile Felix, microclimatul cu totul deosebit lasă să crească lotusul termal, cum numai în două alte zone din lume : pe Amazoane și Nil. Peisaj încîntător, cuprins de dumbrăvi și lunci radiare, în umbra cărora nici nu-ți trece prin minte că, în urmă cu numai patru decenii, au avut loc lupte crîncene pentru eliberarea de sub ocupația horthystă a ultimelor vetre transilvane de pe itinerarul eroic ce ducea, mai departe, spre Debrețin, spre Budapesta, spre Tatra, spre demarginea pădurii vieneze. Aici a început primul popas documentar al celui mai numeros grup de scriitori pe care mi-a fost dat să-l îmbrățișez la Oradea. Pe un itinerar eroic de reconstituire a luptelor, etapa de la porțile de adevăr și vis ale cetății, etapa aceasta, din pîlnia verde a văii dinspre Hidișel și Miersig, evocată simplu și grav de veterani și istorici, constituia o cotitură hotărîtoare întru eliberarea ultimei vetre transilvane (la Carei). Numai monumentul dramatic al maiorului Buzoianu străjuiește ca un remember al încleștărilor de atunci : el trebuie să fi căzut eroic și să se fi stins topit în armonii ca „Adormitul din vale" al lui Rimbaud, căci altfel nu se putea în aura acestei naturi paradise.

Un **de profundis** continua apoi în întîlnirea cu veteranii de la Casa Oștirii din Oradea și, mai departe, pe drumul Salontei, dar izvorînd dintr-o condiție epopeică și baladescă. Tragicul se convertea în luminos, tradiția se lega de prezent și de viitor, în cele trei fețe de timp ale patriei rotund întregite și transfigurate la recitalurile de poezie din Oradea și Salonta. Poezie bună, poezie patriotică, civică, poezie angajată spațiului și timpului românesc așa cum scriem ori s-ar cere să scriem, despre România și Armata Română, cu condei de aur, prin toate vîrstele neamului românesc. Scriitorii au pornit din bornă în bornă, de la pădurea Băneasa la Carei, să-și rostească adeziunea și s-o transpună artistic într-o carte. Au venit în frunte cu președintele obștii lor. Inima mea regretă doar absența unora dintre ei. Oricum, toți cei prezenți ne sînt buni și dragi. Oamenii noștri de la margini de țară tînd poate că mai mult și mai grav spre nucleele unor principii fundamentale, așa cum, într-o rotație, punctele de pe circumferință gravitează mai apăsat spre centru. Pentru că la marginile țării au început totdeauna dramele, — drame care n-or să mai reînceapă, nu dorim și nu vom lăsa să mai reînceapă, numai că amintirea e afurisită și nu ne lasă somnul nepăsător.

Sînt fericit să scriu că în Bihor oaspeții și gazdele s-au armonizat plenitudinar, la partid, la garnizoană, în incintele care au găzduit lecturile de poezie, pe străzi, sau la prieteni acasă, în redacția „Familiei", — cu regretul firesc al timpului scurt, neîncăpător efuziilor prietenești.

Cred că asemenea peregrinări meditative sînt foarte utile și trebuie repetate. Poate că, în felul acesta, pînă și unii confrați mai puțin familiarizați cu istoria și geografia lor națională vor tresări, interferîndu-le.

Al. Andrițoiu

Eugen BARBU

Vocație epică și imaginație senzorială

Fotografie de **Vasile Blendea**

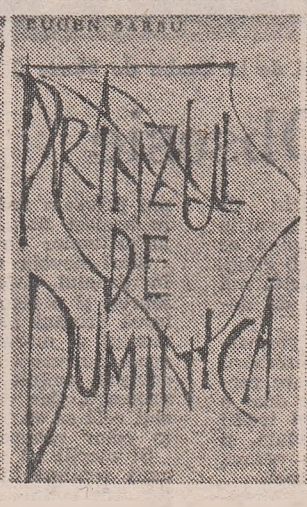

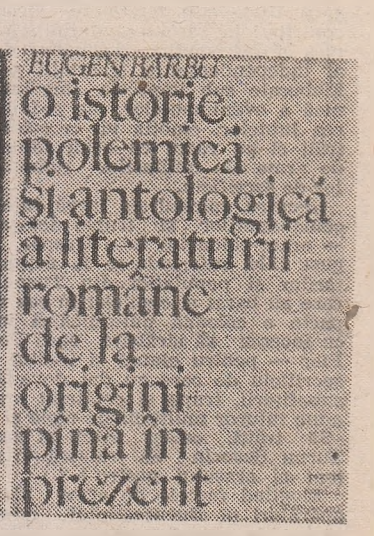

ÎNTÎIE romane ale lui Eugen Barbu, inspirate din viața sportivă : **Unsprezece** și **Balonul e rotund**, 1956, nu lăsau să se întrevadă saltul calitativ ce avea să-l încrusteze **Groapa**, 1957, în istoria literaturii autohtone. Critica a reproșat atunci autorului naturalismul lingvistic și prezentarea „groapei" ca o lume autarhică, desprinsă de orizonturile mișcării muncitorești. Însă în deceniul următor, odată cu reapariția într-o ediție completă, romanul va fi analizat cu subtilitate, evidențiindu-i-se liniile interioare de rezistență.

Umanitatea „groapei" nu era inedită. Sărmanul Klopștock, în **Feciorul lui Nenea Tache Vameșul**, evocase mahalaua „Flămînda" ; cartierul „Basarab" fusese explorat de G.M. Zamfirescu în **Maidanul cu dragoste**, **Sfînta mare neruşinare** și în „comedia tragică" **Domnișoara Nastasia**. Lîngă rememorarea nostalgică a celui dintîi și lirismul celuilalt, Eugen Barbu așază vitalitatea conștiințelor elementare, ce nu au încă distinctă știința culpei.

Monografie a cartierului „Cuțarida", **Groapa** are o acțiune sincopată, extinsă pe orizontală, prin intermediul a numeroase episoade aparent autonome. Segmentarea epicului și discontinuitatea acțiunii apropie cartea de structura romanului modern. Pretutindeni, Eugen Barbu intuiește elementul tensional definitoriu, izbutind să creeze plurale secvențe de un zguduitor realism : furtul cailor, nunta lui Stere — cu evocarea tradițiilor într-un cadru etnografic plin de culoare —, balul meseriașilor, incendiul, degustarea ritualică a morcovilor, spectacolul feeric al primăverii, asasinarea lui Bozoncea ș.a. Fiecare nouă scenă constituie pretextul cristalizării unei inedite imagini a periferiei, fiecare nouă atitudine, motivul reliefării unei alte fibre a sufletului omenesc. Onomastica : Sandu Mină-mică, Titi-Aripă, Marin Pisică, Sinefta, Treanță, Bică-jumate etc., similară în expresivitatea ei cu numele proprii întîlnite în **Desculț** și **Moromeții**, accentuează originalitatea cărții.

Inexistența unui personaj central îi corespunde o tipologie de grup, în interiorul căreia se conturează distincte individualități episodice și secundare. Înregistrăm inițial brutala ascensiune, pe scara valorilor materiale, a circiumarului Stere. Apoi, mișcarea subterană din ceata hoților, declanșată de conflictul dintre mentalități : o fază patriarhală, reprezentată de Treanță ; un stadiu modern, întruchipat de Bozoncea, „stăpînul" ce introduce inegalitatea în împărțirea prăzii, și etapa incipientă a crimei organizate, personificată de Paraschiv. Între aceste extreme, trăiesc mizer, pătimaș ori violent și se sting neștiut gunoieri, zidari, muncitori la tramvaie, „zulitori", cărturărese, sifonari, lucrători la abator sau morgă, mici negustori, o complexă umanitate de sub crusta căreia Eugen Barbu scoate suavități ale inimii, ingenuități ale spiritului, frumuseți ale trupului.

Dincolo de viciul social și degradarea morală, prozatorul descoperă un fond protestatar, anarhic, izvorît din firea romantică a lui Paraschiv, „ucenicul" : „Oameni-s uriți, tu-le mama lor ! Ca cîinii ! Mîrîie dacă te-apropii de ce-i al lor. Da ce-i al lor ? Cine-a făcut împărțeala asta ? Cine ține legile în palma lui ? Păi să-l judec eu, să-l întreb pe fiecare : Tu ce ai, mă, mai mult decît cutare ? Da cutare de ce are, mă, mai mult decît tine ? Ia să netezesc eu..."

Stilistic, **Groapa** dezvăluia suplimentar maturitatea artistică a scriitorului. Repetata reelaborare, de-a lungul unui deceniu, a imprimat cărții un limbaj conotativ, în care constanta acordare a notației nervoase cu o neuzitată, în epocă, asociere a cuvintelor plastice și argotice se dovedea aptă să augmenteze eficiența reflectorie. Ulterior, „exercițiile zilnice", continuate și astăzi, după cum mărturisea prozatorul într-un interviu, „care constau din copierea unor capitole întregi din clasici sau autori mai moderni", vor imprima lexicului o coloratură barocă și vor lăsa indelebile amprente în epică.

GROAPA înfățișa un mediu marginal; în **Princepele**, 1969, o umanitate aflată la periferia istoriei străbate purgatoriul unui spațiu temporal maladiv. S-a încercat identificarea fictivului domn fanariot cu Alexandru Ipsilante, Constantin Hangerliu, Nicolae Mavrogheni, Alexandru Șuțu. Nefiind nici unul dintre aceștia — să adăugăm că viziunea modernizării arhitecturale a Bucureștiului îi aparține lui... G. Călinescu —, princepele imaginat de Eugen Barbu prezintă similitudini de substanță cu oricare monarh, păstrîndu-și permanent o distinctivă unicitate. Romancierul a introdus în țesătura evenimențială pasaje din cronicile vremii, acte oficiale, scrisori particulare autentice, pagini din scrieri religioase, pentru a sugera patina vechimii. Și alți scriitori au luat istoria ca pretext. Eugen Jebeleanu în **Hanibal**, Horia Lovinescu în **Petru Rareș**, Marin Sorescu în **Răceala** au meditat asupra relativității absolutismului. Intenția lui Eugen Barbu a fost de a crea o sinteză a epocii fanariote, o imensă „groapă" extinsă la dimensiunile unei „țări", în care Bucureștiul devine microcosmosul ideal pentru scrutarea destinelor umane.

Tiran absolut, dar umilă slugă a sultanului, călău și victimă în același timp, princepele rămîne cel mai pregnant personaj realizat de Eugen Barbu. Temerar — „îl plăcea bărbăția" —, tulburat de sentimentul vremelniciei — „puterea era trecătoare" —, neincrezător în semeni — înlătură preventiv „pe toți cei ce cirtesc" —, demagog — „numai ce s-au lăudat că nu vor dormire pînă ce românii nu vor avea pe masă ce era de trebuință" —, instăpînind „nedreptatea și frica" : „— Nu-mi trebue nemic alt, spunea fiecare în de sine, decît o fărîmă de viață fără de groază" —, prințul se singularizează prin „melanholie" și însingurare morală. Dar violența favorizează corupția, spaima generalizează suspiciunea, faptele abominabile inculcă simțămîntul zădărniciei.

Comportamentul princepelui nu este consecința unui dezechilibru psihopatologic, ci izvorăște din spaima posibilei reveniri la originea obscură, pe care încerca să o uite și Andronache Tuzluc al lui Nicolae Filimon : „Înapoi în mahalaua Fanarului nu vreau să mă mai întorc. Ca să învăț limba turcă, mama a vîndut tot. Supușenie și elocință pînă lei puterea, zicea ea..."

Antitetic au fost gîndiți Ioan Valahul, exponentul înțelepciunii autohtone, și rafinatul messer Ottaviano. „chiromant și cabalist", cunoscător al literaturii medievale, adeptul autorității bizuite pe duplicitate și cruzime exemplară, „folosită o singură dată". Lor li se adaugă Evanghelina, mama princepelui, „cea care cu adevărat conduce trebile țării." Toate patru personajele gîndesc istoria și experimentează o modalitate de a fi și de a acționa în istorie.

Însă posibila parabolă pe tema exercitării discreționare a puterii este înecată în cromatismul fastuos și divergent al epocii fanariote, răstimp al contrastelor, unde finețea se îngemănă cu abjecția, candoarea se dizolvă în trivialitate, arderea constructivă se învecinează cu inerția spirituală, ascuțimea inteligenței se îmbină cu lenevia sufletului. O știință a detaliului revelator, a amănuntului semnificativ dezvăluie o lume căzută în precaritatea subumanului. Marea serbare de la Mogoșoaia, libațiile pantagruelice, prînzurile rafinate, aievea coborîte dintr-o pînză flamandă, spectrul apocaliptic al ciumei se reflectă în paginile unui cronicar fascinat de pictural și sedus de grotesc.

Pasiunile devorante, gusturile și viciile, „plăcerile tineretului", exercitarea răului considerat — după expresia lui Th. de Quincey — „una dintre artele frumoase", ca în terifianta înfățișare a tinerilor special înghețați în apele Dîmboviței de ziua Bobotezei, alcătuiesc tabloul carnavalesc al existenței, fiindcă o epocă bolnavă explică excesele și motivează manifestările paroxistice. Întîmplările tenebroase, senzaționalul și insolitul spectaculos, neascunsa voluptate și mistuitoarea indiscreție prin care prozatorul recepteazâ trăirile personajelor aproape exclusiv pe latură senzuală întorc narațiunea spre forma superioară a romanului popular, „de mistere", ce își găsește echivalența contemporană în **Regii blestemați** de Maurice Druon.

ATMOSFERA și procedeele revin în **Săptămîna nebunilor**, 1981, roman aflat în umbra **Princepelui**, cu a cărui fabulație, parțial, se intersectează. Întîmplător sau cu bună știință, Eugen Barbu pleacă de la romanul scriitorului rus Goncearov, înfățișînd un caz de „oblomovism" valah.

Dezagregarea lăuntrică a unui asemenea tip uman a fost teoretizată de S. Freud în **Das Ich und das Es**. Dintre instanțele personalității : eul, sinele și supraeul, cea de a doua stochează tendințele erotice și agresive, componente energetice esențiale, imprimînd organismului o permanentă tensiune. Supraeul reflează tensiunile sinelui, orientînd pulsiunile agresive împotriva unei părți a personalității. Nucleul analitic al **Săptămînii nebunilor** îl constituie tocmai această „destructivitate orientată spre interior", acut trăită de Hrisant Hrisoscelu.

Ființă mediocră, dominată de existență, Hrisant Hrisoscelu s-a întors de la Veneția cu „melanholia" unei incendiare iubiri. Însoțită de un complex de culpabilitate : „Trimisul" Eteriei se poate oricînd ivi, cerîndu-i să justifice cheltuirea banilor strînși pentru revoluție —, „melanholia" evoluează spre depresiune psihohormonală, teritoriu prielnic înflorii instinctului morții. Retrăirea imaginară a erosului se împletește inextricabil cu obsesia thanatică și tînărul se îndreaptă ireversibil spre moarte, spirituală întîi, biologică apoi.

Imaginația senzorială apropie **Săptămîna nebunilor** de **Groapa** ; în amîndouă, mediul ambiant este investit cu valoare cathetizantă. În lumea romantică a „groapei", peisajul sordid constituia universul satisfacțiilor și bucuriilor cotidiene, iar efluviile olfactive erau pronunțat receptate ca o subtilă desfătare complementară a plăcerii corporale. Mirosul exalat de gunoaiele fermentate, gustul „dulce-iute, parfumat ca para putrezită", emanat de fumul sufocant din **Groapa** sînt extinse în **Săptămîna nebunilor** la suprafața „puturosului de oraș care-și trimitea izurile prin ferestrele deschise : un amestec de pulbere umezită, ce aducea cu susanul încins de soare în coșurile simigiilor de la Curtea Arsă ; ceva a pepene borșit și scurs pe pavelațiile unsuroase, un aer rînced în care se prăjiseră, în cazane, gogoși și plăcinte, ori seminte, un fel de prav de zahăr, de rahat locum pe care se așezau muștele..."

DUPĂ **Groapa**, prozatorul a fost atras de lupta ilegală a comuniștilor. **Șoseaua Nordului**, 1959, integral refăcută în 1967, oferă întîia nuanțată viziune a activității organizatorice desfășurate de partid pentru pregătirea insurecției armate. De la București la Craiova, de la Brăila la Tg. Jiu, comuniștii acționează. Se transportă arme și muniții, este aruncat în aer depozitul de armament de la Tîrgoviște, distrus depoul german de la Piatra Olt, scufundat, pe Dunăre, șlepul „Kaiser Wilhelm". O narațiune de tip hemingwayan, în care personajele sînt caracterizate prin comportament și limbaj, ne introduce direct în miezul evenimentelor. Majoritatea secvențelor primului volum stau sub semnul aceleiași încordări emoționale, fiindcă viața aievea trăită și cea subconștientă sînt egal receptate.

Cucerește mai cu seamă comportarea în timpul interogatoriului. Pasivității și martirajului resemnat, Dumitrana îi opune o rezistență calculată, o fascinantă desperare, izbutind să fugă, rănit, din fața plutonului de execuție. Gîndurile, gesturile, atitudinile au motivarea lor, spectaculosul fiind determinat de logica strînsă a expunerii, în care voința sălbatecă de supraviețuire se îmbină armonios cu neprevăzutul întîmplării. Apoi, senzaționalul face loc analizei psihologice. Cum poate dovedi Dumitrana aparatului de partid că a scăpat de execuție cu adevărat prin propriile-i forțe ? Dumitrana, Mareș Tomulete, Tereza, studentul Niculescu, tipograful Dobre ș.a. trăiesc tumultuos într-un București aflat sub bombardamentele aviației aliate, în clipele de acalmie și, îndeosebi, în zilele fierbinți ale insurecției. Clădită pe o solidă informație, cartea pălește spre sfîrșitul volumului al II-lea, unde substratul documentar înăbușă artisticul.

PRINZUL DE DUMINICĂ, 1962, contura o nativă vocație de nuvelist. În scrierea ce împrumută titlul volumului, există un ritual al mișcărilor, o stilizare a gesturilor cum le întîlnim numai în reportajele lui Geo Bogza. Alte nuvele consemnează consecințele tragicului determinat de înfruntarea cu stihiile dezlănțuite : **Pe ploaie**, de apăsarea socială : **Înmormîntarea lui Dumitru Alexandru**, **Un pumn de caise**, de implicarea în cea de a doua conflagrație mondială : **O canistră de apă**, **De-a viața și de-a moartea**. În **Domnișoara Aurica** și **Smintirea Jupiniței Ruxandra**, prozatorul se apleacă asupra existențelor anodine. Din notarea gesturilor rutiniere într-o zi de lucru și una de sărbătoare, din relatarea unei pasiuni romantice, Eugen Barbu creează portretul fetei bătrîne, căreia viața i-a refuzat bucuriile elementare. Dragostei pe care domnișoara Aurica nu a cunoscut-o, jupinița Ruxandra i se dăruie cu frenezie și flăcările iubirii o mistuie lacom. Sub titlurile : **Martiriul Sfîntului Sebastian**, **Miresele**, nuvelele vor fi reeditate selectiv, în anii următori.

Nespus de generos cu scrisul său, era

Ion BRAD

Faraon

Cînd nu mai vii, mi-e cerul de granit
Și-n lespezile lui mă simt zidit,
Un faraon solar ce mai așteaptă
Să-i taie raza lunii cale dreaptă
Prin noaptea piramidelor, să iasă
Din moarte pe nisipul de mătasă,
Să te mai vadă, să-și intindă brațul
Unindu-și așteptarea tîrzie cu nesațul...
De ce-ți trimiți oștirea-ndoielilor la pîndă ?
Ți-e ziua otrăvită de vechea spaimă blindă
Că atingînd privirea de umărul tău seara
Se-ncinge de-ntuneric și de îngheț Sahara ?
N-auzi cum urlă-n mine cel de pe urmă crez ?
Pune-mi oglinda-n față, că mai respir să vezi,
Lovește-mă cu geana, c-un palid fir de păr,
Și muntele de piatră va plînge într-adevăr.

Și...

Și neaua care tot mai cade
Stîrnind bulboane și cascade...

Și munții care se îneacă
De-o răzvrătită tuse seacă...

Și nopțile ce se anină
C-o disperare de lumină...

Și lacrimile ce îngheață
Ca somnul visului pe față...

Și patimile iluzorii
Pe care le sărută zorii...

Și ochii dragi ce nu mai văd
Nici o cărare îndărăt...

N-am început eu veacul

N-am început eu veacul și nici n-o să-l termin,
Spre noaptea fulgerată de gînduri, pelerin.

N-am cumpărat tichetul la ultima rachetă
Ce părăsește Terra în clipa ei secretă.

N-am hotărît, ca Noe, ce păsări și-animale
Voi mai lăsa în lume, voi izgoni din cale.

N-am tîrguit cu nimeni, pe sfere, firmamentul,
Cînd încă-mi scriu cu sînge de crezuri testamentul.

Trăind în pirosfera acestui veac, încerc
Să-i apăr frumusețea de sferă și de cerc,

În care și convulsii, și boli, și revoluții
Mai lasă loc nădejdii din muguri și soluții,

Mai leagănă surîsul copilului cînd doarme
Și dragostea ce-mpacă vrăjmașii printre arme...

Scoică

Mă strigi... Te strig... Ce mai rămîne oare
Din șoapta ca o spaimă de fecioare
Chemate-n așternutul de flăcări și de crini
La care-n amintire doar tu te mai închini ?
Lobul urechii, dalbul, diafanul
E scoica ispitind întreg oceanul
De zvîrcolirea apelor ce-adună
Ecoul înflorit într-o furtună,
Întunecata nuntă a monștrilor marini
Prin pajiști legănate de carnivorii crini,
De ochii-n care cască-ntunericul afund...

Mă strigi... Te strig... De azi, nu-ți mai răspund...

Desen de **Ghinea Gheorghiță-Uriașu**

Povești

Zăpada ne-a zidit în casă,
Nici o ieșire nu ne lasă !

Ne-a troienit și prag și ușe
O sufocare de cenușe.

De ce s-au înălbit pereții ?
Ne bat în geamuri doar sticleții,

Ne cheamă să pornim în sănii
Printre omături și dihănii

Să le-arătăm că sîntem iar
Copii de codri, temerari,

Ai celor ce-au cîntat prohoduri
Balaurilor de sub poduri...

Răzbunare

Te-ai strecurat ca ielele în vis
Și semănai într-adevăr cu ele
Cînd albul trup al nopții l-ai ucis,
Cînd pe zăpezi ard negrele drapele.

Nu focul din priviri, nici rugul pus
Să mistuie credința mea deșartă
Mă vor întoarce-n zori sau în apus
La dragostea ce prea-ușor te iartă.

Vei aștepta zadarnic să mai viu,
Să vezi cum urcă sîngele-n statuie,
Cînd eu te-nchid în gînduri ca-n sicriu
Și din priviri bat ultimele cuie...

Armură

Un strămoș fără somn
Rătăcește prin mine ?
Cine-l închide veșnic în vis,
Străjer milenarelor mele ruine ?
Oare sufletul lui
E bufnița ce-mi cîntă pe casă ?
Mă ascund uneori în statui,
Sub pielea de marmură groasă,
Dar și de acolo aud,
Pînă-ntr-acolo mă arde
Vuietul surd și absurd
Ca o teamă de moarte :
„Unde tot rătăcești,
Om ori duh din povești ?"

Ah, cît de greu mă îndură
Umbra aceasta încinsă-n armură !

Cu focul potolit de-nțelepciune

Mai tristă decît dragostea dintîi,
Cu focul potolit de-nțelepciune,
Cînd spui că pleci și văd că mai rămîi,
Iubirea ta mă cheamă, mă supune,

Alerg fără-ndoieli la sînul ei,
Mă scald ca în zăpezi și mor de dorul
Gheenei de-altădată, cînd, tineri în idei,
Îmi ispiteai din palmă viitorul.

Prea se-mpliniră toate ca să nu-mi
Pot reproșa această-ntîrziere
Printre melancolii, printre minuni,
Cînd am prea mult și sufletul mai cere...

---

inevitabil ca Eugen Barbu să fie, asemenea celor aflați în aceeași situație, inegal, chiar profund inegal. Prin destinul muncitorului tipograf Filipache și a fiicei lui, **Facerea lumii**, 1964, reia dubla problematică a **Scrinului negru** : edificarea noii societăți și amurgul fostelor clase dominante.

Osînda soarelui, 1968, antologînd versuri de pe cuprinsul a două decenii, ne înfățișează un Ianus cu o față întoarsă spre diminețile adolescentine și o alta către amiaza vieții, surprinsă sub „osînda" temporală și pecetea modelelor. Minulescu îndeosebi : „Și dacă mîine îmi vei făgădui din nou / Că ai să-mi dărui limpezele tale cununi, / N-am să te cred, și veșnic voi păstra / Veștedele mele flori de singurătate" **(Catrene pentru o fată)**. Sau Ion Barbu : „Ftizia acestei vopsele se vrea / Aur ruginit de stea. / Zvîrle-l ca pe un vrăjmaș / Galbenul laș !" **(Galben)**.

TEATRU, 1968, reflectă atracția spre piese alegorice, cu elemente expresioniste și umor absurd. După senzația creată în jurul „sfinteniei" sale, institutorul din **Sfîntul** trebuie să moară deoarece, explică Patronul, „calculele mele economice sînt ferme și îmi demonstrează că mumia dumitale va stîrni tot atîta curiozitate..." **Labirintul** recreează o ultramodernă imagine a lumii de dincolo ; punctul de plecare subconștient ar putea fi **Drumul spre stele**, filmul american prezentat pe ecranele bucureștene în 1947. **Să nu-ți faci prăvălie cu scară** urmărește disoluția unei familii de circiumari ; în sfîrșit, **Groapa**, „scenariu după romanul cu același nume", scutură cartea de poezia intrinsecă, aducînd în prim plan intriga amoroasă.

O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent, 1975, a fost consacrată poeziei. Epitete sugrumate de emoție : „uluitor", „superb", „excepțional", „extraordinar" sînt urmate de integrala reproducere a poemelor. „Criticul" a înlăturat din paginile „istoriei" poezia lui M.R. Paraschivescu — cu al cărui univers liric **Groapa** are totuși aderențe — și a altora, pentru că „nu au reușit să treacă pragul exigențelor" sale. În schimb, versificația lui Dan Mutașcu „se alătură triumfal" ...operei lui „Adrian Maniu, Philippide, Vinea, Mateiu Caragiale cu **Sonetele**, Vasile Voiculescu, Doinaș (în **Balada mistrețului cu colț de argint** — sic !), Blaga (din **Eonul dogmatic, Meșterul Manole, Pietre pentru templul meu** și **Poemele luminii**), Odobescu, Antim Ivireanul și chiar Călinescu în romanele sale **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru**..."

ATENȚIA cu care deschidem **Jurnalul** apărut în 1966 este legitimă. Personalitatea artistică fascinează prin elementele ce lipsesc vieții comune : tenacitatea urmăririi unui ideal, sensibilitate accentuată, forța de a rezista tentațiilor efemere etc. Curiozitatea o sporește autorul însuși : „....vreau să fac din viața mea o capodoperă" !, adăugînd : „Există un conflict permanent între ceea ce este în mine artist, deci exigent, și ceea ce reprezintă «omul» care sînt."

Prima parte a cărții este într-adevăr un jurnal al „omului" și „artistului". Timp de un deceniu, cîteva linii esențiale rezumă biografia lui Eugen Barbu. Mai întîi, experiența erotică ; numeroase femei de vîrste diferite și din varii straturi sociale trec prin patul autorului. Se adaugă proba vieții cazone, apoi, o adîncă amărăciune, amintind de „însemnările" medicului Ulieru, învăluie stagiul pe „teritoriu", ca ofițer de jandarmi ; locuințele sărăcăcioase, ravagiile bolilor sociale sugerează o clasă aflată pe treapta de jos a umanității. A doua parte a volumului include „jurnalul unor romane". Fișe, note diverse, capitole aflate într-un stadiu intermediar de finisare infuzează senzația pătrunderii în laboratorul de creație. Multele **Caiete ale Princepelui** au redus latura confesivă și cititorul obișnuit găsește rezumate, citate, paragrafe întregi retranscrise din cărți ce îi sînt practic inaccesibile.

REPORTER neobosit : **Pe-un picior de plai**, 1957, **Cît în șapte zile**, 1960, **Cu o torță alergînd în fața nopții**, 1972, cronicar sportiv, temut pamfletar, talentat jurnalist, nutrind un cult constant pentru G. Călinescu, „marele nostru părinte literar", — deși în filmul inspirat de cele două romane postbelice iubirea pentru „divinul critic" s-a concretizat într-un scenariu oarecare —, pasionat călător : **Foamea de spațiu**, 1969, **Jurnal în China**, 1970, traducător din Panait Istrati, stilizator al unora din versiunile românești ale romanelor lui W. Faulkner și Th. Mann, autor a numeroase scenarii de film, pentru micul și marele ecran etc., etc., Eugen Barbu aduce o vocație a gratuității epice, similară cu a lui Cezar Petrescu, o imaginație creatoare de excepție, prin care solicită conștiința să-și intensifice și să-și diversifice nivelurile și corelațiile combinatorii spre sine și spre lume.

Ion Bălu

Proza

Textul ca istorie

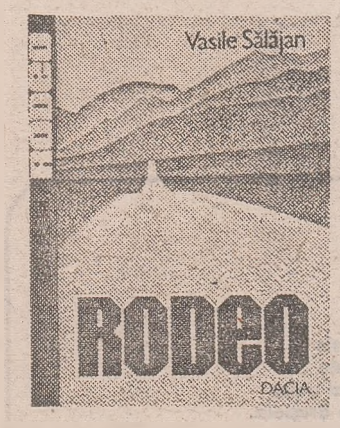

„IL n'y a pas d'historie unilatérale", afirmă istoricul Fernand Braudel. Și nici o singură „față" a unui eveniment/sentiment istoric, confirmă Vasile Sălăjan în ultima sa apariție editorială *). Dar și alte cîteva afirmații ale lui Braudel ar putea fi reținute pentru a fi implicate în discursul despre romanul **Rodeo**, cît și despre un nou chip ce încearcă să și-l asume romanul istoric/politic actual. Ar fi deci cîte ceva de spus despre neliniștea istoriei ce apasă egal în suflete și spirite, despre acele lumi pe care le abandonăm repede, înainte de a ne face timp să le cunoaștem și să le aflăm binefacerile sau erorile, despre istorie ca spectacol grăbit, locuit de „fețe" diverse și contradictorii, despre conceptul ce „trosnește" sub greutatea experienței trăite sau despre acest om care este complex, dar altfel decît un complex... comercial, fapte pe care literatura le ilustrează iar istoria, ca știință, le... studiază. Romanul lui Vasile Sălăjan „ilustrează" și el aceste repere ale discursului istoric modern, dar, aici, discursul istoric (sau al istoriei) și discursul literar fuzionează într-un inextricabil discurs/text al istoriei, rostit și trăit. „Povestea" romanului se fixează asupra activității revoluționare a Prefectului General Avram Iancu, pe care de altfel o cunoaștem în desfășurare, dar nu în toate angrenajele sau mai ales „sentimentele" ei, aduce informații susținute de inserări din documente de epocă asupra unei perioade istorice distincte, constituindu-se toate într-un „corp ficțional" cu o funcționalitate/funcționare specifică. Interesant este că ficțiunea (căci e vorba mai ales de o carte de ficțiune) nu se lasă intimidată de celebritatea evenimentului sau a eroului ci își promovează identitatea și ordonează discursul romanesc în funcție de legi și aspirații proprii, fără însă să cadă într-un joc gratuit.

Rodeo este o lectură dificilă pentru că textul este dificil și pentru că **timpul** inclus în acest text nu se acordă întotdeauna cu obișnuințele noastre. Romanele de inspirație istorică ne-au obișnuit cu istorioare care „facilitează" (pentru o mai rapidă și ușoară înțelegere didactică !...) și „superficializează" evenimentul. În **Rodeo**, însă, textul este dificil pentru că evenimentul este dificil. Textul este construit în conformitate cu această „dificilitate" a **istoriei** pe care niște oameni puternici o „construiesc" și ei. Textul este deci ca istoria. Nu se oprește asupra unui singur fapt dominant al istoriei, cum nu se oprește nici discursul istoric, în viziunea lui Braudel. În sensul acesta, am putea spune că romanul lui Vasile Sălăjan este unul „ilustrativ", în spirit tradiționalist. Dar nu e doar atît... Nici chiar nu doar o fertilă revenire la spiritul puternic al tradiției. Scriitura este complexă și modernă, cu hățișuri și „întîrzieri", cum albiile istoriei, și demonstrează o altă putere de a fi a romanului — și ca istoria, dar și altfel. Prin felul cum prezentul explică trecutul, cum trecutul explică prezentul, prin nivelele narative și prin travestirea vocii auctoriale în mai multe voci, prin neliniștea ce apasă atît inima personajelor cît și a cititorului (dar a cititorului marcat nu de gestul vreunui personaj, ci de actul și specificitatea lecturii), prin conceptul și experiența (istoriei și a scriiturii) ce se distrug și se refac reciproc, spațiul literar **devine** spațiul istoric iar lectorul susține o lectură participativă și activă. Străbatem scriitura ca și cum am străbate istoria. Autorul întîrzie, insistă, revine, pătrunde în ascunzișuri și, prin lectura propusă, încearcă să cîștige acel timp de care avem nevoie ca să cunoaștem mai bine și să apreciem mai exact beneficiile, erorile, certitudinile și visele momentelor istorice re-produse, cînd istoria nu mai rămîne un simplu spectacol. Evenimentele „descrise" te sustrag ficțiunii, dar textul te obligă să o re-creezi, ca pe un ideal (istoric) ce se lasă greu împlinit.

Există multe semne ce se aprind în textul romanului, la lectură, „cu o rețea grăitoare de urme de roți" (p. 18), coagulînd existențe în limitele febrei pentru un ideal sau chiar ale febrei pentru nimic. Istoria trăiește și ea mai întîi printr-un „proiect de istorie", ca un proiect de carte, căci „se cuvine să încropești o poveste, altfel n-ai exista" (p. 36). Această poveste, acest ideal, dacă vreți, prinde consistență, se umple de substanță, de omenesc, cum orice carte adevărată, iar el, omul, individul, eroul, devine „omul din poveste" (p. 112), cîștigă chiar o aură, o demnitate... diurnă, iar **povestea** aceasta e deodată comună și proprie atît ficțiunii cît și vieții. Istoria și textul se condiționează reciproc și înaintează astfel într-o realitate semnificantă. **Povestea** schimbă identitatea realității, ca orice împlinire a aspirațiilor unui individ sau a unei națiuni.

Muntele este și el o prezență/imagine ciudată, în roman. Nu-i muntele lui Thomas Mann sau al lui Kawabata, să zicem, ci unul care se conturează cu greu din text, dar își impune prezența ca un **sentiment** consistent și profund, și-și creează o legalitate ce justifică demersul textului, fiind și o tentație, și un obstacol (v. p. 4), cum istoria/literatura, un munte din care iese „un drumeag care nici nu duce nicăieri și nici nu se sfîrșește vreodată" (p. 11), deși „Bine-înțeles, în munții divini se va întoarce roata lumii" (p. 22).

Există în **Rodeo** și luciditate și stranietate, călătorie și vagabondare, voci care se amestecă sau se întretaie, cu „Frînturi, nu mai mult decît frînturi dintr-o uriașă plîngere scrisă, pe care n-am început-o noi și nici nu se va termina cu noi" (p. 204), o plîngere (melancolie) ce se instituie ca una a personajelor, a autorului și a lectorului, întîmplată într-o rotire/rostire a „ce va fi a fost și ce a fost va fi" (p. 193).

Încăpățînarea (rezistența, opunerea) scriiturii ce se menține pînă la capăt are și un rost moral și maieutic. Ea menține cititorul („eroul") în libertatea de aspirație și de creație, de acțiune lucidă ; se evită astfel situații de felul celei cînd „spiritul libertății, adus de adierea puternică a revoluției, se transformă la alții (v. răzbunările lui Hatvani, ciudățeniile lui Zosim, n.n.) în libertate totală" (p. 26), o libertate de mișcare înțeleasă greșit și care produce de multe ori dramă socială.

Romanul **Rodeo** de Vasile Sălăjan se citește greu, desigur. Și-i greu și de povestit. Dar romanul acesta, care ne dă o imagine **lentă** (ardelenească, am zice) a unui eveniment important al istoriei noastre, nici nu trebuie povestit. Valențele și le promovează doar în cadrul unei lecturi nemijlocite și neamenințate de prejudecăți. Prezența lui Iancu este tulburătoare și ea în „nevoia de a trata altfel" (p. 242)... literatura, imaginea lui slujind, aici, edificarea unui nou chip al romanului de inspirație istorică și mai ales el, eroul, rămînînd o imagine vie ce continuă să se implice în textura vieții noastre.

Olimpiu Nușfelean

*) Vasile Sălăjan, **Rodeo**, Editura „Dacia".

Poezia

Tema dragostei de țară

ÎNCĂ de la debutul editorial, din 1968, cu volumul **Tăceri neprimite**, urmat în 1970 de **Almar** și mai apoi, din 1971 și pînă în prezent, de alte șapte noi culegeri de versuri, Ion Iuga s-a remarcat prin insistența cu care își urmărește, de la un volum la altul, cîteva dintre temele și motivele specifice, reîmprospătîndu-le, îmbogățindu-le, descoperindu-le noi semnificații, rareori abătîndu-se de la programul prestabilit, în dorința experimentării și a altor modalități, a explorării unor alte domenii... În acest sens, ultimele sale trei volume (**Binecuvîntata civilizație**, Editura Cartea românească, 1981, **Ieșire din vis**, Editura Eminescu, 1982 și **Fîntîni pentru bronzul eroilor**, Editura Militară, 1983) sînt ilustrative pentru desprinderea notelor caracteristice ale poeziei lui Ion Iuga.

Astfel, în primul din cele trei volume, un loc aparte îl ocupă evocările unor locuri, tradiții și obiceiuri sau chipuri ale unor creatori (Eminescu, Bacovia — de pildă). Se detașează din sumarul volumului cîteva admirabile poeme pe tema tradițională a evocării unor evenimente esențiale din viața poporului, precum moartea (în **Moarte rustică**) și nunta (în **Nuntă-n mahala**), dar și a spațiului mioritic (o poezie antologică se intitulează **Mioritică**) sau a celui originar, ca în poezia **Maramureș** : „o Maramureș suflet al meu / în care zidirea mereu omenească implozie de culori și de taine / pe latina margine de cînt /.../ o Maramureș chipul tău mereu călător în hotarele inimii / atît de tînăr încît transparența ta umblă prin țară"...

Următorul volum (**Ieșire din vis**) rămîne notabil nu prin explorările eului intim, ci tot prin cele de circumscriere a universului arhetipal, ca în poezia liminară **Laița**, în care figura mamei capătă proporții de mit, îndemnurile ei — amintind de cîntecul Deborei — constituindu-se într-un cod etic de principii ce fac parte din zestrea milenară a poporului : „...cît știi hotarul casei și îngenunchi la mormîntul tatălui / ești fiul lui și al meu /.../ cît știi să zidești o fîntînă pentru setea inimii dintr-o țipuritură ești fiul lui și al meu / stai pe laița cioplită de patruzeci de generații și-i la fel de grăitoare /.../ cînd te va lovi povara vremii strigă —/ laița aceasta zboară cu numele meu". Pe aceeași linie de elevată ținută etică și estetică se înscriu și poezii ca : **Mamei, Limba română, Eroii** ș.a.

Volumul **Fîntîni pentru bronzul eroilor** — ca toate cele publicate în această colecție — este axat pe tema dragostei de țară, de trecutul eroic, de cinstire a valorilor perene ale neamului, fiind structurat pe mai multe cicluri tematice (**Înveșmîntat în visul mulțimii, Partidul, Cîngul de ape, Pămînt descoperit, Fîntîni pentru bronzul eroilor, Piatra care înflorește**) și cuprinde atît inedite, cît și multe reluări din volumele anterioare, uneori cu titluri schimbate și într-o nouă alcătuire și viziune, așa cum este, de pildă, poezia **Frumusețea**, o variantă a poeziei **Ciudata bucurie** sau **Craiul de vară, Fîntîna lui Manole, Toamnă** (variantă a poeziei **Octombrie**) ș.a. — toate din sumarul volumului **Binecuvîntata civilizație**, de care ne-am ocupat mai sus.

Se reîntîlnesc în poezia patriotică a ultimului volum atît poezii de o incontestabilă valoare, care se încadrează organic universului său specific (cum sînt, de pildă, **În lucruri suflet, Inziditele voare, Rîndurile străveche**, precum și întreg ciclul inspirat de Avram Iancu sau poezia **Muntele alb**), dar și multe poeme teziste. Toate aceste poezii — și nu sînt puține — păcătuiesc prin lipsa lor de autenticitate, de fior liric, de elevație etică, fiind — în esență — plate, declarativ-retorice. Talentatul poet Ion Iuga a dovedit că poate atinge cote lirice mult mai ridicate în această zonă tematică.

Simion Bărbulescu

Calendar

● 2.VII.1919 — s-a născut **Ștefan Fay.**

● 2.VII.1926 — s-a născut **Octavian Paler.**

● 2.VII.1947 — s-a născut **Dan Verona.**

● 3.VII.1900 — a murit **Ioan A. Lapedatu** (n. 1844).

● 3.VII.1923 — s-a născut **Paul Nicolae Mihail.**

● 3.VII.1927 — s-a născut **Ștefan Gheorghiu.**

● 3.VII.1929 — s-a născut **Zeno Ghițulescu.**

● 3.VII.1948 — s-a născut **Mihai Tatulici.**

● 3.VII.1976 — a murit **Alex. Bistrițeanu** (n. 1911).

● 4.VII.1923 — s-a născut **Haralamb Zincă.**

● 4.VII.1936 — s-a născut **Bartis Ferenc.**

● 4.VII.1941 — s-a născut **Virgil Dumitrescu.**

● 4.VII.1949 — s-a născut **Victor Atanasiu.**

● 5.VII.1920 — s-a născut **Iulia Soare** (m. 1971).

● 5.VII.1929 — s-a născut **Aurel Deboveanu.**

● 5.VII.1931 — s-a născut **Al. Oprea** (m. 1983).

● 5.VII.1935 — s-a născut **Nikolaus Berwanger.**

● 6.VII.1906 — s-a născut **Ilie Ienca** (m. 1947).

● 6.VII.1924 — s-a născut **Alexandru Sen.**

● 6.VII.1937 — s-a născut **Teofil Bălaj.**

● 6.VII.1939 — s-a născut **Voicu Bugariu.**

● 6.VII.1944 — s-a născut **George Alboiu.**

● 6.VII.1947 — s-a născut **Gabriela Negreanu.**

● 6.VII.1956 — a murit **Constantin Narly** (n. 1896).

„Magazin istoric"

nr. 6, 1984

■ REVISTA se deschide printr-un grupaj de articole dedicate măreței aniversări a 40 ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944. Sub genericul **Știință — istorie — pace**, prof. Dumitru Ghișe readuce în atenție unul dintre imperativele actuale ale vieții pe planetă : „Știința poate și trebuie să-și aducă contribuții nu la distrugere, ci la descoperire și valorificare de noi surse energetice și de materii prime și la punerea lor la îndemîna popoarelor".

Hotărîrea intelectualilor români de a sluji progresul și idealurile cele mai înalte ale omenirii a fost exprimată și prin constituirea în țara noastră a Comitetului național român „Oamenii de știință și pacea", avînd ca președinte pe academician doctor inginer Elena Ceaușescu, comitet alcătuit din reprezentanții cei mai de seamă ai vieții științifice din întreaga țară. Inițiativele de înaltă valoare morală luate pe plan intern, contribuțiile pe care le aduce la strîngerea legăturilor de prietenie și colaborare cu oamenii de știință din lumea întreagă, conferă Comitetului național român atributele unui dinamizator factor de apărare a cauzei comune a omenirii — pacea.

General locotenent Ilie Ceaușescu, doctor în istorie, publică studiul **Corpul de comandă al oștirii române împotriva Germaniei naziste.** Pe baza unei documentații inedite sau mai puțin cunoscute sînt prezentate date și fapte semnificative privind diferitele forme și mijloace de exprimare ale rezistenței antihitleriste, antifasciste și antiantonesciene în rîndurile armatei române în anii 1940—1944, stare de spirit generată de atitudinea generală antihitleristă a poporului român, de activitatea eroică a Partidului Comunist Român.

Revista publică, totodată, fragmente din jurnalul de front, inedit, din anii 1942, al generalului Constantin V. Vasiliu-Rășcanu, pagini de condamnare și demascare a cruzimii hoardelor hitleriste. Dr. Eugen Preda rememorează evenimentele și desfășurarea celei de-a 249-a săptămîni de război în București anului 1944. E săptămîna în care pe frontul din Normandia începuse debarcarea aliaților — operațiunea Overlord (cea mai mare debarcare din istorie, căreia „Magazin istoric" i-a consacrat, de altfel, o amplă evocare în nr. 3—5/1984). Atunci, în 1944, la 11 iunie, „Vremea" publica articolul **Faza hotărîtoare** semnat de Paul Ștefan (pseudonim al lui George Ivașcu), reprodus și în acest număr al revistei : „Asigurarea viitorului românesc prin chezășuirea lui la viață liberă și independentă... — scria G. Ivașcu — iată ceea ce ne impune realitatea, marea realitate a războiului, intrat în faza lui hotărîtoare".

În cadrul rubricii „Curți și reședințe domnești" — o evocare a „curților itinerante" ale voievozilor români din sec. XIV—XVI. Aceeași instituție, prezentă și în Occidentul Europei, este amintită în articolul **Itinerare medievale europene.**

Acest număr al revistei mai publică noi documente italiene din anii 1861—1862 referitoare la lupta românilor pentru unitate națională, alte pagini din însemnările inedite ale omului politic liberal Gh. D. Palade din lumea politică românească de la sfîrșitul secolului trecut, precum și o evocare a vieții și operei gînditorului grec din sec. XVII Teofil Coridaleu, cu rol important în dezvoltarea vieții culturale din principatele române și a sud-estului european, evidențiat de filosoful Constantin Noica și istoricul Cleobul Tzurkas, din Salonic.

Cititorul mai poate întîlni, de asemenea, pagini închinate procesului de unificare a Italiei din anii 1861—1871, istoriei Buenos Aires-ului, capitala Argentinei, unul dintre cele mai mari orașe de pe continentul sud-american, incursiunilor semnate de dr. Petru Ignat în trecutul strălucitei cetăți a Thebei, „orașul cu o sută de porți", precum și sfîrșitului țarului Pavel I, în 1801.

Rubricile de note, prezentări de noi apariții pe teme de istorie, poșta redacției, împreună cu cea de-a doua serie de întrebări a concursului „Magazin istoric" ediția 1984, dedicat zilei de 23 August, completează sumarul numărului.

R.V.

Șezătoare

● Joi 21 iunie, Cenaclul umoriștilor al Asociației Scriitorilor din București a ținut o șezătoare la Liceul agroindustrial din Brănești. Au participat scriitorii **Vasile Băran, Aristide Mircea, Aristotel Pîrvulescu, Valentin Silvestru, Cornel Sofronie, Dumitru Solomon, Aurel Storin, Rodica Tott,** actorii Costel Constantin, Matei Alexandru, solista Operei Române Maria Mircea, muzicianul Cornel Vîntu. S-au integrat în program brigada artistică a elevilor liceului, precum și elevul Andrei Constantin, cu un program muzical de chitară clasică.

A fost prezentă la manifestare **Eugenia Mândiță**, vicepreședintă a Comitetului municipal de cultură și educație socialistă București.

Critică și valoare

GENERAȚIA noastră și-a făcut de la început din ideea de valoare estetică principiul critic cel mai important. Simpla lui afirmare, acum douăzeci de ani, întîmpina rezistența dogmaticilor, în a căror ierarhie mărturisită esteticul stătea pe un plan secundar. Dreptul de a vorbi în numele valorii, cîștigat în secolul trecut, odată cu acțiunea lui Titu Maiorescu și a „Convorbirilor literare", fusese pierdut în anii 50 și (cine nu știe ?) redobîndirea lui n-a fost lesnicioasă. Această stare de lucruri nu trebuie să ne mire. Alexandru Ivasiuc spunea, în **Pro-domo**, referindu-se la monumentele vechii arhitecturi naționale : „Ca să construiască valori de muzeu — și cei ce au reușit, și cei ce numai au tentat — au îmbinat contemplația cu lupta. Zidurile de cetate erau un simbol de totdeauna al culturii, care nu este o ocupație cu adevărat pasnică".

Cultura înseamnă și o formă a luptei concrete nu doar una a visării abstracte. Pretutindeni în viață (și ce este arta dacă nu o expresie a vieții ?) noul înfruntă vechiul. În diferite cicluri istorice, se poate întîmpla ca anumite poziții care păreau achiziții spirituale definitive să trebuiască apărate și reconsolidate. Ideea valorii estetice se numără printre ele. Cel mai grav atentat la cultură în epoca dogmatică s-a dat pe acest teren. Valoarea structurează lăuntric cultura unui popor. A o neglija, privind-o ca pe o a cincea roată la căruță, implică riscul amalgamării operelor și tendințelor artistice. Compararea literaturii dintre 1948—1964 cu aceea din următorii douăzeci de ani arată cu suficientă claritate rolul pozitiv și creator al spiritului critic însetat de valori. Literatura contemporană — în sensul strict — este mult mai bogată și mai diversă decît aceea din deceniul al șaselea datorită, între altele, ordinii superioare pe care spiritul critic, deșteptat din somnul dogmatic, a ținut și a izbutit s-o instaureze în cultură.

Pe un plan de speculație înrudit, creația înseamnă încredere în marile valori. Egalizarea și șablonul produc confuzie și nu folosesc decît pescuitorilor în ape tulburi. Cu cît ștacheta e mai ridicată, cu atît ambiția se dovedește mai creatoare. Valorile mari ale unei culturi sînt termeni necesari de referință. Creația este și competiție, încercare a puterilor. Unde-s doi, puterea crește, nu doar prin adunare, ci și prin stimulare reciprocă. Arta e un optimism înnăscut al omului în lupta cu sine însuși. Nimic mai străin în spiritul critic decît scepticismul, deși, cîteodată, criticismul mai este interpretat ca o atitudine bătrînicioasă, dezabuzată, apăsînd exagerat pe frînă. Ceea ce el frînează însă nu este valoarea, ci proliferarea falsei valori. Spiritul critic nu e meschin, ci generos, deschis, primitor, fundamental increzător. Opoziția dintre criticism, pe de o parte, și receptivitate necritică, pe de alta, se reduce, esențial, la opoziția dintre încrederea în capacitatea ordonatoare a valorilor estetice și suspiciunea față de ele. Generația de critici literari, afirmată în anii '60, ai Congresului IX, și aflată astăzi la maturitate și-a făcut un titlu de onoare din înlăturarea lecturii suspicioase (printre rîndurile cărților !). Ea a redescoperit tradiția și a sporit în felul acesta sentimentul nostru legitim de mîndrie națională. Nu exagerez cîtuși de puțin, afirmînd că opera acestei generații a fost și este, din acest unghi, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, patriotică. În cultură nu se poate imagina patriotism în absența (sau prin contestarea) valorii.

ORICE adevărată acțiune critică își propune un dublu scop : extragerea din tradiție a învățămintelor celor mai utile dezvoltării și descoperirea, acolo unde îl găsește, a noului. Absolutizarea unuia sau a altuia din aceste scopuri comportă riscuri deopotrivă de grave, aproape mortale, pentru o literatură. Dacă tradiția este o componentă de neînlăturat a artei și a culturii, „tradiționalismul", în sens de conservatorism, reprezintă o dovadă de înapoiere care poate bloca progresul. Noul, la rîndul lui, nu iese din nimic, el are în spate o tradiție, așa că absolutizarea lui conduce și ea la rupturi, de tip proletcultist. Experiența anilor 50 e suficientă pentru înțelegerea acestui adevăr elementar. Teoretic, lucrurile par simple și clare. Practic, am mai asistat din cînd în cînd la tentative de a vedea în noutate o alternativă la tradiție, și invers. În realitate, ele merg mînă în mînă, nici noutatea neavînd sens în lipsa tradiției, nici tradiția nefiind plenar valorificată prin refuzul noului.

IATĂ un mănunchi de idei care au stat la baza spiritului critic în acești ultimi douăzeci de ani. Singura discriminare îngăduită cititorului adevărat de literatură (și cu atît mai mult profesionistului lecturii care este criticul) constă în separarea valorii de nonvaloare. Discriminarea axiologică garantează, numai ea, coerența și stabilitatea domeniului cultural. Dacă avem astăzi o poezie și o proză remarcabile, imprejurarea se explică prin promovarea lucidă a principiului valorii. Carența lui poate permite, uneori, apariția cîtorva cărți ieșite din comun, cum s-a întîmplat în deceniul al șaselea, dar o cultură nu se rezumă la atît, ea este un univers complex și variat, armonios și inegal. Mi se pare că nici o critică demnă de acest nume nu poate evita următorul paradox : ca să afirme cu adevărat valorile unei literaturi, trebuie să învețe să nege pseudovalorile. Literatura nu se înfățișează ca un paradis, ca o înfrățire euforică a spiritelor creatoare. E făcută din confruntare, contestație și luptă. Critica participă și asigură dinamismul culturii. M-aș teme, de aceea, mult mai puțin de polemică decît de inexistența ei. Doar o necunoaștere a mecanismelor specifice poate crea impresia că polemica literară reflectă tendințe centrifuge și nesănătoase din sînul culturii. Din contra, polemica (inconfundabilă cu campaniile dirijate) este o funcție a criticii și o dovadă a eficacității ei.

Cîteva zeci de remarcabile cărți, publicate la noi în deceniile din urmă și datorate, cele mai multe (deși nu exclusiv, firește), generației 60 de critici, vin în sprijinul adevărurilor elementare de mai sus. Despre generația 60 în critică se vorbește mai rar decît despre poeții sau prozatorii congeneri. Dincolo de talent și de metode, putem și merită să observăm la ea o platformă comună de principii, care mi se par simple și clare. Prestigiul pe care l-a dobîndit nu poate fi rupt de utilitatea acțiunii ei globale. O dată mai mult, selecția onestă a valorilor și-a dat roadele.

Acest articol nu trebuie înțeles ca o pledoarie. El se compune din constatări la îndemîna oricărui om de bună credință. Și, mai ales, nu vreau să las impresia că ignor contribuția istorică a criticilor din alte generații : pur și simplu am avut-o în vedere pe aceea a celor de o vîrstă cu mine.

Nicolae Manolescu

„RAMURI"

■ ÎN suita manifestărilor culturale prin care este întîmpinată cea de-a 40-a aniversare a Revoluției de eliberare națională și socială se înscriu și Zilele revistei „Ramuri", prilejuite de împlinirea a două decenii de la apariția noii serii a publicației.

Actuala „Ramuri" este continuatoarea unor prestigioase tradiții publicistice ale spațiului de cultură craiovean, tradiții a căror reactivare bogată se datorează climatului de efervescență spirituală creat de Congresul al IX-lea al Partidului. Împreună cu celelalte reviste și publicații culturale din țara noastră, „Ramuri", în noua ei serie, s-a străduit, și a reușit într-o măsură însemnată, să transpună în fapte de creație generoasele orientări ale Congresului IX, angajîndu-se, activ și inspirat, în promovarea valorilor autentice, a principiilor umanismului socialist. De-a lungul celor două decenii de nouă existență, revista craioveană și-a configurat un profil bine definit, impunîndu-și prezența distinctă în peisajul nostru publicistic. Au fost tipărite în paginile ei scrieri aparținînd unor personalități reprezentative ale culturii noastre contemporane, revista acordînd totodată o atenție deosebită încurajării talentelor noi. În acest sens, cenaclul „Ramuri", patronat de redacție, desfășoară o susținută activitate, bucurîndu-se de ecou în rîndul tinerilor scriitori din această parte a țării.

Apărută la Craiova, veche vatră de cultură românească, „Ramuri" valorifică multilateral resursele creatoare locale, fără a se închista în provincialism, menținînd o largă deschidere de orizont prin diversitatea atît a colaboratorilor cît și a preocupărilor. Revista se remarcă prin cultivarea unor formule publicistice ingenioase, atrăgătoare, prin varietatea binevenită a rubricilor susținute de autori reputați, prin conținutul incitant al dezbaterilor. Prezența, în ultimii ani, în fruntea colectivului redacțional, a poetului Marin Sorescu a imprimat revistei o notă proprie de dinamism și înaltă ținută.

La aniversarea a 20 de ani de existență, redacția noastră urează colegilor de la „Ramuri" noi și frumoase realizări în activitatea bogată pe care o desfășoară pentru dezvoltarea culturii noastre socialiste.

R. L.

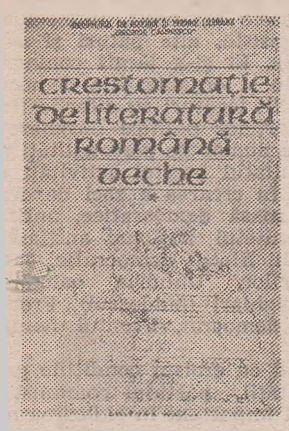

O binevenită antologie

ÎN primăvara aceasta, Editura Dacia ne-a făcut un dar de preț : **Crestomația de literatură română veche** (I), apărută sub egida Academiei de Științe Social-Politice.

Lucrarea în discuție — elaborată în cadrul Institutului de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu" — a fost coordonată de I.C. Chițimia, excelentul dascăl de literatură română veche al atîtor generații de studenți bucureșteni, și de Stela Toma, cunoscută editoare a unor importante texte coresteene și cantemirești (și care s-a ocupat de 23 de texte din totalul de 45 cuprinse în acest volum al crestomației). Directoarea Institutului, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, semnează un dens „Cuvînt înainte", iar profesorul I.C. Chițimia, o erudită și precisă introducere despre **Crestomații și antologii, tipuri și varietăți**, ambele menite să atragă atenția publicului asupra textelor cu ascunse valențe literare strînse laolaltă în acest prim tom.

Crestomația de literatură română veche se distinge de cele anterioare în special prin c o n c e p ț i a care i-a stat la bază : este o culegere de texte literare vechi selectate după criteriul **valorii artistice**, deci, în fond, o i s t o r i e d i n p e r s p e c t i v ă e s t e t i c ă a literaturii române vechi. Un alt aspect care trebuie scos în evidență numaidecît este cel strict ș t i i n ț i f i c : fiecare text este însoțit de o succintă descriere a sa care precedă reproducerea în transcriere interpretativă a fragmentului respectiv, apoi de scurte aprecieri destinate să lumineze elementele expresive, insistîndu-se asupra unor figuri de stil și făcîndu-se paralele interesante cu alte texte literare. În fine, un paragraf bogat cuprinde date privitoare la edițiile existente și la studiile făcute asupra scrierii discutate, iar acolo unde textul cere, se dau note explicative, cu caracter enciclopedic sau lingvistic. Se poate constata că cei care au întocmit antologia (Liliana Botez, V. Cândea, Gh. Ceaușescu, I.C. Chițimia, Nedret Mamut, M. Moraru, Stela Toma și Cătălina Velculescu) au făcut forturi remarcabile pentru a colecta un mens material bibliografic, care tinde către exhaustivitate, privind fiecare text în parte. Considerăm foarte binevenit acest criginal procedeu, necunoscut în crestomațiile românești de pînă acum.

O altă calitate a acestei lucrări de prestigiu constă în j u d i c i o a s a c l a s a r e a materialului avut la dispoziție în șase secțiuni (plus subdiviziunile respective), capabile să demonstreze **varietatea tipologică** a textelor românești, pînă de curînd considerate, cel puțin pentru secolul al XVI-lea, prea puțin diferențiate: I — **Diplomatarium : acte și scrisori**; II — **Literatura canonică**; III — **Literatura omiletică și polemică**; IV — **Literatura aulică** (aici sînt cuprinse texte de literatură parenetică și juridică); V — **Literatura laică și apocrifă** (cu subdiviziunile: romane populare, literatură istoriografică, legendară, oraculară); VI — **Literatura versificată**. Operele de bază sînt cuprinse în culegere. Totuși semnalăm absența **Tatălui nostru** din 1593, text important care dovedește că și în Moldova s-a scris, încă din secolul al XVI-lea, cu litere latine.

Din perspectiva diversității de texte, desigur că reiese o anumită inegalitate în posibilitățile de comentare a lor; și aceasta nu numai subiectiv, datorită gustului propriu, preferințelor fiecărui colaborator, ci și obiectiv, pentru că într-un fel se oferă unei analize artistice de exemplu cărțile populare, pline de sevă și de fantezie, și cu totul altfel textele juridice și actele, prin natura lor mai „zgîrcite" în valori sugestive. Cum însă antologia se adresează unui public avizat, acest aspect nu poate fi imputat drept o carență. În schimb, într-o crestomație cu caracter științific ca aceasta, ar fi trebuit evitate unele ipoteze nefundate, emise de nespecialiști, precum cea prezentată la p. 20 și la p. 210, ipoteze combătute de lingviști (vezi **Manuscrisul de la Ieud**, Ed. Academiei, 1977, p. 26).

Tot pentru accentuarea ținutei lucrării, ar fi trebuit menționată la **Palia de la Orăștie** (p. 84) și existența unui original german care, uneori, poate lămuri construcții inexplicabile prin maghiară sau latină.

Credem că glosarul ar fi putut fi lărgit. Astfel, ar fi trebuit să figureze aici cuvinte precum **vorovi, ustov, prepuie, soleași**. De asemenea, ar fi fost indicat ca **totdeauna** să fie menționată pagina la care apar termenii citați.

ÎN cele ce urmează, dorim să facem cîteva propuneri-sugestii pentru volumele următoare :

— Credem că ar fi necesar să se discute undeva (cel mai bine într-un „cuvînt înainte" la vol. al II-lea) ce se înțelege prin „literatura română v e c h e" și, oricum, să se delimiteze această perioadă din istoria literaturii române.

— Antologiile precedente, enumerate la p. 15—17, să fie reluate în introducerea la volumul următor și să fie prezentate cu succinte comentarii, cu precizări și aprecieri asupra conținutului lor, asupra modului de tratare a materialului cuprins, asupra concepției lor de lucru, pentru a se urmări în ce măsură una reprezintă un progres față de cea de dinainte, și pentru a se reliefa astfel **calitățile** și **noutatea** crestomației de față.

Ar fi bine ca în volumele următoare să ni se dea și o imagine a decorării filelor din textele antologate, să fie reproduse unele încadramente de pagină, frontispicii, vignete, litere ornate etc.; la acestea avem dreptul să sperăm în urma lecturii „Cuvîntului înainte" care ne relevă rafinata eleganță a **Tetraevanghelului** din 1429 copiat de mîna de artist a lui Gavriil Uric.

— În fine, ar trebui să se acorde mai multă atenție întocmirii **indicelui de nume** în volumele următoare. În general acest indice trebuie serios îmbogățit, el urmînd să conțină **toate** numele cuprinse în indicațiile bibliografice.

Sugerăm de asemenea ca, din indicele de nume existent să se extragă într-un indice independent numele proprii de persoană și geografice prezente în textele antologate ; acestea, urmărite global, au calitatea de a ne face dovada informației largi și a frumoasei culturi umaniste a traducătorilor și a autorilor, ca, de exemplu, cele cuprinse în prefețele originale ale **Noului Testament** din 1648 : **August, Hrisostom, Athanasie, Ahaia, Peloponis, Atica, Corinth, Egheon, Rodos, Ionion** etc.

Utilitatea, practică și științifică, a acestei noi crestomații de literatură română veche este indiscutabilă, așa încît putem spune că ne aflăm în fața unei foarte valoroase opere, rod al unei intense munci depuse pentru o temeinică **documentare** și pentru nuanțate **comentarii**. Sperăm că sugestiile făcute, odată acceptate pentru volumele al II-lea și al III-lea, vor putea contribui la punerea la punct a acestei lucrări care are toate elementele pentru a fi o **antologie de referință**.

Nu putem decît aștepta cu interes și cu bucurie următoarele volume proiectate (ca și edițiile cu traducerea în engleză și în franceză a introducerilor și a comentariilor) alături de toți cei cărora le este adresată **Crestomația** : elevi, studenți, filologi, cercetători din țară și din străinătate ai comorilor epocii de mijire a literaturii noastre, precum și ai „limbii vechi și înțelepte" din secolele trecute.

Florica Dimitrescu

23 AUGUST 1944

Un eveniment cu adînci rădăcini istori

URIAŞA ridicare la luptă a poporului român în memorabilul august 1944 se aşează firesc în şirul marilor momente ale devenirii noastre istorice, unind şi încununînd în timp, ca un arc de boltă al istoriei naţionale, lupta multiseculară dusă de poporul român pentru păstrarea fiinţei naţionale, unităţii şi independenţei de stat, cu luptele clasei muncitoare, ţărănimii, intelectualităţii, ale tuturor forţelor de bază ale naţiunii noastre care, sub conducerea Partidului Comunist, au deschis României calea marilor realizări socialiste de azi. Toate aceste momente sînt trepte în fundamentul remarcabilelor acte care au dus la edificarea României moderne şi care s-au transpus cu întreaga lor încărcătură valorică în actul demnităţii naţionale înfăptuit acum patru decenii. Sinteză a unei strălucite şi multimilenare existenţe istorice, expresie nepieritoare a puterii şi voinţei poporului român de a se ridica peste vitregiile istoriei. Este o corelaţie organică, pe care secretarul general al partidului nostru, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a definit-o în marea ei complexitate, subliniind : „...actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianţă cu partidul socialist, cu celelalte forţe revoluţionare şi patriotice, s-a aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii naţiuni.

Bărbăţia şi abnegaţia neînfricată în faţa duşmanului, încrederea nestrămutată în dreptatea cauzei şi în biruinţă, dragostea nemărginită faţă de patrie, toate aceste înalte virtuţi de care au dat dovadă înaintaşii noştri în luptele duse de-a lungul veacurilor au căpătat o nouă strălucire în focul insurecţiei armate din august 1944 şi în crîncenele bătălii purtate pe frontul antihitlerist".

În acest al 40-lea an al libertăţii româneşti, se cuvine să amintim cu demnitate şi mîndrie patriotică că actul istoric de la 23 August 1944 a reprezentat o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominaţie străină, de a fi liber şi deplin stăpîn în ţara sa, de a-şi hotărî singur destinele. Îşi trăgea seva din luptele înaintaşilor noştri care, în decursul zbuciumatei noastre istorii, au reuşit, prin grele furtuni şi cu preţul a numeroase sacrificii materiale şi umane, să apere fiinţa naţională şi de stat, valorile culturii materiale şi spirituale, dreptul la unitate şi independenţă în vatra strămoşească.

În revoluţia victorioasă din august 1944 şi în orizonturile pe care le-a luminat se încorporează mesajul de dreptate socială şi libertate naţională al tuturor generaţiilor care au pus temelii României moderne. Aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „Revoluţia începută în 1848 a continuat să se desfăşoare sub diferite forme, găsindu-şi expresie în realizarea unirii Principatelor, în înfăptuirea reformelor sociale ulterioare, în toate transformările şi mişcările revoluţionare care au avut loc în România pînă la revoluţia socialistă".

Încheierea procesului de formare a statului naţional unitar în neuitatul an 1918 marchează intrarea României într-un stadiu nou al evoluţiei sale economico-sociale, caracterizat prin creşterea rapidă a forţelor de producţie şi accelerarea dezvoltării capitaliste. În ansamblu societatea românească postbelică înfăţişează tabloul unei naţiuni tinere şi viguroase, intrată istoriceşte pe făgaşul firesc al unităţii ei politico-administrative, prielnic descătuşării energiilor creatoare, atît pe planul construcţiei economice, cît şi pe plan revoluţionar. Definitoriu pentru societatea românească din această perioadă a fost puternica aspiraţie a maselor largi populare spre libertate şi democraţie, dorinţa lor de a înscrie ţara pe coordonatele progresului şi civilizaţiei. Frontul larg al celor antrenaţi în efortul menit să asigure ascensiunea societăţii româneşti pe drumul democraţiei şi progresului a cuprins pe toţi cetăţenii României, fără deosebire de naţionalitate. În lupta pentru o viaţă nouă s-a întărit necontenit colaborarea frăţească dintre oamenii muncii români şi oamenii muncii aparţinînd naţionalităţilor conlocuitoare. Pe plan extern, pentru a face faţă cu succes acestor complicate probleme ale perioadei interbelice, ţara noastră a militat pentru păstrarea statu-quo-ului legiferat prin tratatele de pace de la Paris şi cele adiacente ; instalarea unui climat de pace generală şi indivizibilă ; crearea unor zone regionale de securitate ; bune relaţii de vecinătate ; realizarea unor tratate sau convenţii mutuale ; lupta împotriva politicii revizioniste, marcată de perioada de instaurare în multe ţări europene a unor regimuri fasciste şi dictatoriale. Astfel, se ştie, încă de la sfîrşitul celui de-al doilea deceniu şi începutul deceniului al treilea al secolului nostru, forţele cele mai reacţionare din multe ţări au trecut la lichidarea libertăţilor democratice şi la instaurarea regimurilor fasciste şi dictatoriale. În 1920 vine la putere dictatura fascistă horthystă în Ungaria, în 1922 se instaurează fascismul la conducerea Italiei, în 1923 triumfă dictatura fascistă în Bulgaria, iar în 1926 în Portugalia. Urmează, apoi, în 1926, instaurarea dictaturii militare în Polonia, a dictaturii militaro-regale în Iugoslavia în 1929, iar în 1933 a dictaturii fasciste hitleriste în Germania. În anul 1934 se instaurează fascismul în Austria, în 1936 vine la putere dictatura militară în Grecia, iar în 1939 se instalează dictatura fascistă în Spania. De aceea, ceea ce a caracterizat politica externă a României în această perioadă a fost cuprinderea tuturor acţiunilor sale într-un sistem ale cărui articulaţii să garanteze lupta împotriva fascismului şi revizionismului, păstrarea unui climat de pace, securitate şi bună înţelegere între toate naţiunile lumii. Liga Naţiunilor a constituit pentru România interbelică tribuna internaţională de la care şi-a putut face cunoscute opiniile şi aspiraţiile poporului român. „Izvorînd din poruncile unităţii noastre naţionale — arăta N. Titulescu — politica noastră externă are ca scop principal : păstrarea ei, iar ca metodă constantă de lucru, coordonarea progresivă a acţiunii noastre cu aceea a statelor cu interes comun, pînă la integrarea ei în grupuri internaţionale din ce în ce mai mari. De la naţional, prin regional, la universal, iată lozinca României peste graniţă".

ESTE un titlu de mîndrie al istoriei noastre că în fruntea marii bătălii pentru libertatea şi neatîrnarea ţării, ca şi în întreaga epocă de ample lupte sociale care a urmat, s-au aflat comuniştii. Făurirea Partidului Comunist Român a marcat ridicarea pe o treaptă superioară a luptei clasei muncitoare, a tuturor forţelor progresiste ale societăţii româneşti pentru eliberare socială şi naţională. Prin ideologia şi prin programul său consecvent revoluţionar şi patriotic, prin supleţea strategiei şi tacticii sale, prin aprecierea lucidă, realistă a evenimentelor, prin excepţionala capacitate de organizare şi de influenţare a mişcărilor sociale progresiste, Partidul Comunist Român s-a afirmat pe scena vieţii politice româneşti ca marea forţă politică a regenerării revoluţionare, conducătorul temerar şi clarvăzător al luptei maselor şi autentic continuator şi purtător pe noi trepte de făuriri al tuturor valorilor înaintate zămislite în istoria noastră. Stegar al intereselor naţionale fundamentale ale poporului român, P.C.R. a militat pentru continua consolidare a statului naţional unitar, a mobilizat masele poporului la lupta împotriva dominaţiei străine, pentru respingerea ingerinţelor monopolurilor internaţionale.

Partidul Comunist Român s-a impus în viaţa social-politică a României ca o forţă distinctă. El a devenit conducătorul maselor în lupta pentru cucerirea unui real democratism, pentru o Românie socialistă. P.C.R. a înfăţişat întregului popor perspectiva însufleţitoare a răsturnării de la putere a claselor exploatatoare, a transformării revoluţionare a societăţii, a făuririi unei vieţi mai bune şi mai fericite pentru cei ce muncesc, reuşind să mobilizeze în jurul obiectivelor sale de luptă masele largi muncitoare din România, forţele politice progresiste ale întregii naţiuni. Aşa se explică organizarea şi conducerea marilor bătălii de clasă ale proletariatului împotriva exploatării şi asupririi claselor dominante, pentru apărarea drepturilor şi libertăţilor democratice, ale apărării independenţei, suveranităţii şi integrităţii României. În această luptă, partidul a acumulat o bogată experienţă pentru unitatea clasei muncitoare, a tras preţioase învăţăminte asupra valorii inestimabile a tendinţei spre unitate a clasei muncitoare, a elaborării unor teze programatice conforme realităţilor româneşti.

Faptul că eroicele ridicări la luptă ale muncitorimii române din anii 1929—1933 pentru drepturi economice şi politice, pentru democraţie, independenţă şi suveranitate naţională au dus la eşuarea „planului de la Geneva" şi la retragerea din ţară a consilierilor şi experţilor străini a conferit acestor mari bătălii ale proletariatului din ţara noastră, în fruntea cărora s-a situat partidul comunist, o puternică semnificaţie internaţională, înscriindu-se printre primele mari acţiuni ale proletariatului în Europa după înscăunarea la putere a nazismului în Germania. Unitatea de acţiune înfăptuită atunci, pe baza frontului unic, a creat condiţii favorabile mobilizării maselor largi de oameni ai muncii, comunişti, socialişti, social-democraţi, membri ai altor organizaţii şi partide politice sau muncitori fără de partid, dînd luptelor o amploare fără precedent, ceea ce demonstra că forţa proletariatului constă în unitatea sa, că aceasta constituie o condiţie esenţială pentru asigurarea rolului conducător al clasei muncitoare în lupta întregului popor pentru doborîrea regimului de exploatare şi asuprire, pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului român.

În anii ce au urmat, cînd pericolul fascist şi revizionist ameninţa direct interesele supreme ale poporului nostru, integritatea şi suveranitatea patriei, P.C.R. s-a situat în fruntea forţelor patriotice, naţionale, desfăşurînd largi acţiuni politice pentru unirea tuturor partidelor şi organizaţiilor politice şi profesionale, a claselor şi grupărilor sociale ale căror interese coincideau cu cele ale ţării, ale democraţiei, într-un larg front popular de luptă pentru apărarea independenţei şi integrităţii ţării, pentru a bara calea fascismului şi războiului. În acest sens Partidul Comunist Român a reuşit să activeze în jurul său cele mai largi forţe sociale antifasciste — clasa muncitoare, masele ţărăneşti, intelectualitatea progresistă, alte pături şi categorii sociale. El şi-a lărgit contactele cu grupările şi organizaţiile democratice, a stabilit legături cu diferite fracţiuni ale forţelor politice burgheze şi cu un mare număr de personalităţi politice. Rezultatul acestei activităţi s-a concretizat în crearea a zeci de organizaţii de masă democratice, antifasciste : Comitetul naţional antifascist, Liga muncii, Blocul democratic, Frontul plugarilor, Uniunea oamenilor muncii maghiari (Madoszul), Frontul studenţesc democrat, Frontul feminin ş.a.

Înfruntînd cu eroism condiţiile grele ale ilegalităţii, partidul comunist a avut un rol important în ridicarea maselor, a poporului la rezistenţă împotriva războiului, a revanşismului german. Crearea în iunie 1933 a Comitetului Naţional Antifascist — organizaţie de preîntîmpinare a pericolului hitlerist, deschisă tuturor patrioţilor români, indiferent de clasă socială, de partid politic — în cadrul căruia s-a relevat activitatea dinamică, profundă patriotică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, a deschis practic momentul luptei organizate pe drumul spre făurirea consensului naţional de acţiune care a stat la baza înfăptuirii revoluţiei de eliberare socială şi naţională.

Acţiunile organizate de partidul comunist prin intermediul Comitetului Naţional Antifascist şi al celorlalte organizaţii de masă create, conduse sau influenţate de P.C.R., prin intermediul bogatei prese antifasciste, al unor mari întruniri şi demonstraţii, au înrîurit decisiv opinia publică, determinînd o vie activizare a mişcării antifasciste româneşti.

În lupta pentru apărarea unităţii şi independenţei ţării împotriva pericolului fascist şi revizionist care zăngăneau armele pentru modificarea statu-quo-ului teritorial, Partidul Comunist Român a desfăşurat o activitate multilaterală pentru unitatea clasei muncitoare, ca temelie a frontului tuturor forţelor ce se opuneau fascismului hitlerismului, politicii de revizuiri teritoriale. Pentru realizarea frontului unic al tuturor celor ce muncesc, Partidul Comunist Român a iniţiat sistematic tratative cu Partidul Socialist Unitar şi cu Partidul Social-Democrat, adresînd acestora propuneri de colaborare privind organizarea de acţiuni revoluţionare, pentru apărarea drepturilor şi libertăţilor democratice împotriva primejdiei fasciste şi a războiului.

Dînd expresie acestei orientări tactice de făurire a unităţii de acţiune muncitorească, precum şi înaltei responsabilităţi a proletariatului faţă de interesele vitale ale poporului român, Scrisoarea C.C. al P.C.R. adresată Comitetului Executiv al P.S.D. în 19[illegible] sublinia : „Rolul nostru de proletari, rolul partidelor noastre ca partide mu[illegible]

Adunare antirevizionistă în Bucureşti, la statuia lui Mihai Viteazul (mai 1933)

(I)

reşti este să fim în fruntea acestei e. Succesul ei atîrnă numai şi nu- de unitatea proletară, de unitatea elor. Această unitate e în curs şi eni nu o va putea opri. Să ajutăm grăbim realizarea ei !" Activitatea prinsă de Partidul Comunist Ro- pentru realizarea unităţii munci- şti a fost sprijinită şi de nume- militanţi ai celorlalte partide mun- eşti : „Destulă dezbinare ! Unita- — aceasta să ne fie ţinta cea mai piată şi gîndul cel mai sincer" ria în aceeaşi epocă ziarul social- ocrat „Lumea nouă".

ordul de front unic încheiat la reşti, în 1934, între Comitetul Na- l Antifascist, Liga Muncii şi Parti- socialist Unitar, succesele înregis- în realizarea unităţii de acţiune rincipalele centre ale ţării cu pri- unor lupte greviste, alegeri pen- camerele de muncă, întruniri şi nstraţii antifasciste au dat un nou ls luptei antifasciste. Totodată, co- ştii au participat la numeroase niri ale organizaţiilor de circum- ţie, de sectoare, orăşeneşti şi ju- e ale partidelor naţional-ţărănesc cal-ţărănesc, influenţînd trans- rea lor în puternice manifestări sciste sub lozinca Frontului Na- Antifascist. „Rezultatul acestei activităţi politice desfăşurate de nişti — arată tovarăşul Nicolae escu — a fost făurirea Frontului cratic, care înmănunchea Parti- omunist din România, Partidul list, Partidul Socialist-Unitar, ul Plugarilor, Uniunea Oamenilor ii Maghiari din România, unele izaţii locale ale Partidului Social- crat, ale Partidului Naţional-Ţă- , Partidului Radical-Ţărănesc şi iului Ţărănesc al doctorului .

NUL din principalele obiective ale acţiunilor revoluţionare ale partidelor clasei noastre mun- citoare din această perioadă l-a entat demascarea politicii pro- e de Germania hitleristă, ţelurile arde şi războinice ale alianţelor e aceasta le încheia. „Creşterea arii fasciste în Germania, Austria linia organul central de presă al —, întărirea ei în Balcani, pac- e înţelegere între Hitler, Musso- iac Donald pun în faţa proleta- ii internaţional, cu o tărie mai ca oricînd, sarcina istorică a upte, care vor însemna lupte pe şi pe moarte". Pe aceeaşi linie nascare a hitlerismului se înscrie oluţia adoptată de Congresul ului Social-Democrat din Romă- n 14 mai 1933 : „Regimul barbar it în Germania scoate această in rîndurile statelor civilizate, ţă prin contagiune reîntoarcerea cţiune şi la barbarie şi a altor fără tradiţie democratică şi este manent pericol pentru pacea lu- ongresul Partidului Social-De- angajează muncitorimea de amurile din România în lupta democraţiei internaţionale, pen- nascarea şi înfierarea regimului t şi cere guvernului român să se la orice revizuire a tratatelor sul unui regim barbar, care este manent pericol de război".

ele acţiunii unite încep să se dă. Anul 1934 începea sub aus- desfăşurării unor ample acţiuni izioniste, pentru pace, împletite duse împotriva manifestărilor ice şi teroriste ale Gărzii de re, la finele anului 1933, curma- chip bestial viaţa primului mi- al ţării, I.G. Duca, asasinat pe arul „Scînteia", organ al C.C. R., îl definea ca fiind „opera ele- r stipendiate de Germania hitle- iar Comitetul Executiv al Parti- ocial-Democrat îl considera ca ai ticăloasă armă de luptă a lor reacţionare şi a excrescen- fascismul internaţional".

acţiuni antirevizioniste, cu pu- semnificaţii au avut loc în toată cursul lunii februarie 1934 în a cu împrejurările tragice care în pericol democraţia în Aus- e impune — se sublinia în Me- adresat guvernului la 15 februa- 4 de conducerea P.S.D. — ca

Demonstraţie antifascistă în Capitală (31 mai 1936)

România să intervină ea însăşi şi să determine şi un demers colectiv al Micii Antante pentru menţinerea regimului democrat din Austria, singurul care poate asigura independenţa Austriei şi prin aceasta însăşi pacea Europei".

Străbătînd un proces continuu de maturizare, reuşind să depăşească unele practici care nu-i aparţineau — fiind impuse din afară — Partidul Comunist Român şi-a extins tot mai mult influenţa în viaţa politică a ţării, el devenind forţa principală a luptei împotriva pericolului fascist — şi revizionist. La Plenara C.C. al P.C.R. din februarie 1935 se precizează că „sarcina cea mai importantă a P.C.R constă în a respinge ofensiva capitalului şi a reacţiunii fasciste, în a zdrobi orice încercare de a întrona în România dictatura făţişă". În acelaşi timp, apreciind rezultatele pozitive obţinute pe terenul colaborării dintre forţele proletare în confruntările de clasă şi în lupta împotriva pericolului fascist, plenara stabilea ca obiectiv principal realizarea unei largi concentrări de forţe social-politice, democratice şi patriotice : „Sîntem gata să ne înţelegem asupra oricărui punct cît de minimal, care ar contribui la mobilizarea antifascistă a maselor, la întărirea unităţii de acţiune, la grăbirea unităţii sindicale, la oprirea şi respingerea ofensivei de înfometare a capitalismului, la împiedicarea triumfului fascismului în România".

Cursul ascendent al colaborării între forţele muncitoreşti în anii 1935—1937 a făcut posibilă organizarea unor acţiuni de masă antifasciste la scară naţională. Acordurile de la Băcia, Bucureşti şi Ţebea, încheiate la sfîrşitul anului 1935 între organizaţii de masă legale conduse sau influenţate de P.C.R. şi Partidul Socialist, au dat un nou impuls luptei antifasciste şi antirăzboinice.

Roadele acţiunii unite s-au vădit nemijlocit, forţele democratice coalizate reuşind să obţină o serie de succese însemnate în viaţa politică a ţării. Ele au înfrînt cercurile reacţionare în alegerile parlamentare parţiale din 1936 în judeţele Mehedinţi şi Hunedoara, iar în 1937 în alegerile pentru consiliile judeţene la Ploieşti, Iaşi, Cluj, Bihor şi în multe alte centre muncitoreşti din ţară.

Îngrijorarea poporului român, a partidelor politice ale clasei muncitoare, a celorlalte forţe patriotice şi democratice a crescut şi mai mult în condiţiile cînd în prima jumătate a anului 1935 s-au făcut noi paşi pe calea încurajării manifestărilor revanşarde şi revizioniste ale Germaniei hitleriste şi ale acoliţilor ei de către marile puteri ale Europei. Pe această linie se înscrie acordul guvernelor francez şi englez de recunoaştere a „dreptului de egalizare" a potenţialului militar al Germaniei cu celelalte puteri. La scurt timp, Germania hitleristă a denunţat Tratatul de la Versailles şi a trecut la înarmare deschisă. Marile primejdii care ameninţau pacea omenirii ca urmare a acestor acte sînt înfăţişate şi în Manifestul de 1 Mai 1935 elaborat de Partidul Social-Democrat şi Confederaţia Generală a Muncii din România : „Fascismul german — se arată în Manifest — încălcînd tratatele de pace, s-a înarmat pînă în dinţi şi a dezlănţuit o nouă şi furioasă cursă de înarmări între state. Zadarnic se întrunesc conferinţe internaţionale pentru a căuta drumurile păcii. Tot mai limpede, statele se împart în două tabere potrivnice. Pacea lumii este serios primejduită şi omenirea ameninţată de un nou măcel. Să ne strîngem, deci, rîndurile pentru ca, de acest 1 Mai, să manifestăm mai hotărît ca oricînd contra războiului, criminal şi distrugător al civilizaţiei omeneşti ; pentru pacea între popoare, pentru dezarmare generală şi arbitrajul obligatoriu". Aceeaşi atitudine demascatoare a Germaniei hitleriste se degajă şi din manifestul P.C.R. din aprilie 1935 în care se apreciază că Germania nazistă este „vasul de pulbere, gata de sîngeroasă explozie, gata de pornit un crîncen şi criminal război".

În ultimele luni ale anului 1935 omenirea va înregistra una din primele acţiuni revanşarde — atacarea Etiopiei de către Italia fascistă. În acele zile, avertizînd opinia publică asupra acestei crime odioase, P.C.R. arăta : „Aventura mussoliniană a încurajat şi dezlănţuit puterile militarismului fascist în întreaga lume. Vai de lituanieni, vai de cehi, vai de români dacă nu vor şti să se asigure din vreme contra fascismului cotropitor". Situîndu-se pe o poziţie patriotică, P.C.R. arăta : „Noi comuniştii — sîntem gata să apărăm cu arma în mînă independenţa României dacă ţara noastră ar fi silită să ducă un război naţional de apărare contra imperialismului fascist".

Acţiunile organizate de partidele clasei noastre muncitoare împotriva politicii statelor fasciste pentru apărarea independenţei cunosc o amploare deosebită în cursul anului 1936, urmare directă a încordării situaţiei internaţionale prin intrarea trupelor germane, în martie în zona Renană, intervenţia fascistă germano-italiană în Spania, definitivarea blocului militar agresiv „Axa Berlin-Roma", evenimente care ameninţau pacea lumii, fiinţa naţională şi existenţa unor popoare. Între aceste mari acţiuni se înscriu cele prilejuite de pregătirea alegerilor parlamentare parţiale din judeţele Mehedinţi şi Hunedoara de la 18 februarie 1936, demonstraţia antifascistă, antihitleristă din 13 martie 1936 din Capitală, demonstraţiile antifasciste de la 31 mai 1936 din Capitală şi din alte centre ale ţării.

În cadrul acestor mari manifestaţii patriotice la care au participat comunişti, socialişti, social-democraţi, ţărani, intelectuali reprezentanţi ai forţelor democrat-patriotice, mase largi de oameni ai muncii au militat împotriva fascismului, pentru respectarea libertăţilor democratice, pentru desfiinţarea organizaţiilor fasciste, pentru pace, împotriva politicii revanşarde şi de revizuiri teritoriale, pentru o Românie liberă şi independentă.

În apărarea integrităţii teritoriale a României ameninţate de uneltirile revanşarde şi revizioniste ale Germaniei naziste şi acoliţilor săi şi-au ridicat cu tărie glasul şi delegaţi la cel de-al XVI-lea Congres al Partidului Social-Democrat. În „Rezoluţia adoptată în problema păcii externe" se arată : „Fascismul constituie astăzi cel mai mare pericol de război, din care cauză lupta pentru menţinerea păcii nu trebuie separată de lupta contra fascismului. În împrejurările grave de astăzi, războiul nu poate fi împiedicat şi pacea salvată decît prin solidaritatea internaţională a popoarelor şi realizarea securităţii colective în cadrul Pactului Societăţii Naţiunilor".

Mircea Muşat

Prin tine, August

Prin tine, August
Am învăţat să-ntindem haina veşniciei
Peste acest pămînt ;
Prin tine, partid
Am înălţat Coloanele iubirii
În marea simfonie, într-un singur cînt,
Prin tine, August
Am devenit noi Oameni cu rosturi, cu doruri
Şi cu-un unic gînd :
Cel al hărniciei,
Al demnităţii
Şi al măreţiei.
Ce minunat, ce înălţător şi ce scump pentru noi
Este aerul zorilor,
Culoarea dimineţii.
Prin tine, August douăzeci şi trei
Ce azi ai o vîrstă-n plină tinereţe –
Patruzeci de veri –,
Adunate într-un mare şirag de vise,
În împliniri şi-ntr-un mare legămînt cu veşnicia :
Să dăruim tinereţii tale tinereţea,
Să dăltuim pe faţa ta rotundă şi a ţării
Culorile belşugului, ale păcii, ale fericirii,
Să zburăm către marea înălţare,
Spre cerul blind al gliei noastre : România !

Horváth Dezideriu

Mesaj umanist

OMAGIUL pe care oamenii de cultură și artă îl aduc astăzi unuia dintre cei mai de seamă scriitori români exprimă într-un mod caracteristic vastul proces de valorificare și cinstire a tezaurului literar național, proces care a cunoscut, după Congresul al IX-lea al P.C.R., o amploare fără precedent, urmîndu-se cu consecvență aprecierile formulate în acest sens de către secretarul general al partidului. „Partidul nostru — arăta, astfel, tovarășul Nicolae Ceaușescu — acordă o mare atenție valorificării tradițiilor progresiste ale științei și culturii românești, tezaurului de valori spirituale făurite și lăsate moștenire de înaintași, chemîndu-i pe oamenii de știință și cultură să ducă mai departe aceste cuceriri în condițiile noi ale orînduirii socialiste".

Galeria impunătoare a marilor noștri înaintași, creatori ai unor opere literare durabile, cu un profund mesaj umanist, include la loc de cinste pe Panait Istrati.

Scriindu-și o mare parte a operei în limba franceză — datorită împrejurărilor ieșite din comun ale zbuciumatei lui existențe de peregrin însetat de cunoaștere, de adevăr și de frumos —, Panait Istrati nu și-a aflat însă o perioadă de timp locul meritat în cultura sa națională, fiind considerat, imprecis și oarecum aspațial, cînd „oriental", cînd „balcanic".

Dacă îl sărbătorim astăzi cu prilejul centenarului nașterii sale, o facem tocmai în virtutea convingerii — determinată de însăși substanța operei lui, așa cum a fost pusă în lumină de exegeza istorico-literară — că Panait Istrati aparține literaturii și culturii române. Dar nu este nimic extraordinar în a spune că Panait Istrati, scriitor român de expresie franceză, este al nostru, al pămîntului său natal — pe care l-a iubit cu ardoare și pe care nu l-a uitat niciodată în lungul și adesea amarul său periplu, de Ulise modern, într-o lume sfîșiată de contradicții și zguduită de furtunile istoriei. Deoarece Panait Istrati, cu toate că și-a dobîndit o binemeritată celebritate universală scriind în limba franceză, pe care a învățat-o de unul singur și tîrziu, nu s-a voit niciodată scriitor francez ; s-a crezut și a fost, dimpotrivă, *scriitor român*, exponent al spiritualității și al sufletului țării în care se născuse și unde, spre sfîrșitul vieții, s-a întors definitiv cu speranța unei regăsiri de sine. Întîmplarea, al cărei rol posibil în existența fiecărui om nu poate fi ignorat, l-a făcut, este adevărat, să-și descătușeze și să-și exprime excepțională forță creatoare într-o altă limbă decît aceea a eroilor săi și a truditei lui mame, pe care a iubit-o pînă la venerație ; dar rădăcinile simțirii lui, adînc înfipte în solul natal, s-au vădit cu atît mai energic, triumful specificității românești într-o altă expresie decît cea proprie fiind o trăsătură incontestabilă a creației lui Panait Istrati. Autorul *Ciulinilor Bărăganului* și-a afirmat dealtfel în repetate rînduri, cu justificat orgoliu și nestrămutată convingere, apartenența la literatura română : „Eu sînt și țin să fiu — preciza, spre exemplu, încă de la apariția primului său volum în limba maternă — autor român. Țin la aceasta nu din cauză că mi s-a contestat acest drept... ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în franțuzește printr-un extraordinar hazard, izvorăște din origini românești. Înainte de a fi «prozator francez contemporan» — așa cum se menționează pe coperta colecției lui «Rieder» — eu am fost prozator român înnăscut".

CE se poate spune mai mult, ce poate fi mai elocvent decît această vibrantă profesiune de credință rostită din profunzimile sufletului și ale conștiinței ? Expresie plenară a unui scriitor înzestrat cu o sensibilitate și o viziune aparte, opera lui Panait Istrati oglindește cu deosebire realitățile și problematica vieții din România acelor ani, astfel încît se realizează o armonioasă corespondență între dimensiunea spirituală și cadrul material al creației sale. Dealtfel, scriitorul însuși mărturisea : „majoritatea eroilor mei sînt români, ori din România, ceea ce pentru mine e același lucru ; acești eroi au gîndit și au grăit — în sufletul meu, timp de ani îndelungați — în românește, oricît de universală ar părea simțirea lor redată în artă". Eroii literaturii lui Panait Istrati — țărani ca moș Anghel și moș Dumitru, haiduci justițiari precum Groza, Cosma, răsculații de la 1907, zugrăviți în *Ciulinii Bărăganului*, muncitori și revoltați, ca Sotir, din povestirea cu același titlu, seria de figuri caracteristice pentru lumea de odinioară a marelui port european care a fost Brăila, cum sînt Chira Chiralina, Stavru, Nerațula sau Codin — nu au nimic „exotic" sau „pitoresc" în structura lor sufletească, în modul lor de a gîndi și acționa. Sînt, în realitate, întrupări memorabile, puternic reliefate artistic, ale unei umanități cu identitate precisă, localizată în spațiu și în timp — fiindcă literatura lui Panait Istrati se referă la universul vieții românești dintr-o perioadă ce se întinde pe o durată mai mare de o jumătate de veac. Dacă s-ar stabili cronologia internă a operei sale, s-ar observa amploarea fundalului istoric pe care se desfășoară : de la epoca anterioară Unirii din 1859 pînă la mișcările socialiste și marea răscoală țărănească din primul deceniu al veacului nostru. S-ar explica astfel într-un mod mai adecvat și particularitățile de ordin social și psihologic proprii scrierilor sale. Iată de ce a spune că opera lui Panait Istrati își trage seva din profunda legătură a scriitorului cu istoria și realitățile țării sale, că zugrăvește dramele, suferințele, pasiunile și bucuriile oamenilor în mijlocul cărora a trăit — oameni însetați de fericire, de bine și adevăr, luptînd aprig cu viața, căutînd să-și cucerească dreptatea și să-și apere demnitatea condiției umane — nu este o afirmație convențională, ci un adevăr legitimat de însăși substanța acestei creații reprezentative pentru geniul creator românesc.

Înțelegem astfel mai bine importanța contribuției lui Panait Istrati la înscrierea în universalitate a unui pronunțat specific autohton. Pe bună dreptate, G. Ibrăileanu afirma, în 1924 : „Istrati a avut cu el, nu numai talentul său, viziunea și puterea sa de expresie, ci puterea de expresie, viziunea, invenția, estetica, talentul unui întreg popor...". În același sens, Mihail Sadoveanu declara : „Îl voi revendica pe Panait Istrati ca pe un frate al meu și fiu al acestui pămînt".

PRIN esența și sensurile fundamentale ale operei sale, prin crezul său artistic, prin atitudinea sa civică, prin idealurile democratice pe care le-a slujit încă din tinerețe — din 1910, cînd s-a aflat în conducerea grevei celor peste două mii de muncitori docheri din Brăila — Panait Istrati a rămas necontenit legat de pămîntul românesc, avînd conștiința că aparține de fapt și de drept ființei noastre naționale. Elocventă și emoționantă este propria sa mărturie : „Pe petecul de pămînt ce se cheamă România, eu am rădăcini adînci. O fi frumos să scrii franțuzește, fără să fi deschis o gramatică ; o fi frumos să ai cu tine toată presa pariziană, de la necăjita «L'Humanité» a lui Jaurès, pînă la gravul «Figaro» și regalista «Action Française» — aceasta din urmă mai elogioasă ca oricare. Dar mult mai frumos este să rămîi ceea ce te-ai născut, cînd te-ai născut iubind. Pentru acest românism am refuzat să devin cetățean francez, să primesc premii, să port legiunea de onoare, să-mi uit limba, să nu-mi mai revăd meleagurile copilăriei".

Nu trebuie însă uitat că Panait Istrati a fost un scriitor contestat și controversat. Așa cum se știe, i-au luat apărarea mai ales cei care au pus mai presus de orice iubirea de oameni, cei care credeau în progres și democrație. Putem fi, de aceea, cu atît mai mîndri cu cît, împotriva unor mai vechi aversiuni și judecăți tendențioase, revendicarea hotărîtă a lui Panait Istrati ca fiu al literaturii române, ca scriitor român, s-a făcut mai ales în ultimele decenii. Ediții importante, studii, monografii au reintrodus sistematic pe Panait Istrati în circuitul culturii și literaturii române, înscriindu-l astfel la locul meritat în galeria scriitorilor români. Este o contribuție integrală a epocii noastre, care se constituie indiscutabil într-un important act de justiție literară. Și, trebuie arătat, în plus, că valorificarea pertinentă a operei lui Panait Istrati, a traiectoriei lui biografice, a destinului său, a avut și reverberații externe, ducînd la reactivarea interesului față de creația lui, la revizuirea unor prejudecăți privind omul și atitudinea lui, ca și la o nouă prețuire peste hotare a prozei istratiene.

Panait Istrati și-a iubit eroii, i-a înțeles pe deplin, în profunzime, învăluindu-i cu un cald sentiment de umanitate. A simțit și a văzut că viața lor este o permanentă zbuciumare și luptă. Cei ce doreau să trăiască după îndemnul propriei lor inimi, fremătători de voluptatea pasiunii, se izbeau de forțe potrivnice, de prejudecăți pe care le disprețuiau. Cei ce trăiau sentimente colective, însuflețiți de idealurile celor mulți, se ciocneau de forțe sociale adverse. Opera lui Panait Istrati a izvorît din sufletul unui om care a trăit și a simțit deopotrivă cu eroii săi, care a cunoscut direct realitatea și a fost frămîntat de marile probleme ale vieții semenilor săi.

ÎN peisajul literaturii române moderne din prima jumătate a acestui secol, Panait Istrati a adus un timbru nou, o notă proprie, specifică, îmbogățind și diversificînd structura majoră a prozei noastre artistice cu o problematică inconfundabilă, avînd un superior mesaj umanist. Scrierile sale sînt dinamice, fremătătoare, au o mare capacitate emoțională, o puternică forță de convingere, izvorîte din oglindirea faptelor de viață, din zugrăvirea plină de autenticitate a realităților umane și sociale. Prin densa substanță epică a operei sale, Panait Istrati se înscrie pe un loc bine definit în evoluția literaturii moderne, situîndu-se cu cinste alături de cei mai reprezentativi prozatori români din prima jumătate a veacului nostru. Cu deplină justețe, Perpessicius releva, în 1942 : „Opera lui Panait Istrati întregește peisajul literaturii românești din ultimii douăzeci de ani, căci împreună cu Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu, autorul *Chirei Chiralina* alcătuiește treimea cea de o ființă a celei mai unitare substanțe epice. Ca și aceștia, Panait Istrati este, dintre toți ceilalți scriitori moderni ai noștri, acela care aduce cele mai multe probleme cei mai mulți eroi și cea mai puternică individualitate".

Se știe că unii exegeți literari din trecut i-au refuzat lui Panait Istrati intrarea în literatura română. Dar Panait Istrati și-a cucerit singur locul său meritat în proza românească, prin universul și problematica scrierilor lui. El este cel care a făcut din haiducii baladelor noastre populare purtători de moderne aspirații către o viață mai liberă și mai bună. El este primul scriitor român care a scăldat lumea porturilor dunărene într-o lumină care le dă o poezie și o profunzime nouă. Tot el este acela care a înnobilat figura vagabondului, conferindu-i rangul unui aspirant la frumusețe, la iubire, la libertate. Panait Istrati a extins granițele acestui univers dincolo de realitățile românești, încorporîndu-i o întreagă lume cu care România venea și vine firesc în atingere. În aceste condiții nu este de mirare că Panait Istrati și-a găsit urmași în cuprinsul literaturii române. Capacitatea de a influența a prozei istratiene este, dealtfel, o probă convingătoare a încorporării lui organice în realitatea spirituală românească.

Despre Panait Istrati s-a vorbit adesea ca despre un caz. Analiza atentă a faptelor, întreprinsă de istoria literară, scoate în evidență că scriitorul a fost un om de opinie care și-a surprins contemporanii printr-o extremă luciditate. În pofida unor critici și contestări vehemente, unele din opiniile sale, condamnate la vremea exprimării lor, au fost însă verificate de timp cel puțin parțial ca întemeiate. Cu toate că a pus mai presus de orice independența sa de spirit, Panait Istrati a fost și a rămas întotdeauna alături de năpăstuiții și de învinșii lumii, de la hamalii din porturile adolescenței pînă la minerii în care s-a tras la Lupeni. Credințele sale democratice au fost nestrămutate, consecvența sa umanistă indiscutabilă.

Se poate spune că Panait Istrati n-a fost numai un cetățean al României, cum s-a revendicat cu ardoare, sau un om care a găsit sprijin stimulator la personalități marcante ale literelor din Franța ; el a fost și este, deopotrivă, un cetățean al Europei, un cetățean al lumii, visînd utopic fericirea și înfrățirea tuturor oamenilor. A fost și este una din marile voci ale conștiinței literare românești și europene.

OCUPÎND acest loc de primă importanță în peisajul literaturii române moderne, sîntem datori să ne întrebăm : ce mesaj transmite peste timp Panait Istrati scriitorilor contemporani ? Ce moștenire a lăsat urmașilor săi ? Este vorba, cred, despre unul dintre cele mai nobile mesaje pe care o conștiință de excepție îl poate lăsa urmașilor : niciodată să nu-ți desprinzi rădăcinile din solul generos care le-a nutrit încă din primele momente ale existenței ; niciodată, în pofida vicisitudinilor posibile, să nu te rupi de țara ta, de matca regeneratoare a pămîntului natal, dătătoare de inepuizabile energii pentru toți fiii săi. Lecția literară a lui Panait Istrati este o lecție a demnității celui care a înțeles că numai extragerea substanței epice din seva realității, transfigurată la un înalt nivel artistic, conferă, în cele din urmă, perenitate operei de artă. La centenarul nașterii sale avem datoria să reflectăm la mesajul umanist al marelui scriitor — nobil îndemn pentru toți cei care se dedică înfloririi și progresului literaturii române contemporane.

Ion Ștefănescu

Participanți la Sesiunea de comunicări Panait Istrati (Fotografie de Vasile Blendea)

În lumea lecturii

TRAVERSATE de Panait Istrati, întîmplările cele mai anodine, evenimentele cele mai răzlețe, situațiile cele mai puțin congruente capătă ulterior un înțeles care le scoate din accidentalitate și aleatoriu, le conferă coerență și le proiectează într-o ordine a necesității. Vocația — spune Denis de Rougemont comentînd un pasaj autobiografic kierkegaardian — organizează hazardul.

Dar se poate oare vorbi în cazul (iarăși **cazul**) lui Panait Istrati despre existența unei vocații ? Nu s-a născut el ca scriitor printr-un accident, dintr-o întîmplare, e adevărat, fericită ? Nu este el un pur produs al hazardului ? Și, la urma urmelor, ce fel de vocație să fi avut ? Una de vagabond, poate ; ori, cu o formulare mai abstractă și care îl înnobilează, de răzvrătit anarhic împotriva oricărei autorități constituite, de la cea maternă la cea socială și politică ; o vocație, cu alte cuvinte, de „haiduc" — romantică, anacronică, primitivă, în ultimă instanță dubioasă. Un autodidact ; un „lumpen". Aceștia sînt în esență termenii în care, direct sau aluziv, s-a scris de cele mai multe ori despre Panait Istrati.

Nimic nu e totuși la Istrati atît de incontestabil ca **vocația** : puternică, de timpuriu vădită, realizată cu o precizie ce-i dovedește, de fapt, nu numai existența, ci și calitatea.

Resimțind-o, resimțind-o însă multă vreme în chip obscur, fără să aibă de la început și în mod limpede conștiința ei, Istrati o împlinește ca și cum ar fi condus de o secretă (secretă și pentru el) forță interioară, hipnotizat parcă de un străin ochi ascuns în propria-i ființă ; o împlinește la fel de firesc, la fel de „orb" cum își înfăptuiesc eroii mitologici scenariile pe care le-au scris zeii și de care ei n-au habar. Istrati nu este, de aceea, niciodată în dezacord cu el însuși, nu e sfîșiat de conflicte lăuntrice, nu ezită, chinuitoarele voluptăți ale introspecției îi sînt practic necunoscute ; nu este un personaj dilematic (nici eroii literaturii sale nu vor fi). Un dezacord, și încă profund, există totuși ; dar în alt plan : este un dezacord între el și lume. Conflictul său, o cronică stare conflictuală de fapt, privește **această** lume. Istrati e un personaj problematic : pune totul în cumpănă, în chestiune, prin însăși prezența lui ; prin existența lui. **Provocarea** întîmplării, a întîmplărilor are și acest sens.

Fiindcă Panait Istrati aparține, tipologic, unei familii blestemate și strălucite : este din stirpea lui Hamlet. Uită de sine, se lasă în voia întîmplării, se vîntură prin viață și prin lume evasi-somnambulic, fără nici un rost, aiurit, nebun, bezmetic, este o haimana, un lunatic ? Rostul se va vedea ; mai tîrziu ; în final. În finalul tragediei. Este apoi, cum declară în atîtea rînduri, însetat de prietenie, de prieteni, are nevoie de dragoste, crede, și nu o singură dată, că și-a găsit prietenul visat, prietenul ideal ? Eșuează întotdeauna, mai devreme sau mai tîrziu. Toți prietenii îl trădează. Sau mor. Cei care îl trădează se trădează totodată pe ei înșiși : își uită sentimentele, își dezic principiile, își calcă în picioare credințele ; se metamorfozează. Călin (modelul lui **Codin**) și „căpitan" Mavromati mor, Mihail se transformă, Ștefan Gheorghiu moare, Romain Rolland abdică, Barbusse — ce să mai vorbim !, Kazantzakis tace diplomatic etc. Asemenea prototipului său livresc, Panait Istrati simte, știe că „e ceva putred în Danemarca" ; știe că e ceva putred în lume. Și vrea ca lumea să-și recunoască putreziciunea : acesta e sensul revoltei lui. Nu descoperă, el, răul ; răul e cunoscut ; dar toți se feresc să-l recunoască, toți îl acceptă, i se supun, îl întrețin. Din cauza acestei tăceri complice „e ceva putred în Danemarca", nu din cauza crimei comise. „Danemarca-i o-nchisoare" (citatele, în traducerea lui Vladimir Streinu) fiindcă minciuna este aici instituționalizată și protejată, este politică regală ; și toți s-au obișnuit să trăiască așa : sub lacăt. Ori, cum spune Panait Istrati : „Și acest lucru, numit **eroism**, este cheia vieții libere. Cei mai mulți oameni nu o știu. Ei nu se obișnuiesc decît cu zăvoarele și cu gratiile multiplelor lor pușcării, lașitate care îi face de disprețuit". Istrati nu acceptă și nu tace : asemenea prințului danez, forțează lumea să se recunoască. Nu printr-o „tragică-nscenare" ; printr-o literatură fundamental tragică. Nu se temea el că va fi luat „drept unul care deapănă povești" ? Că lumea nu se va recunoaște ? Dar pînă la urmă va reuși ; iar despre el se va spune ceea ce zicea regele Claudius, regele sperjur și ucigaș, regele fratricid, despre Hamlet : „Cît rău ne face omu-acesta slobod !" A fost, într-adevăr, Panait Istrati un inadaptat, așa cum de atîtea ori s-a scris ? Ar trebui, atunci, să vedem și în Hamlet un inadaptat : dar ce trist și ce urît lucru e, în această situație, adaptabilitatea !

Istrati poartă în el o mare, apăsătoare singurătate, agravată de un surplus vital și de o nevoie aproape furioasă de dăruire — însă nu are cui si, mai ales, nu are, nu știe **cum** să se dăruiască. Viața de toate zilele, cu grijile si cu obligațiile ei mărunte, cenușii, meschine, cu plăcerile el abrutizante și diforme (în Elsinore, ricanează Hamlet, „știința se suge din butoi") i se pare totuna cu o moarte lentă — și, cînd îl copleșește, cînd e captivul strîmtului, sufocantului ei perimetru, cînd nu întrevede nici o posibilitate de a i se sustrage, cînd cotidianul plat și banalitatea mediocră îl acaparează, îl iau în stăpînire **definitiv**, încearcă să se sinucidă (există o perfectă identitate din acest punct de vedere între cele două tentative, din 1898 și din 1921) : nu refuză, atunci, viața, ci — supremă, ultimă libertate — își alege, el, modul de a o sfîrși. Să fie o întîmplare că în literatura lui moartea e preferabilă mortificării ? În oroarea lui de imobilism se ascunde un constant refuz al **banalizării**, formă insidioasă a morții și, crede Istrati într-o amară, sarcastică reflecție, trăsătură proprie firii omenești : „Oamenii au această superioritate asupra animalelor, că banalizează prompt tot ce face grandoarea vieții". Uniformitatea, platitudinea, mediocritatea se asociază astfel în chip direct aservirii. În absența libertății triumfă grosolănia, stupiditatea încîntată de ea însăși, prostia țanțoșă ; viața devine joasă, de nu chiar josnică. Bucuriile și suferințele, strivite, se ofilesc. Pasiuni, dorințe ? O lume fără libertate este o lume a complacerii. O lume, totodată, a plictiselii ; mohorîtă, **apăsată**, posacă. Nici sărbători, nici dureri. Culori șterse, bătînd spre sumbru, lumină înputinată, chipuri și voci monotone. Moarte vie sau viață moartă ? Universul halucinant al suportabilului : cu o sensibilitate acut modernă, Istrati resimte atrocitatea devalorizării existenței. Și fuge, evadează, nu-și găsește locul, nu-și găsește semenii.

O SINGURĂ certitudine totuși, un singur reazem, un singur tovarăș statornic : fiindcă există o lume în care Istrati trăiește cu adevărat, **așa cum este**, deplin, cu tot sufletul și din tot sufletul. Este lumea cărților. Frumosul, Binele, Adevărul **aici** se află. În cărți viața e adevărată, consistentă, **plină**, are adîncime, relief și culori, este bogată, misterioasă, **înălțătoare**, nemărginită și eternă... Cucerind această lume, pătrunzînd în spațiul ei fermecat, Istrati este nu mai puțin cucerit de ea ; asimilînd-o, va fi, la rîndul său, asimilat. Străin pretutindeni, străin chiar și acasă, printre ai săi, incapabil să se obișnuiască, să se familiarizeze, să accepte și să fie în același timp acceptat (undeva, cu ceva, un mediu, o grupare, o structură socială, un sistem etc.), toate încercările în această direcție ducînd invariabil la o reciprocă respingere, el se **identifică** doar aici : în și cu universul cărților. E un prizonier al acestei lumi ? Se identifică, dar și dobîndește, totodată, o **identitate**. Este, prin urmare, mai degrabă un rezultat ; e un „fiu" al cărților. Dacă există într-adevăr la Panait Istrati o perpetuă **căutare a tatălui**, și indiciile de această natură sînt numeroase (au și fost, de altfel, utilizate într-o cercetare psihanalitică foarte specializată, mai mult totuși „clinică" decît „mitică"), rădăcinile ei nu se află în absența faptică a paternității, ci în **ignorarea** paternității reale. S-a declarat, de altminteri, cînd „opera" și cînd „fiul" mai multor persoane, ceea ce ar putea constitui fie o probă de duplicitate, fie una a instabilității sentimentale ; și e, în fond, o expresie a incertitudinii. Singura relație psihanalizată cu folos literar din perspectiva complexei problematici tată-fiu s-ar putea de aceea să fie la Panait Istrati relația lui cu universul lecturii, într-un sens mai abstract cu universul valorilor intelectuale, etice și estetice, mediate de literatură și reprezentate totemic de **carte** — de „cartea cărților", Dicționarul.

Oricum, adolescența și tinerețea lui Panait Istrati sînt de neînchipuit fără a se lua în considerație această dimensiune a existenței lui : o dimensiune esențială.

Beția lecturii este, pentru a-l înțelege cu adevărat, pentru a-l înțelege în profunzime și cu exactitate, infinit mai importantă decît beția veșnicelor plecări, tot așa cum statornicul atașament față de cărți este infinit mai important decît statornicul atașament față de vagabondaj. În **hoinarul** Istrati trebuie să vedem în primul rînd pe **cititorul** Israti, unul avînd o sută de ocupații pasagere, celălalt o unică, stabilă, pasionantă îndeletnicire. Și, de altfel, toate rătăcirile lui prin lume seamănă cu o rătăcire în labirintul mirific și captivant al Dicționarului. Hotărîtor pentru Istrati e să pornească la drum ; să facă primul pas ; să deschidă cartea : va fi sedus. Odată începută, călătoria își pierde, fie prin aminare, fie prin depășire, ținta inițială, prefăcîndu-se într-o aventură al cărei curs nu este atît senzațional cît sinuos și discontinuu, realizîndu-se prin adiționare de fapte. Întocmai cum se întîmplă la răsfoirea unui dicționar, cînd se trece de la un cuvînt la altul uitîndu-se pentru care anume fusese deschis. Nu există de aceea nici punct culminant, nici deznodămînt ; călătoria se poate încheia oriunde și oricînd, dar și poate continua la nesfîrșit. Egală ca intensitate cu cea precedentă și cu cea ulterioară, fiecare peripetie nu este altceva decît un termen dintr-o ilimitată suită punctiformă ; un episod dintr-o înlănțuire serială ; o reluare în forme veșnic reînnoite a unui aceluiași scenariu. Călătoriile lui Istrati se termină de obicei printr-o revenire : pentru a reîncepe. Nici o plecare nu este definitivă, nici un drum nu este fără întoarcere. Dar fiecare plecare și fiecare drum îl îndepărtează, îl separă de lumea pe care o părăsește, fără a-i oferi, în schimb, „cetățenia" universurilor străbătute. Exclusul de aici este dincolo un intrus. Un exilat, deci, pretutindeni ; care își va construi o lume a sa prin scris : o lume refăcută din amintiri și visuri, din reminiscențe și iluzii, o **lume-dialog** prin care comunică și se comunică ; prin care spune ce are de spus. Iar în felul cum provoacă Istrati hazardul, în felul cum vînează întîmplătorul se oglindește schema însăși a actului lecturii. Evenimentele i se dezvăluie și totodată îl dezvăluie ; se lasă în voia lor, dar le organizează în sensul lui — parcurgîndu-le, deopotrivă implicat și neutru, prezent și detașat, fiind concomitent înlăuntrul și în afara vieții, a realității, a „textului". Dublă exterioritate, în fond, prin care pune și este pus în valoare. Nimic din acest text nu poate fi schimbat ; rămîne ca totul să fie trăit. Trăit, citit, rescris : lieratura lui Panait Istrati se naște dintr-o „rescriere" a existenței, urmează un scenariu dat, așa cum și viața lui pare să urmeze unul.

ÎN realitate, aceste scenarii sînt inventate pe măsură ce sînt înfăptuite. Istrati, cel de dincolo de datele biografice, intră în scena existenței sale autentice cu o carte în mînă. A trăi, a visa ? A citi. Cărțile îl însoțesc pretutindeni și în toate momentele importante ale vieții lui există o carte. În adolescență e „mereu cu capul în cărți", fără însă a trage din asta vreun folos, cum se întîmplă în mod obișnuit și cum s-ar aștepta, de aceea, mahalaua, contrariată că nu devine nici popă și nici „procuror". Lectura este o necesitate vitală, răspunde unei puternice, irezistibile nevoi sufletești, nu poate fi degradată, compromisă, coborîtă la rangul nedemn al utilității mediocre. Adolescentul Istrati se dedă cititului după ce părăsește școala, așadar în afara spațiului lecturii autoritare și pragmatice. **Citește liber.** Trăind într-o lume a non-lecturii, se simte pierdut, rătăcit într-o „Sahară a spiritului uman". Cînd își găsește cîțiva, puțini, amici, aceștia vor fi, ca și el, niște „înfometați de carte". Vede într-o zi, în plăcintăria lui Kir Nicola, unde lucrase un timp, un ins murdar și zdrențăros, pe umărul căruia se plimbă agale un păduche. Sobiosului, respingătorului personaj nu-i pasă. Istrati, căruia îi place curățenia și detestă dezordinea, ar trebui să se îndepărteze scîrbit ; dar nu ! Omul ține în mînă o carte, **o carte în limba franceză**, citind-o complet absorbit — și nici nu era nevoie de mai mult, fiindcă Istrati e cîștigat, sedus, **îndrăgostit** literalmente de grețosul individ, asupra căruia exercită o agresiune aproape erotică, **forțindu-l** să-i devină prieten : așa începe legătura lui cu misteriosul rus Mihail, ce va dura aproape nouă ani. Nu se va afla probabil niciodată cine a fost acesta cu adevărat : un aristocrat revoltat împotriva familiei și care se cufundă premeditat în noroi și tenebre pentru a aprecia mai bine lumina, un dezamăgit sentimental, un răzvrătit împotriva ordinii țariste, un aventurier ? Să fi fost într-adevăr din orașul Kazan, cum pretindea ? Să-l fi chemat într-adevăr Kazanski ? Peste douăzeci de ani, cînd călătorește în Uniunea Sovietică, Istrati îi va căuta zadarnic urmele. Oricine ar fi fost, acest om foarte cultivat i-a dat lui Istrati sentimentul că are cu cine comunica ; iar comunionea lor s-a produs datorită cărții. Fiindcă lectura iluminează existența : celor ce nu citesc „le scapă în întregime grandoarea vieții". Citind, plonjezi în „Elizeele subterane", întunericul se destramă, constrîngerile dispar. Ca și rătăcirile, cărțile sînt „băi luminoase ale inimii și ale spiritului", pentru Istrati lectura și libertatea fiind inseparabile. Are cu el întotdeauna cîteva cărți ; cînd e debarcat la Neapole, în valiza lui se găsesc **Viața lui Socrate** și poeziile lui Eminescu. Acest cult al cărții este energic prelungit în literatura lui ; chiar și haiducii îl întrețin : „cărțile — zice teribilul Groza — ne învață ceea ce inteligența noastră singură nu este capabilă să ne facă să pătrundem". Pe Romain Rolland îl descoperă citindu-i cărțile ; iar în prima scrisoare către el, cea din 1919, vorbește despre „patima de-a citi". De mișcarea socialistă românească se apropie datorită „idealismului" ce-i fusese insuflat de cărți. Arta — va spune de altfel Istrati mai tîrziu — l-a format și l-a salvat :

„De cînd am învățat să citesc, arta s-a mărturisit ochilor mei sub o înfățișare potrivită cu temperamentul meu și nădejdile unei oameniri asuprite : era epică și slujea cauza dreptății. E vorba de haiducii noștri care, departe de a fi legendari, sînt tot ceea ce poporul român a putut să aibe mai adevărat în dureroasa lui istorie. Legenda — ușor de recunoscut și înlăturat — nu începe decît acolo unde povestitorul, în generozitatea sa, își face o plăcere în a atribui acestor justițiari populari isprăvi fantastice în care cauza dreptății iese biruitoare mai întotdeauna.

Deci, la această școală a Frumosului, unit cu nevoia de dreptate, s-a format spiritul meu. Școală nobilă, care a fost cea mai bună hrană a generației mele.

Eram niște bieți copii în zdrențe, bolnavi, înfometați, hăituiți. Oamenii și cerul ne refuzau orice bunăstare materială. Viitorul ne apărea în culori la fel de negre, ca și prezentul. Eram sortiți să devenim hoți, asasini. Cîțiva dintre noi au și ajuns. Dar cei mai buni, cei mai curajoși au rezistat.

Cum ?

Ei bine, grație descoperirii acestei arte miraculoase, care ne învață că nu totul este josnicie și nedreptate în viață. Părăsind pe haiduci și intrînd cu pași mari pe tărîmul literaturii universale, am cunoscut pe marii maeștri ai literaturilor clasice și moderne. Acolo, silabisind pe cutare enciclopedist sau scriitor din secolul al XIX-lea am găsit confirmarea aceluiași Frumos care pleda — bineînțeles pe un plan mai înalt — însăși cauza dreptății".

Mircea Iorgulescu

Teatru

TG. MUREȘ

O prestigioasă manifestare culturală

PRINTRE numeroasele inițiative culturale din aceste zile, consacrate celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, se înscrie și aceea a Uniunii Scriitorilor, Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Mureș și revistei „Vatra", anume organizarea, în zilele de 22—23 iunie, a unui amplu simpozion de studiu al operei și personalității regretatului Romulus Guga.

Manifestarea, de amplă cuprindere, evocînd creația scriitorului și publicistului militant — pe fondul dezvoltării vieții culturale a orașului și județului, a ridicării continui de noi talente în jurul publicației pe care a înființat-o și a condus-o — a debutat cu o adunare solemnă. Au participat tovarășul Ioan Ungur, prim-secretar al Comitetului județean de partid, președintele Comitetului executiv al Consiliului popular județean, membri ai comitetelor județean și municipal de partid, scriitori și critici din țară și din județ, alți oameni de cultură, numeroși invitați.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Gidofalvi Ildikó, care a dat citire, totodată, salutului adresat participanților la simpozion de către forul cultural local.

Au vorbit, evocînd personalitatea și însemnătatea creației scriitorului Romulus Guga, figură proeminentă a literelor românești, Domókos Geza, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, George Macovescu, Hajdu Győző, redactor șef al revistei „Igaz Szó", Cornel Moraru, redactor șef al revistei „Vatra". S-a citit o emoționantă scrisoare de omagiere a scriitorului comemorat, trimisă de președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu. S-a proiectat un film de televiziune, care a readus, pentru un sfert de oră, imaginea lui Romulus Guga.

Colocviul a continuat pe secțiuni. În secțiunea dedicată omului de cultură, publicistului, animatorului, — secțiune condusă de George Macovescu — au produs comunicări Vasile Netea, Maria Luiza Cristescu, Dan Culcer, Janoshazi György, secretarul Asociației scriitorilor din Tg. Mureș, Dumitru Matală, Grigore Ploeșteanu, Romulus Zaharia, Ion Horea.

După amiază, în secțiunea consacrată poetului — coordonată de Laurențiu Ulici — au vorbit Dan Cristea, Dumitru Mureșan, Gheorghe Grigurcu, Zaharia Sîngeorzan. Ziua s-a încheiat cu un micro-festival de poezie — susținut de Aurel Gurghianu, Lazăr Lădaru, Vasile Igna, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Băciuț, Mihai Gavril, Nicolae Prelipceanu, Ion Horea — și un reușit concert al Orchestrei de cameră a Filarmonicii din Tg. Mureș.

Sîmbătă dimineața a fost studiată opera prozatorului — ședința fiind prezidată de Mihai Sin — prin contribuțiile lui Vasile Andru, Augustin Buzura, Norman Manea, Eugen Uricaru, Fănuș Băileșteanu, Constantin Crișan, Doina Modola.

După-amiază, în secțiunea închinată dramaturgului, au prezentat comunicări: Valentin Silvestru — care a și coordonat lucrările — Ileana Berlogea, Anton Cosma, Mircea Ghițulescu, Cristian Hadjiculea, Constantin Măciucă, Marian Popescu, Dumitru Solomon.

În încheierea simpozionului au vorbit Cornel Moraru, Voica Foișoreanu-Guga, văduva scriitorului, și Gidofalvi Ildikó.

Actorii secțiilor române și maghiare ale Teatrului Național din Tg. Mureș au prezentat un admirabil spectacol-lectură cu fragmente din piesele **Speranța nu moare în zori, Noaptea cabotinilor, Evul mediu întîmplător, Amurgul burghez, Moartea domnului Platfus, Cele cinci zile ale orașului**, adică întreaga operă a dramaturgului, aflată acum sub tipar, într-un volum de „Teatru comentat", la Editura Eminescu. Scenariul și prezentarea au fost realizate merituos de Zeno Fodor, iar regia, inspirată, a aparținut lui Dan Alecsandrescu.

Simpozionul s-a constituit într-o reuniune științifică și, deopotrivă, omagială, de remarcabilă densitate culturală și amplitudine studioasă. Sălile în care s-a desfășurat au fost mereu pline. Datorită organizării fără cusur, programul a putut fi îndeplinit în întregime. S-a scris, probabil, astfel, în interesantă ipostaziere colectivă a omului și operei, prima filă a monografiei despre un mare scriitor al contemporaneității românești.

S-a îmbrățișat, cu căldură, ideea de a se continua, în periodicitate anuală, sub egida revistei „Vatra", studierea prezenței acestei opere în contextualitatea literară și culturală.

V. Ilie

Reevaluări repertoriale inspirate

CA și alte instituții de artă scenică din țară, Teatrul Mic schițează și el un gest recuperator față de dramaturgia românească mai veche, punînd în spectacol comedia **Mitică Popescu** de Camil Petrescu. O face însă într-un stil propriu, asezonînd-o cu muzică și balet, reducînd întrucîtva textul și pulverizînd un parfum retro de calitate peste imaginea Bucureștiului din deceniul trei și a bucureșteanului din acea vreme. Cum însă excelenta, atît de comunicativa și cantabila muzică a lui Nicu Alifantis — dovedit, neîndoielnic, compozitor remarcabil — parafrazează subtil, în facturi și ritmuri actuale, languroasele valsuri de flașnetă, tango-ul, charleston-ul, shimmy-ul și altele, și cum regizorul Cristian Hadjiculea, scenograful Virgil Luscov și autoarea costumelor Gloria Iovan (debut reușit în Capitală) au stilizat inteligent ambianța plastică, montarea are, totodată, și un aer modern, dînd iluzia unei priviri amuzate dinspre azi spre ieri.

Scrisă prin 1925, comedia n-a fost reprezentată decît în 1928, de compania Bulfinski-Fotino, în regia autorului, sprijinit de Ion Iancovescu. N-a obținut atunci adeziune; martorii pretind că era rău și superficial jucată. Eugen Lovinescu apreciază că „a fost prea ușor tratată, în vodevil", recunoscînd însă că „într-un cadru de situații amabile se desprinde o realitate socială românească, un tip de o specialitate orășenească sau numai pur bucureșteană...", Mitică, pe care și G. Călinescu îl va socoti „un fanfaron de ispravă", deși intriga i se va părea „silită", istoricul consemnînd și „lipsa observației limbajului". Autorul însă urmărea — după propriile explicitări — „reabilitatea" caragialescului Mitică (și deturnarea spre benefic a „miticismului") pentru a-i spulbera „reputația foarte proastă" și a-l reconsidera ca „tip românesc", „un fel de erou necunoscut". În raport cu mijloacele folosite și cu constitutia dramatică a personajului, — plasat într-un perimetru funcționăresc, arie socială restrînsă — desigur că pretentia era exorbitantă. În fapt, Mitică Popescu păstrează caracteristicile caragialenilor Mitică, Mache, Lache, adăugîndu-și „bunătatea ascunsă din pudoare" (E. Lovinescu) fiind, ca tipar, „vechiul personaj de teatru clasic" (G. Călinescu). E un amestec de candoare, fantezie, flecăreală, generozitate ascunsă, mitomanie benignă, nerușinare, istetime medie, pișicheră, care e și a altor personaje din dramaturgia primelor decenii ale secolului nostru, — **Cometa** de St.O. Iosif și D. Anghel, **Un erou** de N. Kiritescu, alte lucrări de Victor Eftimiu, A. de Herz, I. Valjan, Al. Kiritescu. Totuși, comedia lui Camil Petrescu avea, în acest peisaj, unele note distinctive, printre care — se observă bine și în spectacolul de azi — procesul nu profund, dar sensibil, făcut afacerismului, corupției moravurilor în societatea bancherilor și politicienilor, elogierea discretă, poetică, a calităților sufletești ale oamenilor din straturile de jos, proclamarea autenticității ca valoare morală în dragoste și prietenie. Mai ales în ce privește prietenia, ca relație indestructibilă de ordin etic, piesa adaugă un cuplu edificator altor perechi bărbătești din dramaturgia lui Camil Petrescu — Gralla-Nicola **(Act venețian)**, Andreicului **(Suflete tari)**, Bălcescu-Arăpilă **(Bălcescu)** — prin Mitică-Jean, cuplu și relație ce ar merita un studiu aparte.

Mitică Popescu de Camil Petrescu (în formulă muzicală) la Teatrul Mic, avîndu-l ca protagonist chiar pe Mitică Popescu (stînga). Alături de el, Dinu Manolache și Anda Călugăreanu

În 1945, piesa a fost reluată la Teatrul Național, în regia autorului, („Nu țin să rîdă lumea de Mitică Popescu" — zicea) cu o distribuție temeinică, nefiind însă nici atunci bine primită de critică (nu prea pasiona în acel anotimp — poate nici acum — patima unei patroane de bancă pentru un funcționar de-al ei și sfîrșitul ca-n basme al idilei). A avut însă un durabil succes de public. În 1984 se supune judecății mai puțin piesa — păstrînd, firește, tarele cu care s-a născut și meritele cu care a rezistat vremii — cît spectacolul **musical** de performanță, unul din cele mai izbutite și mai atrăgătoare din cîte s-au făcut la noi pe această formulă. Cîntecele și dansurile nu se contrapun textului, ci îi augmentează atmosfera specifică, prelungesc stările de spirit ale personajelor, dau un farmec particular evocării orașului. Actorii nu doresc să fie cîntăreți și dansatori concurînd specialiștii acestor domenii, ci actori de teatru care cîntă și dansează în limitele meseriei lor. O fac, aproape toți, cu distincție, cei mai mulți și cu eleganță, spiritual (coregrafia e a uneia din maestrele baletului de divertisment, Doina Andronache) ducînd împreună cu ei și pe cele șase domnișoare — eleve de la Liceul de artă, cor pantomimic — într-o mișcare unduioasă, reglată, foarte plăcută vederii. Reprezentația are precizie și finețe. Umorul e subțire, inconstant în nerv și maliție (o scenă cu dezavuarea eroului de către cucoane simandicoase care se răzbună că le-a acostat pe stradă, e învălmășită și debilitată), sporit în schimb, din cînd în cînd, prin joaca ingenioasă cu ipostazele nostime ce le capătă șeful de birou în mintea aburită de alcool a funcționarilor, precum și cu relația studiată, în plan comic, a interpreților cu decorurile și cu recuzita. A fost inventat un personaj fără replică dar cu partitură, un fel de Gavroche al mahalalei, care hoinărește și pe Calea Victoriei, sărind ca un ied, persiflînd bon-ton-ul, aducînd un strop de melancolie ori de voioșie liberă, cîntînd captivant și mimînd tot astfel, într-o omniprezență neobosită, încîntătoare, relevînd în Anda Călugăreanu, ce-i dă chip, o artistă de music-hall de prima mînă.

Cum e Mitică Popescu? E chiar... Mitică Popescu, actorul atît de disponibil, cu voce gravă, învăluitoare, zîmbet cald, haz personal — nu și îndestulător ca prezență fizică față de ceea ce are de săvîrșit în principal, în piesă, dar întrutotul potrivit sub celelalte raporturi, interpretîndu-l cu îngrijire și adecvare pe trăznitul, năzdrăvanul Mitică, simpatica pușlama. Da, nu se rîde de Mitică, ci **cu el**, cum își dorise cîndva chiar părintele său literar. Partenera actorului, Monica Mihăiescu, se lansează — cum se zice — prin rolul Georgetei, patroana. Execută sarcinile scenice cu precizie și grație, are firea voluntară și capriciile impuse de text, trece cu ușurință prin stadii felurite de înveselire și întristare, realizează inteligența eroinei și perspicacitatea ei, mondenitatea-i superficială și onestitatea funciară, și mai ales dă valoare ironiei.

S-a adecvat tinerește și inventiv formulei regizorale Dinu Manolache (Jean), pe care-l urmărești tot timpul cu plăcere. Sorin Medeleni, deșteptenit acum și volubil fără afectare (Buiac — și alte măști) e, de asemeni, menționabil. Mihai Dinvale — în două roluri (ambele reușite) — Jean Lorin (ceva mai scăzut decît s-ar fi cuvenit, dar cu unele accente spirituale în reacțiile neașteptate ale Subdirectorului), Gheorghe Visu (Secretarul ministerial — în alb, ca o lebădă, și mucalit cu naturalețe), Vasile Pupeza (un amorez bătrîn) și alții își îndeplinesc datoriile cu prisosință. Monica Ghiuță rotunjește, cu talent, chipul femeii simple, care e sora lui Mitică. Adriana Șchiopu are, într-un grad înalt, simțul umorului și individualizează comic o apariție anodină (Sonia). Rodica Negrea, Anda Scarlat, Liana Ceterchi, Doina Tamaș fac multe și de toate cu aplombul necesar.

Poate că partea muzical-dansantă a montării e cam dilatată, totuși. Poate că unele din esențele piesei rămîn nedistilate, ușor difuze. E cert însă că pentru prima oară comedia aceasta produce bună dispoziție de la început pînă la sfîrșit, demonstrînd — pentru a cîta oară? — că vechiul repertoriu românesc poate fi fructificat scenic prin reevaluări imaginative, întreprinse în gustul și cu mijloacele teatrului actual, cu stimă pentru autorul de odinioară dar și cu o preocupare, cel puțin egală, pentru spectatorul de azi.

Valentin Silvestru

Telecinema

Mentalul fredonat

● Un cuvînt nou s-a ivit pe ulița comentariilor noastre sportive și în principal, firește fotbalistice: mentalul. Asta vrea probabil să spună (pe înțelesul tuturor) că nimic nu se poate face, inclusiv în sport, fără cap, fără minte, fără o „explozie" ivită din alierea inteligenței proprii și propriu-zise ca o înțelegere specială a psihologiei adversarului.

Fie! Ce ar însemna, în acest caz, mentalul apropo de un „musical" precum acest **Sunetul muzicii** pe care îl revedem, în episoade, sîmbătă de sîmbătă? Cred că aici, ca și în cazul altor „musical"-uri, tot efortul se concentrează nu atît în direcția exhibării unei proprii inteligențe (majoritatea filmelor de acest gen sînt paupere, dacă nu debile, intelectualicește vorbind), cît în aceea a surprinderii, acaparării capacitării psihologice a privitorului printr-o sumă de trucuri și abilități de acum inventariabile. Aici e mentalul unui „musical".

A avea minte (sau mental...) în cazul fabricării unui „musical" înseamnă, în primul rînd, a avea o inteligență speculativă și un nealterat spirit pragmatic, dacă nu pentru altceva, măcar pentru faptul că în acest domeniu este mai mare cererea decît oferta. Mulți vorbesc de concesii, însă în asemenea situații concesia nu e decît o formă a adecvării la împrejurare.

Mentalul unui „musical" pare frivol, facil la prima vedere. În realitate găsim aici o formă nu lipsită de inteligență și de anume „șmecherie" de a răspunde unor solicitări publice (de la public) îndeajuns de presante. Intelectualul „pur sînge" va zîmbi, în genere, condescendent în fața unor asemenea producții, atunci cînd nu le va ignora de-a binelea*). Publicul larg, umplînd arenele, exultă la **Sunetul muzicii**, sau la **Mary Poppins**, sau la **My Fair Lady**, sau **West Side story, Cîntînd în ploaie, Șapte mirese pentru șapte frați** etc.

Ce se poate înțelege de aici? Nimic decît faptul că între mental și „musical" există o legătură mai strînsă decît apare la prima vedere. Altfel spus, un „musical" nu e decît o formă de joc a inteligenței. Superficial în aparență, el nu este, de fapt, decît un impuls cerebral pus pe note. Un mental cîntat și fredonat vasăzică.

Aurel Bădescu

*) Dacă sîntem de acord (și nu văd de ce nu am putea fi) că „musical"-ul nu e, în anume sens, decît o „operetă în blugi", atunci vom putea cita cu voioșie două propoziții scrise prin 1930 de un asemenea intelectual: „Nu cred că opereta e artă. Sunt sigur că nu are a face măcar cu arta". Așa zicea Camil Petrescu. E drept, tot el conceda: „Dar poate fi uneori un delicios spectacol".

O nouă față...

...A UNEI îndrăcite probleme. Filmul se numește **100 de bucurii** și este insolubila temă a iubirii între om și animale. De la **Cartea junglei** la **Colț alb**, de la **Alice în țara minunilor** la Disneyland, toate soluțiile fuseseră incomplete. Căci aprobau deopotrivă la om dragostea pentru animale și dragostea pentru iscusințele orgoliului de vînător. Filmul de care ne ocupăm aici anulează contradicția (vom vedea deindată cum). Filmul și, bineînțeles, minunatele povestiri ale minunatei cărți scrisă de Vitali Bianki. Iată povestea. Mai exact, același povestitor, la patru vîrste diferite : copil de 5 ani, adolescent, om matur și, în sfîrșit, moșneag. Cînd avea cinci ani, ca toți cei de o seamă cu dînsul, iubea basmul, mai ales aventurile cu comori și piați. Ca adolescent, personajul devine student la biologie. Ca adult, păstrează intactă iubirea sa pentru animale, dar e jenat de cruzimile activității de vînător. Sfarmă pușca și cercetează sufletește viața dobitoacelor. Nu cu gloanțe, ci cu aparate optice, ale căror imagini îi dau aceeași plăcere cu cele văzute cu ochiul liber. La vîrsta a patra el a devenit un unchiaș bun și frumos, care s-a mutat cu casa în plină taiga, în acea vastă întindere de pămînt unde animalele trăiesc în cvasi libertate. Mindrul, dîrzul moșneag este poreclit nenea Mișa de toți copiii care îl iubesc și care vin regulat să-l vadă și să petreacă cu el o mică vacanță, laolaltă cu toate animalele din taiga. Necazuri mari îi amărăsc : cîinele lor, Rogdai, se înecă în mlaștini, deșteapta cățea Belka e furată, iar planul lor cel mare, să-l întîlnească pe „elanul singuratic", la fiecare căutare eșuează ; singuratecul se ascunde în mlaștini, unde navighează nevăzut. Elanul e un animal colosal : măsoară 3 metri lungime. Nu face rău nici unei dobitoace (e rumegător). Nu deranjează pe nimeni. La sfîrșit e împușcat de un vînător. Dar nu cu gloanțe, ci cu tranchilizante, ceea ce îi permite să-l vindece de răni. Apoi, îl lasă să se ducă în voia lui.

Ce face eroul nostru, în toate cele patru ale sale vîrste ? Privește, acolo în taigă, toată puzderia de ființe. Cum trăiesc și cum se poartă unele cu altele : păsări, patrupede, insecte, șoareci. Le află intențiile, scopurile, interesele. Află „punctul lor de vedere", altul decît punctul de vedere om, singurul cunoscut de el pînă atunci. Viața acelor animale e de o bogată succesiune: „punct de vedere bufniță", „punct de vedere arici", „punct de vedere pupăză", într-un cuvînt, **punct de vedere animal** sub nenumăratele lui fețe, diferite pentru fiecare, în combinări de animal cu animal, de fiecare dată, cu alte forme plastice și alte infinite culori. Culori oarecum adevărate. Sînt culorile reale ale animalului respectiv, reproduse prin procedeele exacte ale tehnicolorului cinematografic. Zecile de specii de animale din film nu sînt marionete, ci sînt fie animale dresate, fie prelucrate tehnic, dar vii totuși. O bogăție de forme și culori care întrece în exactitate uzinele de la Disneyland. Importanța fenomenului este imensă. Căci avem într-adevăr aci, pentru prima oară, o expunere cinematografică a „punctului de vedere pur animalier", și numai al lui, fără amestec cu punctul de vedere „om".

Cinematografic, problema a fost rezolvată așa : micul erou mărturisește că el uneori crede, alteori nu crede că lucrurile se petrec chiar așa, acolo, în străina lume a dobitoacelor. Nu zice că optează pentru una sau două, ci, modest, ne spune că o va zugrăvi numai pe cea necunoscută. Prin asta, anulează dublul punct de vedere, zugrăvind numai punctul de vedere „animal". Și asta va produce nu o sută, cum zice titlul, ci o mie de bucurii proprii fiecărei lighioane de pe acest pămînt. O explozie de bogăție plastică și coloristică.

Însă pentru toate aceste motive și multe altele pe care nu am avut aici spațiu pentru a le semnala, acest film este o adevărată bijuterie cinematografică.

D.I. Suchianu

Petre Gheorghiu și Cristina Deleanu, în noul film românesc Scopul și mijloacele, **scris de Nicolae Țic și regizat de Dan Marcoci**

Ca-n filme, o nouă comedie românească regizată de Manole Marcus (în imagine, Ion Caramitru și Catrinel Dumitrescu)

Cinema

„Prin cultură către conștiința artistică"

CU ochi de teoretician a examinat întotdeauna Florian Potra fenomenul cinematografic. Trăind „experiența și speranța ecranului românesc", criticul a renunțat a fi „o voce din off" pentru a-și asuma pe deplin „filmul ca profesiune" (am înlănțuit trei dintre titlurile cărților sale structurate în prelungirea unei bogate activități de cronicar). Căutînd **Aurul filmului** *) (de-a lungul celui mai recent studiu), Florian Potra începe să edifice o „esthetica in motu" ; aspirația de a descifra și fixa în universul celei de a șaptea arte concepte (naționalul și universalul îl preocupase în volumul **Voci și vocații cinematografice**, 1975) se amplifică, înglobînd unitar anterioarele etape. Dialogul despre frumosul filmic se întemeiază pe „clarificarea și clasificarea" operelor marcante din ultimele decenii, prin și pentru recuperarea „zestrei de filme sonore (și în culori)". Fără a nega valorile din epoca Marelui Mut — asupra cărora și-au exersat îndeosebi forța analitică pionierii de ieri și de astăzi ai esteticii cinematografului —, autorul își rostește modernele opțiuni, cu dezinvoltură ludică (panoramicul asupra genurilor este imaginat ca un joc, în care se înalță și coboară rînd pe rînd **Pe aripile vîntului, Diligența, M** sau **Umbrelele din Cherbourg**), dar și cu gravitate de erudit. Argumentele sale se situează, în pandant, cu cele formulate de teoreticienii fascinați — pentru o viață sau doar pasager — de invenția fraților Lumière, dar și prin invocarea lui Socrate și Goethe, lui Croce, Gramsci ori Lukács, lui Călinescu, Blaga sau Vianu. Iar pe afișul „filmotecii personale" strălucesc nu cele mai bune pelicule din lume — după cum precizează de mai multe ori — ci cele mai apropiate de sensibilitatea și idealul propriu, avînd rădăcinile implantate „în «istoricitatea fanteziei», în întîlnirea fastă a **poeticului** cu **politicul** (cu **viața**, adică), în împletirea naturală a «Istoriei publice» (naționale, universale) cu «istoria destinelor individuale»".

Din acut resimțita nevoie de a stabili definitiv dreptul cinematografului la existență în cetatea artelor crește temerare demonstrații ; sînt comparate, montate în paralel, fragmente din romanul și scenariul **Moartea la Veneția**, de pildă, balanța aprecierilor înclinînd dinspre Thomas Mann către Luchino Visconti. După cum, la reconstituirea procesului de metamorfozare a piesei **Platonov** în filmul **Piesă neterminată pentru pianină mecanică**, favorit este regizorul Nikita Mihalkov care „pune «ordine» în materia primă din redactarea încă fragedă, neelaborată, a foarte tînărului Cehov, eliminîndu-i balastele și stîngăciile, decantînd-o, dar și «maturizînd» gîndirea și expresivitatea cehoviană în direcția stilistică a capodoperelor". În constantul efort de definire a tainelor specifice poeziei cinematografice, alături de eseurile asupra structurilor audio-vizuale existente, se lansează sugestii fertile (precum adaptarea operei lui Pavel Dan, un serial consacrat spătarului Milescu ori lui Badea Cârțan), ba chiar se „construiește" o secvență de ev mediu autohton, pe muzică de Mozart.

În periplul redeschis mereu alert către alte orizonturi, exegezele (micromonografii de teme și dosare de filme) alternează cu elanurile polemice, acestea din urmă generînd uneori verdicte prea aspre (în fața unui film ca **Toba de tinichea**, ecranizarea de ținută, realizată de Volker Schlöndorff, după romanul lui Günter Grass) sau îngroșări sarcastice. Pornind, de exemplu, să susțină viabila teză că garanția saltului de calitate pentru filmul nostru o constituie „o sporită infuzie de cultură, concomitent cu o pasionată solidarizare a oamenilor de carte în general, și a literaților, în special", Florian Potra schimbă brusc tonalitatea, împărțind sentințe (infirmate de altfel, în parte, de precedentul capitol intitulat „Un pas spre universalitate : **Pădurea spînzuraților**") tocmai scriitorilor care s-au apropiat de cinematograf. Totuși, în cele din urmă, mărturisindu-și dorința de a nu irita peste măsură, găsește senin și generos soluția de a ordona, prin intermediul unor cuprinzătoare tablouri geometrice, ierarhiile filmului românesc.

Impune însă constant combustia trăirii de către autor a vocației de ghid, de „profesor de frumusețe" pentru cinefili și, mai ales, de deschizător de drumuri pentru meditație a profesioniștilor, a scenariștilor, regizorilor și filmologilor. Anvergura proiectului anunțat (după acest prim volum, dedicat evocărilor trecutului, va urma un al doilea consacrat peliculelor despre prezent, iar „aurul filmului" astfel cules va fi supus ulterior cercetării estetice propriu-zise) este impresionantă nu numai în contextul actual al „bibliotecii" noastre de specialitate, ci și în cel internațional (ambele examinate cu egală minuție). Adagiul călinescian „prin cultură către conștiința artistică" (înscris și ca motto al întregii cărți) luminează fiecare pagină, constituindu-se ca reper fundamental al pledoariei și al genezei discursului însuși.

Ioana Creangă

*) Editura Meridiane, 1984

Cadru din filmul polonez În așteptarea lui Filip **(scenariul și regia : Josef Gebski)**

Radio-tv.

Radiofonie poetică și muzicală

■ Cită intransigență, scapărătoare prin tenacitate (naivă prin tenacitate, ar putea spune unii), în cuvintele acelui adolescent din Suceava care, după ce a cucerit locul I pe țară la Olimpiada de română și Premiul Uniunii Scriitorilor, își evaluează șansa debutului în literatură. Un debut pe care și-l dorește în același timp apropiat și foarte îndepărtat, neștiind încă dacă e bine să grăbească sau să amîne volumul mult visat, „un volum total", capabil să cuprindă între coperte o reală trăire și experiență poetică, dar un volum pe care, în fine, „nu știu dacă îl voi putea realiza vreodată". Încredințîndu-i microfonul, ultima ediție a emisiunii **Școala și viața** (redactor Ana Maria Sireteanu) a îndeplinit nu doar o simplă obligație de reporter atent la evenimentele actualității ci, ne place să credem, un gest cu ecou a cărui semnificație o vom citi mai tîrziu.

■ Ce splendidă „lecție" despre **Cîntecul lebedei**, ciclu de lieduri de Schubert, ne-a oferit luni după-amiază Alice Mavrodin în seria **Istoria muzicii în date**. Acea savantă, prin inefabil, tehnică de accelerare sau încetinire a respirației muzicale, libertatea și constringerile ce organizează tensiunea melodică a pieselor reținute pentru eternitate de marele repertoriu, consonanța partiturii cu versul au fost, toate, urmărite și „expuse" cu acel spirit de finețe și de geometrie ce caracterizează episoadele **Istoriei**. Lieduri de Schubert în interpretarea lui Dietrich Fischer-Dieskau, iată un moment de referință al programului radiofonic muzical.

■ Cu un secol înainte de **Cîntecul lebedei** se cînta **Simfonia despărțirii** de Haydn și „istoria" acestui eveniment, ca și „istoria" propriu-zisă a simfoniei, au făcut obiectul celei mai recente secvențe din **Muzica povestește** (de George Marcu), rubrica **Radio voinicel**. Remarcabilă adaptarea demonstrației și argumentației la nivelul de înțelegere al micilor ascultători. A explica structura internă a unei simfonii, a atrage atenția asupra circularității leit-motivelor, asupra modului de articulare al părților într-un întreg nu e un lucru simplu, mai ales atunci cînd vîrsta publicului este abia școlară. De aici, apelul la motivația referențială (inutilă, dacă nu stridentă pentru melomanul matur), bine temperată, totuși, și, desigur, necesară în circumstanțele date. Experiența acestui ciclu de inițiere muzicală ar putea fi preluată și de alte redacții radiofonice.

■ Primul episod din seria **Muzica românească în concertul natiunilor** (prezentator Viorel Cosma) a urmărit viața internațională a cîtorva dintre piesele de rezistență ale teatrului liric național : **Oedip** de Enescu (premieră 13 martie 1936), **Hamlet** de Pascal Bentoiu (26 aprilie 1974), sau **Orestia II** de Aurel Stroie (18 iulie 1979). Nu au lipsit referiri la succesul spectacolelor de operetă (Gherase Dendrino, Filaret Barbu) sau music-hall (H. Mălineanu), la fel au fost trecute în revistă numele unor mari dirijori și interpreți cu reputată carieră mondială. Acest eseu radiofonic a beneficiat de convingătoare exemplificări.

Ioana Mălin

DOUĂ PUNCTE DE VEDERE ASUPRA STAGIUNII LA

Muzică

Teatrul de Operetă

Spectacolul de operetă Oklahoma de R. Rodgers, realizat de un ansamblu în care s-au relevat Constanța Câmpeanu și Vali Niculescu

Permanenta căutare

SCENA Operetei, care atrage publicul, care comunică, educă, destinde, ne-a dezvăluit, într-un recent periplu efectuat la sediu, o lume preponderent idilică, guvernată de legile „happy-end"-ului implacabil, o lume cu ticurile (permanențele) și efemeridele (inconsecvențele) ei, cu subtilitățile (uneori, cu vulgaritățile) ei, cu valorile ei — e-adevărat, risipite, nestatornice —, totuși prezente, ce pot constitui puncte de plecare în acțiunea de renaștere a unui gen încă viu.

Unele dintre operetele vizionate se circumscriu fie direcției trasate de opereta franceză **(Mam'zelle Nitouche)**, fie vieneză **(Văduva veselă, La calul bălan, Silvia)**, caracterizate prin umor subtil și incisivitate satirică. Alte reprezentații mizează pe exotismul culorii locale, născut din imemorialitatea unui timp și spațiu nedeconspirate, misterioase **(Secretul lui Marco Polo)**, ori pe elemente specifice mai mult sau mai puțin autentice **(My Fair Lady)**. Am asistat, de asemeni, la cazul tipic de vodevil axat pe numere comice în proză ce țes o intrigă cvasi-obscură, și mai puțin pe arii și intervenții corale sau instrumentale **(Suzana)**, dar și la spectacole care sînt mai mult decît simple operete, sînt aproape opere, cu recitative și arii, duete și terțete, cu interludii orchestrale de o mare generozitate a construcțiilor melodice **(O noapte la Veneția, Singe vienez, Voievodul țiganilor** — deh, Johann Strauss).

Opereta românească a fost prezentă prin lucrări deja consacrate **(Leonard, Lăsați-mă să cînt)** sau mai recente **(Un tip de modă veche, Vila cu iluzii)** — cam puține totuși — și absentă (ca și repertoriul internațional) la capitolul lucrări — să le spunem — de ultimă oră (chiar experimentale) în ceea ce privește limbajul muzical-teatral, atitudinea regizorală și scenografică. O categorie aparte au alcătuit-o manifestările care tind să devină totale, integratoare, fie prin structura caleidoscopică, cu referiri complete la speciile genului **(Stelele Operetei)**, fie prin sincretismul lor **(Băiatul și paiele fermecate)**. În primul spectacol (-concert), de exemplu, „stelele" n-au strălucit pentru că cerul (a se citi contextul) montării a fost înnourat de concepția regizorală ternă, anostă, improprie unei vizibilități reale și așteptate, chiar și atunci cînd unii protagoniști au încercat cu tot dinadinsul să rețină atenția, să smulgă zîmbete și aplauze. Pe de altă parte, în feeria **Băiatul și paiele fermecate** cuplarea cuvîntului cu gestul, asocierea muzicii și grației reclama participarea interpretului total — calitate neîndeplinită de protagonistul spectacolului, Marian Șușu, talentat dansator dar mai puțin actor și deloc cîntăreț.

De obicei, potențialitățile interpreților au acoperit pretențiile rolurilor, astfel încît prestațiile au devenit favorabile unor veridice evoluții psihologice a personajelor. Interpreți de certă vocație actoricească (Virgil Bojescu, Dimitrie Dunea) au primit, în general, investituri preponderent teatrale întru excedarea caracterului umoristic al textelor, în timp ce interpreților posesori ai unor voci tinere, penetrante (Liliana Pagu, Simina Ivan, Dorin Teodorescu, Dumitru Trandafir) li s-au oferit partituri muzicale bogate, propice relevării calităților vocale. Cert este că Teatrul de Operetă bucureștean dispune la această oră de cîteva individualități de marcă: Bianca Ionescu (cu o emisie vocală lejeră, de o mare acuitate în registrul acut), Constanța Cîmpeanu (aceeași artistă probă, cuceritoare prin devoțiunea sa), Toni Buiacici (dezinvolt, spontan, șarjînd parcă prin replicile sale), ori Rodica Truică și Daniela Diaconescu (deținătoare a unor pregnante virtuozități vocale). Alți interpreți însă au arătat inconstanță, o anume oboseală, s-au situat în vecinătatea rutinei: Rodica Mincef, Cristian Popescu, Eugen Savopol (la care am intuit reflexele unui vibrato de mare forță dramatică — în registrul mediu — dar care, supralicitat în acut și în forte, se află în derivă) sau Gabriel Gheorghiu și Nicolae Simulescu (care atunci cînd reușesc să-și reprime unele porniri manieriste devin reali emitători de umor substanțial, tonifiant). De cele mai multe ori însă forma vocală slabă a interpreților a fost întreținută (deci neacoperită) de prestația orchestrei, de nesincronizările atacurilor, de pasivitatea instrumentiștilor în fața evenimentelor sonore. Indiferent de calibrul și echilibrul ei, orchestra a sunat bine atunci cînd a fost condusă de un dirijor competent, cu personalitate (Marian Didu, de pildă, care a dovedit că și în fosa Operetei pot apărea mari dirijori) dar și-a etalat structura deficitară, atunci cînd la pupitru s-a aflat un dirijor superficial, obosit.

Adeziunea (implicit reușita) interpreților dintr-un spectacol sau altul a fost direct proporțională cu soliditatea construcției de ansamblu a montărilor. Sînt unele spectacole care rezistă de ani de zile datorită tentativelor de actualizare a subiectelor, concretizate prin defrișarea elementelor de limbaj comic perimate, perisabile și prin cultivarea acelora izvorîte din năravurile dintotdeauna ale oamenilor. Meritorii sînt, în acest sens, demersurile regizorului George Zaharescu în scopul curățirii discursului de aspectele lui superflue și al accentuării datelor esențiale ale libretelor, demersuri care imprimă acțiunii claritate, concizie, reliefînd cu acuitate evoluția personajelor devenite, astfel, adevărate tipologii, modele umane.

Un cuvînt favorabil se cuvine rostit despre corul Operetei — condus de Valentin Gruescu — a cărui omogenitate dinamică, precizie a atacurilor și calitate timbrală îl recomandă ca pe un ansamblu de certă profesionalitate. Aprecieri se cuvin, de asemeni, și la adresa facturii, de cele mai multe ori adecvată, a coregrafiei, angajată în acțiunea de debanalizare a repertoriului gestic, de învingere a monotoniei prin introducerea în context a unor numere insolite, prin incursiuni în zone inedite ale artei dansului. Subscriem întrutotul opiniilor coregrafei Mihaela Atanasiu conform cărora „încercările de acest fel nu sînt izvorîte din ostentație sau dorința de a face neapărat **altceva** (s.a.) ci decurg dintr-o firească și permanentă căutare, datorie, nevoie chiar, luptă cu noi înșine împotriva inerției, automulțumirii, căilor bătute".

Este un crez artistic pe care Teatrul de Operetă trebuie să și-l asume la toate nivelele, în toate compartimentele.

Liviu Dănceanu

Stadiul actual al spectacolului

ASTĂZI, opereta trebuie să fie ceea ce a fost și ieri dar, în același timp, trebuie să se muleze cerințelor unei alte epoci, unui alt public, inteligent, sensibil, cunoscător.

Atunci cînd prezintă reale calități muzicale și dramatice, lucrările par a se înscrie de la sine în repertoriu, unele dintre ele deținînd veritabile recorduri de longevitate: există spectacole a căror vîrstă se socotește în secole de la data creării respectivelor partituri sau de la seara primei lor audiții și în decenii de la cea a ultimei montări bucureștene. Desigur, în acest din urmă caz se naște problema aducerii lor „la zi", pentru că montarea mai veche, oricît de bună ar fi fost ea atunci, răspundea unei alte experiențe de creație. Și dacă la unele spectacole s-au operat schimbări vizibile (deși nu totdeauna foarte inspirate) de text, reorganizări ale succesiunii muzicale în ritmuri mai alerte, renunțîndu-se la lungimi nedorite sau la efecte perimate, la altele aspectul rutinier îl grevează pe cel al realizării: există încă montări prăfuite, există încă — din păcate — „cenușărese" care doar cu un minim de interes, bunăvoință și atenție ar putea fi revitalizate, cu atît mai mult cu cît publicul rămîne, și în aceste condiții, fidel teatrului de pe Splai.

O problemă de prim ordin, legată de structura afișului, o constituie axarea acestuia pe coordonatele celor mai valoroase creații românești contemporane, în scopul accentuării factorului artistic-educațional. Avem o bogată zestre de succese care ar trebui înscrise în repertoriul permanent al teatrului, pentru a prilejui artiștilor veritabile creații și pentru a favoriza reprezentarea eficientă a școlii noastre componistice. Din păcate, cu un muzical **(Vila cu iluzii)** ce nu cheamă publicul în sală și cu un balet pentru copii **(Băiatul și paiele fermecate)**, cauza unui repertoriu — dacă nu preponderent, cel puțin substanțial românesc — nu este suficient susținută. Să nu uităm apoi că între cerințele unui repertoriu echilibrat se numără și acelea ale unor juste raporturi între opereta clasică și cea contemporană, între opereta franceză și cea vieneză sau aparținînd altor școli. Or, sub acest aspect, balanța este încă dezechilibrată.

Soliștii, unii dintre ei cu îndelung stagiu pe scenă, alții candidați la mult rîvnita calitate de „stea", rămîn punctul forte al teatrului. Răspunzînd cu dăruire și talent celor mai diverse solicitări, în unele cazuri purtînd pe umeri greaua povară a unor reprezentații consecutive (în turneu sau la sediu), aceștia constituie, pe drept cuvînt, mîndria Operetei bucureștene. Sopranele au voci de reală frumusețe, dublate de un inteligent joc de scenă (Cleopatra Melidoneanu și Rodica Mincef), timbru plăcut și dicție clară (Liliana Pagu), glas egal registric, cu acute strălucitoare și sigure (Laura Niculescu, Simina Ivan și Bianca Ionescu). Rodica Truică, plină de vervă, mulindu-se personajului, ne dă garanția unei interpretări de calitate, indiferent de întinderea sau dificultatea rolului. I-am admirat inteligenta pătrundere în text și în partitură, ca și virtuozitatea mînuirii unor mijloace diverse. Margareta Niculescu, și ea o foarte bună interpretă de operetă, cu deosebită intuiție scenică, aduce, la fiecare apariție, o notă de farmec și prospețime. Le secondează, cu certe reușite, George Niculescu, Virgil Bojescu și Cristian Popescu.

În schimb, lipsa tenorilor, acut resimțită către sfîrșitul stagiunii, a conturat o situație de-a dreptul dramatică. Lăsîndu-l la o parte pe Dumitru Trandafir, ale cărui bune intenții nu se concretizează pe deplin, este greu ca un teatru cu circa 500 reprezentații anuale să mențină un nivel onorabil al spectacolelor cu doar doi tenori, Eugen Finățeanu și Dorin Teodorescu, la care, ocazional, se adaugă Nicolae Țăranu. Eugen Finățeanu, dincolo de unele explicabile scăpări de moment, rămîne reprezentantul tenorului de factură lirică; grație unei solide școli de canto și unui remarcabil simț al situațiilor dramatice, înnobilează personajele, fiind o prezență caldă, cu timbru catifelat și inflexiuni plăcute. În orice rol, interpretul posedă capacitatea de a convinge, de a rupe barierele convenției conștient acceptate a scenei.

Răsfățat al publicului, Dorin Teodorescu surprinde în mod plăcut prin acuratețea intonației și dezinvoltura scenică. Atenție însă: prea des solistul se lasă în voia unor procedee facile, „se joacă", trădînd prin aceasta personajul. Odată cîștigată, bunăvoința publicului trebuie cultivată și aici intervine discernămîntul fiecăruia. La acest capitol este cazul să consemnăm deosebita prețuire de care se bucură din partea publicului profesioniști ai scenei ca Mia Chirilescu, Toni Buiacici, Ion Duțu și Nae Lăzărescu, continuatori ai celor mai bune tradiții ale operetei românești, în sensul păstrării nealterate a vervei comice a spectacolelor. O remarcă și pentru Constanța Cîmpeanu, ale cărei calități au impus-o parcă mai mult în ultima vreme. Să reliefăm și grația și precizia evoluțiilor coregrafice ale soliștilor Dana Rădulescu, Daniela Odagiu, Marina Hudac, Indira Lupescu, Ilie Mitea, Teodor Cotaibă și Marian Șușu. Linia maestrei coregrafe Mihaela Atanasiu, dublată de idee, suplă și modernă, este totdeauna eficace.

Dorim să credem că, perfectibile, cele cîteva aspecte ce umbresc încă viața stagiunilor de operetă ale Teatrului de pe Splai nu se vor perpetua. Cu atît mai mult cu cît garnitura solistică de elită, un cor excelent (maestru de cor Valentin Gruescu) și o orchestră pe măsură (dirijori Liviu Cavassi, Marian Didu și Mircea Luculescu) constituie reale garanții pentru strălucite succese viitoare.

Carmen Stoianov

PLASTICĂ

RESSU

■ DUPĂ CE, în urmă cu patru ani, în 1980, centenarului nașterii artistului i-a fost destinat, cu cîteva notabile excepții, o relativă și inexplicabilă „discreție", inițiativa Editurii Meridiane și a lui Theodor Enescu dobîndește semnificația unui necesar și elevat gest omagial.

Criticului, subiectul analizei îi este mai mult decît familiar de vreme ce, încă în urmă cu un sfert de secol, în 1958, îi dedicase o veritabilă monografie de autor. Faptul nu este lipsit de importanță. Din cel puțin două puncte de vedere: studiul apărea încă în timpul vieții artistului și apoi, dar inevitabil, reflecta prin accente și sublinieri tranșante un mod de a racorda opera lui Ressu exigențelor mai mult ideologice decît estetice ale momentului.

Nevoia de a reveni asupra enunțurilor anterioare, de a-și nuanța precedentele judecăți axiologice, deși uneori criticul se vede nevoit să-și invalideze de-a dreptul mai vechi observații și puncte de vedere, exprimă nu numai o mai matură viziune critică, ci și efectul unei liberalizări a acesteia. Din experiența trecutului, Theodor Enescu a reținut și a aplicat acum acestui caz o anume prudență, identificabilă mai ales în considerațiile finale ale studiului. Ni s-a părut — trebuie s-o spunem — ușor inadecvată modestia autorului după ce am parcurs cu deosebit interes, cu admirație chiar, etapele analizei critice. Sigur, accedem împreună cu Theodor Enescu la ideea că destinul virtual al operei lui Ressu este deschis, că oricărei tentative critice globale îi este necesară o anumită detașare temporală. Că, altfel spus, este mai dificil de trasat contururile unei forme în întregul ei cînd îți stă prea aproape de privire dar, nu-i mai puțin adevărat, am impresia că lăsăm cam prea multe lucruri nerezolvate pe seama infailibilei posterități.

„Regimul entuziasmului" invocat de Goethe, Du Bos, Curtius, la care au aderat, cu diverse motivații, mai toți criticii noștri de artă, ni se pare absolut oportun. Mai ales că Theodor Enescu uzează de el cu parcimonie, estompîndu-l cu discreție. Această conduită, exemplară după opinia noastră, i-a îngăduit observații nu numai pertinente, dar și de o reală savoare a expresiei literare.

Structura excursului critic juxtapune etapele de biografie cu cele de biografie a operei și urmărește toate interconditionările posibile. De pildă, momentul debutului, survenit în 1910, cu prilejul Expoziției „Tinerimii artistice", permite schițarea unui veritabil tablou de epocă din care nu lipsește figura plină de culoare a Castelanului din Vlaici (Al. Bogdan-Pitești).

Noua atitudine față de „subiect", ca și față de actul artistic în general, enunțarea unui program estetic, închegarea viziunii, a stilului, vocația de portretist și de profesor, de subtil analist al expresivității chipurilor de țărani dar și al corpului uman sînt tot atîtea puncte de reflecție, repere pentru arhitectura edificiului critic.

Academia Terasa, Ștefan Luchian, Odihna cosașilor, Studiu de nud (1938), **Autoportret în roșu, Familie de țărani, Tudor Arghezi** ș.a. **(Portret de țărancă, La cîmp, Atelierul Zapan** figurează în colecția Muzeului de artă din Piatra Neamț) sînt doar cîteva dintre operele deplin intrate în conștiința publicului românesc iubitor de frumos. Camil Ressu este — opiniile lui Theodor Enescu ne conving o dată în plus — „printre rarii artiști capabili de a îmbina libertatea imaginativă a expresiei cu acuratețea anatomică a observației realului".

Citatul cu valoare de sinteză critică este, simultan, concluzia la care, poate pe alte căi, este inevitabil a ajunge atunci cînd obiectul investigației este opera — nu trebuie să ezităm a-l numi astfel — unui clasic al picturii românești.

Valentin Ciucă

150 DE ANI DE LA NAȘTERE:

Al. I. Odobescu

LA 23 IUNIE 1834 s-a născut la București Alexandru, fiul colonelului I. Odobescu și al Catincăi, născută Caracaș, fiica doctorului. Dacă am crede în zodiac sau în sideromancie, nu ne-am sfii să deducem din etapele vieții viitorului scriitor și om de știință, auspiciile pe cît de favorabile pentru întîia parte a vieții, pe atît de funeste în cea de a doua și ultima. Într-adevăr, copilul dădea semne de o deosebită precocitate : la unsprezece ani, redacta în limba franceză scrisori de o frapantă maturitate, într-un stil de alcasă ținută, ca și cum s-ar fi născut în secolul doamnei de Sévigné și ar fi crescut la curtea Regelui Soare. Iubea însă de pe atunci cartea și își însușea cunoștințe variate. Păstră pînă la urmă o respectuoasă amintire Colegiului Național Sfîntul Sava, prima pepinieră a conștiinței naționale. Ba chiar, extinzînd peste totalitatea învățămîntului nostru elementar și modiu aceleași sentimente, avea să scrie, după treizeci de ani :

„Cei dintre noi cari au ajuns la vîrsta în care omul poate să-și dea seama de toate impresiunile trecutului și, cătînd înapoi, să giudece cu minte dreaptă unde și în ce fel au dobîndit simțimintele care i-au îndemnat la faptele vieții lor, să spună cu cuget curat dacă școala românească dinainte de 1848, dacă acel Colegiu al Sfîntului Sava din București, acea Academie Mihăileană din Iași și chiar școlile mai modeste de prin județe n-au fost adevărate vetre de patriotism la care s-au încălzit inimile lor" [1]).

Acest sentiment, care l-a însuflețit de-a lungul întregii sale vieți, a crescut pînă la exaltare în anii studiilor pariziene, în contactul cu N. Bălcescu, hotărîtor pentru orientarea personalității sale. Ciracul și-a plătit datoria de recunoștință, publicînd în periodicul său, „Revista română" (1861—1863), părți din **Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul,** iar apoi, întreaga lucrare, capodoperă a magistrului său, în anul 1878. Cu subtitlul „urmată de scrieri diverse" și cu mențiunea „publicate de pre decisiunea Societăței Academice Române" și „însoțite cu o Precuvîntare și Note de A. I. Odobescu", cartea, publicată „în onoarea națiunei și oștirilor românești", învingătoare în războiul pentru Independență, mai conținea următoarele opere ale lui N. Bălcescu, dintre care unele erau întîiași dată culese în volum :

„I. Buletin despre portretele lui Mihai Vodă Viteazul, ce se află în cabinetul de stampe de la biblioteca regală din Paris.

II. Mișcarea românilor din Ardeal, cuvînt rostit la 15 mai 1851.

III. Cîntarea României. — Precuvîntare. Textul Cîntării [2]).

IV. Puterea armată și arta militară, de la întemeierea principatului Valahiei și pînă acum.

Puterea armată și arta militară la moldoveni, în timpul mărirei lor".

Cartea, apărută la București, în „Typographia Societăței Academice Române (Laboratorii români)", in-8°, XX+678 de pagini, a trecut și munții : exemplarul nostru, procurat de la Anticariatul de Stat în anul 1957, poartă pecetea marelui filantrop ardelean, Dr. Ioan Mihu [3]), din Orăștie. A fost, așadar, un adevărat eveniment cultural, această deshumare, neurmată, pînă la sfîrșitul secolului trecut, de vreo nouă ediție. Datorită viitoarei Academii Române, Odobescu, care îi aparținea ca membru titular, din 1870, a pus în circulație, după 27 de ani de la încetarea din viață a lui N. Bălcescu, o bună parte din operele acestuia.

În interval, după întoarcerea sa în țară (1853), Odobescu urcă un fulgerător **cursus honorum,** și ajunse în 1863 ministru al Cultelor și interimar la Externe. O divergență de păreri, cu prilejul secularizării averilor mînăstirești, îl determină să demisioneze. De acum înainte începe declinul, ce e drept, pe o pantă dulce, al vieții sale sociale.

OMUL de știință urmează celui de litere, care dăduse cu **Mihnea Vodă cel Rău** (1857) și **Doamna Chiajna** (1860), două nuvele istorice, modest prezentate ca ivite din îndemnul capului de serie, **Alexandru Lăpușneanul** (1840) al lui Costache Negruzzi, iar apoi, în **Cîteva ore la Snagov** (1862) și **Pseudokynighetikos** (1874) vîrfurile sale beletristice. Poate că generațiile cele noi se arată cam reci față de acestea din urmă, ca și de cele dintîi, sub cuvînt că ar fi calofile. Este adevărat că Odobescu, amator al frumosului sub toate formele, cultiva în scrisul său o permanentă veghe artistică, urmărind atît efectele plastice, cît și pe cele muzicale. Nu e însă mai puțin adevărat că așa-zisa calofilie, denunțată de Camil Petrescu, se vădește supărătoare, dar numai în împrejurarea unui estetism ce ar acoperi vacuitatea textului. Or, nici una din scrierile odobesciene nu poate cădea sub acest oprobriu. În nuvelele lui, criticabile ca orice produs literar, strălucesc însă și astăzi descrierile de interioare și de costume, precum și alaiurile ce constituiau fastul curților noastre medievale. Adînc cunoscător al istoriei, ca un vrednic discipol al lui N. Bălcescu, nuvelistul și-a pus la contribuție viziunea exactă a trecutului, sub toate aspectele lui, într-o coloratură postromantică, astăzi pe nedrept depreciată.

Om al școlii, profesor de istorie a arheologiei la Universitatea din București, dar și în învățămîntul mediu, la Liceul particular Sfîntul Gheorghe, condus de Anghel Demetriescu, iar apoi director al Școlii Normale Superioare, Odobescu a lăsat un curs, reeditat în zilele noastre, **Istoria Arheologiei** și o serie de referate și de articole, pe teme organizatorice și educative. Cu toată reputația sa, datorită veninosului D. A. Sturdza, de epicureu și de risipitor, Odobescu se cuvine să fie recunoscut în adevărata sa structură de om public, ca unul adînc pătruns de simțul răspunderii.

Chiar scriitorul, ca să ne întoarcem la clasicul narator și „causeur" (ce alta-i atît **Cîteva ore la Snagov,** cît și **Pseudokynighetikos ?),** „estetul" nu s-a ferit să „coboare" la cei mici, ci dimpotrivă, a scris pentru ei o seamă de pagini care au făcut deliciul primelor noastre lecturi, mai acum 75 de ani :

Jupîn Rănică Vulpoiul — Basm pentru copii, localizat ;

Tigrul păcălit — Poveste pentru copii, localizată ;

Zece basme mitologice — (inedite), prelucrate după G. W. Cox — **Tales of ancient Greece.**

Cu riscul de a părea neserios în ochii celor prea gravi (de toate vîrstele), voi mărturisi că m-am trezit adesea, rostind ca personajul din cea de a doua bucată de mai sus, refrenul :

„Poloboc nu-i dobitoc,
Poloboc e cu noroc".

Îi păstrez astfel lui Odobescu recunoștință pentru unele din primele mele plăceri literare din copilărie, cînd bucuria genuină nu se împiedică în considerente de „principii" și de ierarhizări.

Apoi, în anii adolescenței, am admirat talentul cu care știința e înfășurată într-o aură poetică în **Falsul tratat de vînătoare.** Mai tîrziu, cînd vîrsta mi-a îngăduit să selecționez între preferințe, mi-au rămas mai aproape de inimă acele delectabile **Cîteva ore la Snagov,** poate pentru că unește pe lîngă farmecul comunicării directe și integrale a personalității autorului, lipsa oricărei încadrări stilistice, sau, altfel spus, firescul vorbirii cordiale.

ACEASTA mi-l face mai simpatic, acum, la această vîrstă, foarte înaintată, pe bărbatul ce l-am judecat poate prea sumar altădată, privindu-l exclusiv sub aspectul său scorțos, protocolar, de om de lume și de aristocrat (asupra acestei laturi, ar fi mult de discutat !).

Mi-l mai apropie suferința, pe care a suportat-o cu bărbăție, în interval de peste douăzeci de ani, pînă la sfîrșitul său tragic : hărțuit de creditori, vînzîndu-i-se la mezat moșiile, mobilierul și, vai ! înstrăinîndu-și, pe prețuri de nimic, cărți achiziționate cu bani grei sau pe credit, ca să fie împroșcat cu insulte de furnizorii săi, umilit în funcții subalterne de către nulități ale pretoriului politic, iar la urmă, exploatat de o pseudointelectuală, care, pînă la urmă, i-a întors spatele, drogat ca să-și stăpînească nervii zdruncinați, mîndrul bărbat își curmă zilele, cu o hotărîre inflexibilă, repetînd gestul, după ce întîia oară fusese readus la viață.

Cum s-a putut împăca însă omul unei sensibilități ulcerate, cu publicistul și scriitorul atît de stăpîn pe sine, atît de echilibrat, bun sfătuitor, patriot luminat, educator al neamului său ? Această întrebare ar rămîne poate fără răspuns, dacă nu am fi deprinși cu acele rare cazuri de naturi conflictuale, care dacă ratează în viață, așa cum ne lămurește biografia lui Odobescu, și mai ales vasta sa corespondență cu Sașa, buna lui soție, își iau revanșa asupra ei, prin acel fericit dozaj al voinței și al disciplinei, ascuns în filigran.

Nu, desigur, Odobescu nu și-a meritat tristul declin al vieții publice, nici pe acela al învelișului său pămîntesc ! N-a făcut, în viață, rău nimănui, decît sieși, necruțîndu-și sănătatea și puterile, în munci ciclopice de informare științifică, sedus de secreta splendoare a **Tezaurului de la Pietroasa,** opera lui finală, în limba franceză, al cărei subsol bibliografic este, într-adevăr, de speriat ! Că omul de studiu eroic a fost și un epicureu, cine i-ar putea-o reproșa, decît cei ce nu au fost ispitiți de gama largă a plăcerilor oferite de civilizație, celor ce n-au fost captivi ai naturii (nici ea cu totul inocentă !).

La 150 de ani de la nașterea lui, un alt climat de înțelegere întîmpină amintirea marelui om de cultură și patriot, cu simpatie și recunoștință.

Șerban Cioculescu

[1]) **Patriotismul în școale,** Marți, 11/23 august 1876.

[2]) În versiunea lui N. Bălcescu, apărută în „România viitoare" din Paris.

[3]) A trăit între anii 1854 și 1927.

TRAPEZ

CIV

379. La sfîrșitul secolului trecut, într-o geroasă dimineață de iarnă, pe o uliță din Bîrlad a apărut un băiat sărăcuț îmbrăcat, care-și sufla din timp în timp în pumnii de culoarea racilor fierți.

— Nu prea te pricepi să tai lemne, a azvîrlit el în treacăt, peste o poartă, unei fete de vreo șaisprezece ani.

— Decît să rîzi, i-a răspuns fata încîudată, mai bine ai veni să mă ajuți.

Băiatul n-a așteptat să fie poftit a doua oară, a intrat în curte, a despicat toate lemnele, le-a dus și în casă. Părinții fetei i-au oferit un ceai ; în timp ce îl bea au aflat că abia sosise în oraș și că e singur pe lume. L-au oprit acolo, iar cînd a plecat, a plecat cu fata.

După o jumătate de secol, la începutul celui de-al doilea război mondial, cei doi se aflau la Sidney și aveau copii și nepoți în mai toate continentele.

— Nu prea te pricepi să tai lemne... Așa a început povestea, o adevărată saga. Mi-a spus-o într-o seară singura lor nepoată din România, arătîndu-mi un teanc de fotografii și ilustrate de la unchii și verii ei din Indonezia, Egipt și Statele Unite.

Geo Bogza

CARNET

Florica, tu...

Florica, nu mă mai iubești,
tu nu te mai arăți nicicînd,
Florica, nu vrei să-mi găsești
un timp ce nu bate sunînd

Florica, ai putea orice
dacă ai vrea, dar nu mai vrei
și totul stă închis cum e,
cu toate că ai mii de chei

cu care ai putea deschide
săracele-mi ore livide
și ai putea să pui zăvor
la orele care mă dor.

Florica, ai albastre clești
făcute să deschidă stele
Florica, nu mă mai iubești,
măcar strivește-mă 'ntre ele.

Eugen Jebeleanu

Limba noastră

„DREV"

■ A APĂRUT de curînd în Editura Didactică și Pedagogică o carte marcată cu prescurtarea DREV : Dicționarul limbii române pentru elevi. Foarte probabil că va fi citată sub forma prescurtată pe care i-au format-o autorii și pe care am folosit-o și eu aici în titlu.

Dicționarul prezintă nu numai definiția cuvintelor, formele lor gramaticale, note asupra pronunțării, printre care accentul și despărțirea în silabe, ci și informații în plus asupra obiectelor denumite, astfel că în realitate constituie un fel de enciclopedie.

Socotesc un mare progres al culturii și învățămîntului existența acestui ajutor și nu mă îndoiesc că foarte repede elevii se vor deprinde să facă apel la DREV în toate ocaziile cînd vor întîmpina dificultăți în înțelegerea materialelor școlare. Desigur că și adulții îl vor putea folosi în cazul că au uitat unele amănunte privitoare la o materie de învățămînt cu care nu mai au de-a face în mod curent.

Redactorii responsabili sînt Luiza Seche și Mircea Seche, specialiști reputați în materie de lexicologie. Cum însă aici nu e vorba numai de probleme de limbă, ei și-au format un colectiv de 14 profesori de diferite specialități, care au redactat definițiile.

După cum se arată în prefață, s-a pornit de la manualele de școală și toți termenii care figurează în cărțile elevilor sînt explicați ; astfel, cînd copiii vor avea unele dificultăți vor putea face apel la dicționar.

Deoarece li s-a pus de mai înainte o măsură a volumului, pe care nu puteau să o depășească, autorii au fost siliți să lase neînserate unele derivate, pe care se poate crede că elevii și le vor explica singuri, avînd în vedere că vor găsi tema în dicționar, iar elementele de formație ale cuvintelor le cunosc ; de exemplu **chimie** apare, dar **chimist,** nu.

Această lipsă nu mi se pare gravă. Dar e sigur că se vor găsi termeni care lipsesc cu totul sau în unele variante. De exemplu **a asana** este definit prin „a înlătura, a anula unele obligații împovărătoare stabilite anterior". Dar lipsește înțelesul „a seca, a elimina surplusul de apă", sens din ce în ce mai răspîndit. Mie mi se pare greșit că nu se folosește verbul cu sensul lui de bază : „a însănătoși".

Gheretă, după definiție, e explicat prin „construcție... în care se vînd alimente, ziare etc." ; dar nu se spune că poate adăposti o santinelă, un paznic etc.

Uneori nu lipsesc derivatele, ci cuvîntul de bază, de exemplu găsim pe **sezonier,** dar nu pe **sezon** ; aici mai lipsește și un derivat cu un sens aparte : **a asezona** „a pune ingrediente într-o mîncare".

Observațiile de felul acesta nu au de scop să arate că dicționarul nu este bun : la orice dicționar, oricît ar fi de bun, se mai pot găsi cuvinte care ar trebui adăugate. Sînt convins că, așa cum este, DREV-ul va fi de folos pentru învățămîntul nostru.

Alexandru Graur

Filosoful luminilor

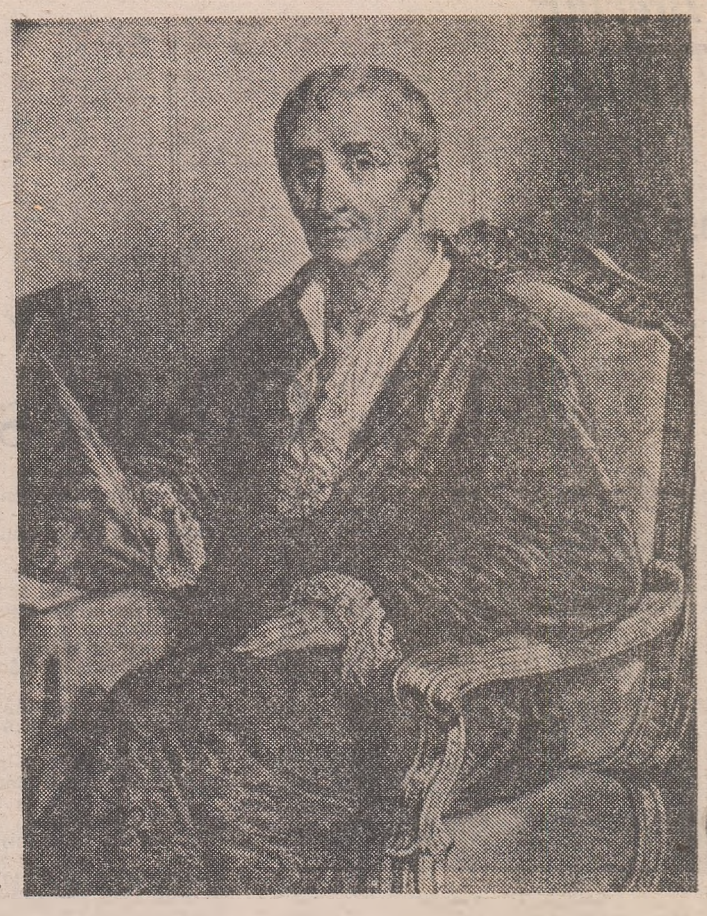

Diderot, după o litografie de epocă (1713–1784)

ÎN contextul istoric în care a apărut, tipul Filosofului luminat ni se impune ca ultimul portret al unui triptic, în care este precedat de Omul Renașterii și de ceea ce clasicii francezi înțelegeau prin **honnête homme.** Puternic diferențiat de acești predecesori, Filosoful este, totuși, legat de ei prin fire multiple, fiind în fond ultima expresie istorică a raționalismului și a eticii burgheze în ajunul revoluției din 1789.

Din titanismul rinascimental, Filosoful luminat a păstrat setea eroică de cunoaștere, spiritul critic, hedonismul, diversitatea preocupărilor; din **honnête homme**-ul clasic, arta conversației, finețea, bunul-simț și bunul-gust, pragmatismul, echilibrul comportării și prudența tactică. Filosoful le-a adăugat o sensibilitate proprie vremii sale — obișie a romantismului — o ideologie revoluționară și, potențînd toate aceste însușiri, a realizat o sinteză nouă, expresie a unei epoci noi.

Această sinteză nouă nu a fost cu putință decît datorită faptului că, spre deosebire de „confrații" săi, omul Renașterii și acel **honnête homme** clasic, Filosoful veacului al XVIII-lea este produsul unui alt moment social și istoric; el deține în ierarhia socială un alt loc, are o altă optică și se definește prin alte trăsături esențiale.

Omul cel nou al Renașterii fusese rînd pe rînd întruchipat de principele sau condotierele minuitor deopotrivă al spadei și-al condeiului, de eruditul sau de artistul de geniu, tributar fenomenului mecenatismului. Într-o societate încă în plină viltoare, ca Italia secolelor al XV și al XVI-lea, diversitatea tipurilor umane era posibilă și legitimă.

În Franța veacului al XVII-lea, monument al ordinei absolutiste, un **honnête homme** este un curtean fidel monarhiei, respectuos și respectat, sau un burghez cu carte și cu stare, la fel de credincios monarhiei, la fel de respectuos și de respectat, mergînd pe calea de aur a mediocrității și oferindu-i lui Molière modele pentru înțelepții săi.

Cu totul alta este poziția Filosofului în veacul al XVIII-lea. Scriitorul iluminist nu mai este înfeudat prințului sau curții, după cum Poliziano îi era lui Lorenzo de' Medici și Racine lui Ludovic al XIV-lea. El se dezvoltă în afara curții, și împotriva ei. S-ar putea obiecta, desigur, că Marchiza de Pompadour l-a sprijinit pe Voltaire și că a încurajat artele și literele; că Malesherbes și domnul de Sartine i-au protejat în mod sincer pe enciclopediști, că prima generație de filosofi ai veacului — un Fontenelle, un Montesquieu, un Voltaire — s-a format în cercurile aristocratice, în saloanele unor doamne din elita Parisului și că, prin urmare, ar fi greu să poți distinge cu exactitate ce era burghez și ce era nobiliar în salonul Doamnei du Deffand sau în al Marchizei de Lambert... Toate aceste fapte, care nu pot fi tăgăduite, și-au avut rostul lor în istoria concretă a veacului și-ar fi absurd să vrem a despica viața, izolindu-i elementele și punîndu-le să se usuce într-un ierbar. Ceea ce ne interesează este, însă, să putem desprinde tendința majoră, fundamentală, nouă, care-l caracterizează pe filosoful din secolul al XVIII-lea; și în această perspectivă nu poate fi tăgăduit faptul că, în general, literatura și gîndirea burgheză scapă de sub controlul curții și se dezvoltă în orașe, ca o expresie autentică a unei clase prospere și conștientă de menirea ei istorică. În acest context, filosoful nu mai este un conformist, ci un spirit critic, interesat pînă la obsesie de problemele politice și sociale ale epocii. Elocința lui se desfășoară în saloane încă pe un ton de frivolitate, cu duh și vervă; dar gîndirea sa incendiară, circulă, sub anonimat, în pamflete și opuscule subversive. Filosoful nu mai respectă ierarhia socială și morală existente; tradițiile îl umplu de furie, iar prejudecățile găsesc în el un judecător nemilos. Filosoful nu mai vrea să depindă de nimeni și condeiul lui slujește cu înfrigurare adevărurile cele noi ale științei și filosofiei.

UN astfel de Filosof a fost Diderot, liberat de servituțile mecenatismului. Fără protectori și fără stipendii (căci protecția tardivă a Ecaterinei a II-a nu a modificat cu nimic concepțiile sale), Diderot a fost antioportunistul prin excelență, realizînd într-o epocă de constringere un maximum posibil de independență. În marea pantomimă a lumii la care meditează Diderot, în timp ce Nepotul lui Rameau evocă lungul, nesfîrșitul șir de ipocrizii și ploconiri, nu e nici un loc pentru filosof : „...**Există un om scutit de pantomimă: e filosoful, care nu are și nu cere nimic**". În aceasta constă tăria morală a Filosofului, a lui Diderot în speță. Dezinteresarea sa față de avantajele materiale îi permite să-l privească cu ironie pe speculantul Voltaire, să-l înfiereze la bătrînețe pe snobul și lingușitorul Grimm, să-l ia în răspăr pe răsfățatul de soartă Claude-Adrien Helvétius. **„Filosoful nu are și nu cere nimic..."** pentru că, pe alt plan, filosoful cere cu dîrzenie totul. În lupta de idei care opune într-o ultimă încleștare feudalitatea și burghezia, urmată de toate păturile „Stării a treia", Diderot este imaginea însăși a gînditorului care luptă pe prima baricadă. Cavalerismul lui Diderot, burghezul din strada Taranne, nu constă în a se bate în duel, ci în a tipări, vreme de peste două decenii, an cu an și tom după tom, **Enciclopedia...** Cavalerismul lui Diderot față de el însuși, față de clasa și de veacul lui, constă în a crea pentru intimi sau pentru sertar — adică pentru posteritate — **Călugărița, Visul lui D'Alembert** sau **Nepotul lui Rameau.** Cavalerismul lui Diderot constă în a răspîndi, cu magnifică generozitate, ideile sale tuturor prietenilor și cunoscuților, de a scrie pentru abatele Raynal ca și pentru primul venit, cu aceeași bunăvoință și cu același entuziasm. Grandoarea morală a Filosofului, care „nu are și nu cere nimic", izvorăște din acea dăruire de sine, din bunătatea și avîntul ce-i caracterizează faptele. Și dăruirea se transformă, cu anii, în tărie de neînfrînt. Diderot a devenit șeful generației sale nu numai pentru că a avut ideile cele mai înaintate, ci pentru că a știut să le impună și să le difuzeze, pentru că a reușit să convingă, să călească energiile și, mai ales, să-i facă pe alții să gîndească. Aventura lui de **condottiere** constă în uriașa bătălie pe care o dă pentru triumful ideilor noi și pe care o cîștigă, în perspectiva imediată a vieții sale, cît și în cea, ulterioară, a revoluției care a confirmat programul său filosofic și politic. Dar această aventură este un angajament, menit să-i mobilizeze energia să-i înzecească forțele, să-i înfrumusețeze existența. Rareori un intelectual a fost mai constant în concepțiile sale, mai avîntat în lupta de idei, mai cinstit față de idealurile clasei sale.

Plămădit din rațiune și sensibilitate, lucid și pasionat, drept și virtuos, Filosoful crede, ca și Nepotul lui Rameau, în domnia Naturii și în atotputernicia unei trinități, care nu mai e cea a religiei : **„Domnia naturii și-a trinității mele, veșnic nebiruită de porțile iadului: Adevărul-Tată, zămislind Binele care-i este Fiu, din care purcede Frumosul ca un fel de Duh-sfînt..."** Postulatele Filosofului sînt Adevărul, Binele și Frumosul, în întreita corelație dintre filosofie, morală și estetică. Pentru ele militează Filosoful, pentru ele lupta sa capătă pondere și har.

POATE că pentru Diderot — atunci cînd nu vorbește prin glasul parazitului Rameau — din toate virtuțile „teologiei" sale, Binele îi este virtute predilectă: „N-am să-ți ascund, — îi mărturisește el lui Rameau — că-mi face infinit mai multă plăcere să-i ajut pe nefericiți, să termin o treabă spinoasă, să dau un sfat salvator și să citesc o carte frumoasă, să mă plimb cu un bărbat sau cu o femeie care-mi sînt dragi, să-mi petrec cîteva ore pline de învățăminte lîngă copiii mei, să scriu o pagină bună, să-mi îndeplinesc îndatoririle slujbei, să-i spun iubitei mele cîteva cuvinte duioase și dulci, care s-o facă să mă cuprindă în brațe. Cunosc o faptă pe care mi-ar fi plăcut s-o fi săvîrșit eu, chiar dacă ar fi trebuit să dau în schimb tot ce am; **Mahomet** e o operă măreață, dar mi-ar fi plăcut și mai mult să reabilitez memoria familiei Calas".

Între noțiunea binelui și înfăptuirea lui, între o carte despre toleranță și demascarea concretă a fanatismului, Diderot nu șovăie deci: filosof al practicii, el alege acțiunea, luminată de rațiune și călăuzită de virtute. S-a spus adesea, și pe bună dreptate, că materialismul mecanicist al secolului al XVIII-lea francez a fost contemplativ, în măsura în care „explicînd lumea" el nu a căutat să o și „transforme", materialismul exprimat în „filosofia naturii" neducînd în mod logic la un materialism al istoriei. În cazul individual al lui Diderot legătura dintre teorie și practică ne apare însă mai evidentă; și sînt nenumărate exemplele, în viață și în operă, prin care acest raport tinde să devină o corelație constantă.

Structură mentală care generează neîncetat o abordare dialectică a lumii, Diderot ne subjugă, de-a lungul unei creații derutante și adesea insesizabile, prin acel dialog polivalent al personajelor, al diferitelor ipostaze ale propriului eu, atingînd un grad de discernămînt și de profunzime niciodată atins în secolul al XVIII-lea. Dar dincolo de jocul captivant al tezelor și anti-tezelor, Diderot este și expresia, poate cea mai înaltă și mai curată, a unui spirit de sinteză. „Sublima reconciliere a simțurilor, a imaginației, a memoriei — observă pe bună dreptate Elisabeth de Fontenay — a rațiunii și a travaliului, care caracterizează spiritul enciclopedic, reprezintă o anumită tradiție a gîndirii, al cărei moment este Diderot".

Mi se pare astfel că, dintre toți marii gînditori ai Luminilor, Diderot e cel care întruchipează pe deplin tipul social, intelectual și moral al Filosofului, așa cum istoria veacului al XVIII-lea francez l-a zămislit după 1750: în primul plan al luptei de idei, omniprezent cu fapta și vorba, generos și principial, amestec de rațiune și de sensibilitate, om de acțiune și înalt teoretician, mentor al opiniei publice, om politic și vizionar al vremii ce-avea să vină. Diderot este acest Filosof și Filosoful este Diderot, după cum **l'honnête homme** este Cavalerul de Méré, Leonardo artistul Renașterii sau Lorenzo Valla umanistul e, Antoine Arnaud jansenistul și Saint-Amant poetul libertin.

După 1750, Voltaire este prea bătrîn și mai ales prea egoist, prea grijuliu de propria-i liniște ca să poată juca acest rol; Rousseau, genial prin atîtea laturi ale creației sale, prea izolat și hulit; d'Holbach prea „vioară a doua", la remorca lui Diderot; Helvétius prea unilateral și nonșalant; Beaumarchais, prea tînăr și lipsit de scrupule. Îi rămînea lui Diderot să plăsmuiască din propria personalitate chipul Filosofului, ca o categorie umană exemplară, și să intre astfel, prin diversitatea geniului său, în rîndul gînditorilor reprezentativi și, totodată, al precursorilor.

Valentin Lipatti

Jacinto do Prado Coelho

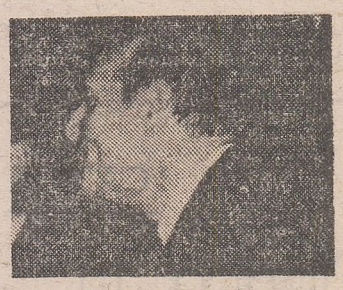

■ A DISPĂRUT un prieten al poporului și al culturii române : cel mai prestigios istoric literar portughez, profesorul Jacinto do Prado Coelho. Dacă limba română s-a mentinut, din 1942 și pînă astăzi, ca preocupare constantă, la Universitatea din Lisabona, aceasta se datorează în primul rînd profesorului Prado Coelho. Făcea parte din categoria savanților discreți, eruditi și eficienți, care au ales odată pentru totdeauna. Conducea, în fapt, istoria literară portugheză, cu pondere și gust, fără ostentație, dar în chip incontestabil, înzestrat cu autoritatea reală oferită de proprile-i lucrări. Acea enciclopedie a științei literare portugheze numită **Dicionário de literatura** (3 volume, 1973) este opera lui. A fost unul din eruditii a căror biografie vizibilă s-a confundat de la început cu opera.

Privită din afară, enumerarea titlurilor și a demnităților pe care profesorul Prado Coelho le-a ocupat este impresionantă, dar ceea ce era mai de preț în acest om cu adevărat excepțional nu poate fi înregistrat prin mărturii scriptice. Asistent, în 1943, la Facultatea de Litere din Lisabona, ajunge profesor al aceleiași facultăți în 1953, la vîrsta de 33 de ani ; președinte al Centrului de Studii Filologice (1954), președinte al Societății Scriitorilor Portughezi, pînă la desființarea ei de către Salazar, președinte al Academiei Portugheze (1976), vicepreședinte al cunoscutei Association Internationale des Critiques Littéraires — și lista poate continua, fără să-i epuizeze personalitatea. A scris lucrări de referință despre unii dintre cei mai importanți autori portughezi : **Introducere la studiul povestirii camiliene, Diversitate și unitate în Fernando Pessoa, Problematica istoriei literare, Litera și lectorul** etc. Ultima lui carte, izvorîtă în chip egal din suferința ultimei perioade a existenței sale, ca și din preocupările vieții întregi, se numește **Camões și Pessoa, poeți ai Utopiei** ; a apărut cu cîteva zile înainte de dispariția autorului ei. Introducerea volumului este o emoționantă mărturie a savantului de aparențe abstrase, care și-a construit însă — cu răbdare, de-a lungul anilor — propria sa utopie, utopia culturii.

Spirit deschis, european și comprehensiv, profesorul Prado Coelho a oferit culturii române o șansă în Portugalia : în ce măsură ea a fost fructificată, rămîne ca istoria să stabilească. Paginile celei mai importante reviste portugheze de cultură, „Colóquio/Letras", revistă pe care a condus-o încă de la apariție, au inserat, datorită lui Prado Coelho — cu bunăvoință și delicatețe — rubrica **Scrisoare din România** (destinata a pune la curent publicul portughez cu realitățile literare de la noi) și au recenzat, aproape număr de număr, reviste românești de circulație europeană („Cahiers roumains d'études littéraires", „Synthesis", „Revista de istorie și teorie literară"). Sprijinul pe care Prado Coelho l-a oferit popularizării culturii românești în Portugalia a fost însoțit de curiozitatea reală pentru îndepărtata rudă din familia romanică; toți oamenii de știință și scriitorii români care au avut prilejul să-l cunoască au putut verifica direct prețiosul adevăr.

La capătul acestor rînduri, nu rămîne decît să constatăm încă o dată că esențialul cade mereu în afara frazelor de panegiric sau de sinteză : pentru acea calitate rară care unește delicatețea cu inteligența, cultura cu generozitatea sau valoarea cu modestia n-a fost creat încă nici un nume.

Mihai Zamfir

PEDRO SALINAS

■ Intr-un moment, cel de azi, cînd lirica spaniolă tînără pare să-şi fi regăsit înălţimile dintotdeauna, afirmîndu-se — mai ales prin grupurile din Granada, Sevilia şi Madrid — drept una dintre cele mai interesante din Europa, vocile celei mai minunate generaţii de poeţi — generación del 27 — îşi subliniază încă o dată valoarea şi durata, însoţind tutelar căutările şi îndoielile noilor veniţi. Procesul, în plină desfăşurare, are uriaşul avantaj al prezenţei directe a ultimilor nume din amintita generaţie — Dámaso Alonso, Vicente Aleixandre, Gerardo Diego şi Rafael Alberti. Ceilalţi — Lorca, Moreno Villa, Cernuda, Leon Felipe, Villalón, Larrea, Altolaguirre, Guillén, — au plecat, unul cîte unul. Cu ei a dispărut şi PEDRO SALINAS (1891—1951), cel care, aşa cum mărturiseşte Gerardo Diego, i-a influenţat pe toţi ceilalţi. Nu-i o mărturisire de circumstanţă : Pedro Salinas este cel care descoperă teme, structuri, spaţii şi artificii poetice pe care, grăbit parcă, mai mult le sugerează celorlalţi, decît le perfectează pentru sine, preocupat să aducă în universul generaţiei sale cît mai multă substanţă, aplecîndu-se după aceea, cu predilecţie, asupra poeziei de dragoste şi luptînd eroic pentru economia şi precizia cuvîntului. Astfel ni se relevă azi, la o nouă lectură a principalelor sale volume : Prevestiri, *1923;* Precisul hazard, *1929 ;* Fabulă şi semn, *1931 ;* Cuvîntul ţie-ndatorat, *1934 şi, mai ales,* Raţiunea iubirii, *1936. Mai puţin cunoscut cititorului de la noi, în iluzia unei apropiate ediţii româneşti, am ales mai jos cîteva poeme din toate aceste titluri.*

D. N.

Nu te văd

Nu te văd. Dar ştiu bine
că eşti aici, în spatele
unui perete subţire
din cărămidă şi var, aproape
de glasul meu, de te-aş chema.
Dar nu te voi chema.
Te voi chema mîine,
cînd, nevăzîndu-te,
îmi voi închipui că încă
eşti aici, aproape, lîngă mine
şi că azi ar fi îndeajuns
glasul cu care ieri
n-am vrut să te chem.
Mîine... cînd voi fi
acolo departe după
un perete subţire de vînturi,
de ceruri şi de ani.

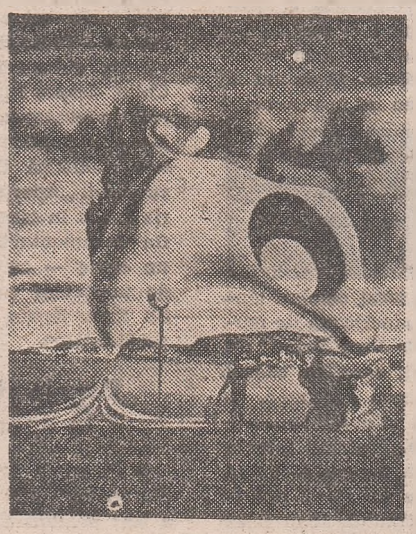

Prietenă

Numai cristal te vreau,
eşti limpede şi clară.
Să privesc lumea
prin tine, pură,
funingine şi splendoare,
cum o aduce ziua.
Prezenţa ta aici, da,
în faţa mea, mereu,
dar mereu invizibilă.
Adevărată fără a te vedea.
Cristal. Oglindă, niciodată !

Nu mă încred

Nu mă încred în floarea
de hîrtie a trandafirului,
chiar dacă de atîtea ori
am făcut-o cu mîinile mele.
Nu mă încred nici în cealaltă,
în floarea vie,
copilă de soare şi anotimp,
logodnică a vîntului.
În tine, niciodată făcut de mine,
în tine niciodată făcut de alţii,
în tine mă încred, deplin
şi sigur totdeauna, hazardule.

Peste noapte încep

Peste noapte încep
să se aprindă întrebările.
Neştiute, tăcute,
imense, ca nişte aştri :
întreabă de pretutindeni,
întotdeauna,
acelaşi lucru : cum eşti.
Altele,
trecătoare, mărunte,
ar vrea să afle lucruri
neînsemnate dar precise :
măsura
pantofilor tăi, numele
colţului de stradă din lume
unde cîndva ai să mă aştepţi.

Ceasornic desenat

Două şi douăzeci şi cinci. Da, dar
nu aici
şi nu acum. Din ce zi vor fi fiind
aceste două şi douăzeci şi cinci,
în ce lume va fi fost să fie
două şi douăzeci şi cinci, din ce an ?
Cît de plăcută e această oră
toantă, liberă, plutind
peste apele timpului !
E clar că e o oră
cînd nu s-a petrecut nimic
în afară de ea :
cele şaizeci de minute ale ei,
foarte lente, şaizeci de săruturi lungi,
nevinovate,
pe obrazul cald al unei după-amiezi,
dintr-un septembrie oarecare,
cine mai ştie cînd şi unde.
Pînă a încetat să mai fie
oră adevărată în trecerea ei,
dovedind ceea ce-i acum :
un suflet al orei
ales — pentru ce ? —,
salvat dintre toate,
pe cadranul acelui ceasornic pictat,
fals, plin de voie bună,
măsură a eternului.

Nu vreau să pleci

Nu vreu să pleci,
durere, ultimă formă
a iubirii. Simt
cum trăiesc, cînd mă încearcă
durerea de tine, Nu aici, mai departe :
în pămînt, în anul
din care răsari
cu dragostea şi durerea,
cu tot ce a fost.
De nu mi-ai rămîne tu,
durere, nepotolită,
poate m-aş amăgi.
Dar tu rămîi cu mine.
Adevărul tău îmi spune
că nimic nu a fost minciună.
Cît timp te voi simţi,
durere, tu îmi vei fi
dovada altei vieţi,
cînd nu-ţi simţeam durerea.
Dovadă clară, peste toate,
că a existat, că există,
că m-a iubit, desigur,
că eu continui s-o iubesc.

Înserarea-mi dăruieşte

Înserarea-mi dăruieşte
în palma mîinii ei
făcută din insomnie şi ceaţă
neclare lumi fără margini,
din cele cîndva visate
iar acuma nedorite.

Şi aş închide ochii
să nu le văd. Dar dacă
nu-i închid,
nu-i pentru ceea ce văd.
E pentru lumea nebănuită,
concretă şi tînără de dincolo de mine.
Pentru ceea ce nu pot vedea
merg cu ochii deschişi.

Păşeai

Păşeai pe pămîntul sigur
cu deprinderea unui echilibrist,
aşa cum se păşeşte pe frînghia
întinsă peste abis
şi nimeni nu a rîs.
Pentru că într-o zi, împiedicîndu-te
— şi păşeai pe pămînt sigur —
ţi-ai făcut sufletul ţăndări.
Şi adevărată ţi-a fost moartea,
echilibristule prefăcut.

Picturi de SALVADOR DALI

Şi duşmanii ?

Ziduri înalte
risipesc verticale
insomnii de piatră
peste cîmpul pustiu
(şi duşmanii ?).
Din turnuri
se zăresc drumurile
pe unde vin încete
turme umile
(şi duşmanii ?).
Poarta inexpugnabilă
serveşte trecerii
convoaiele de căruţe
— vin, ulei, grîu —
(şi duşmanii ?).
Aşezate pe pietrele
sortite marilor bătălii,
perechile de berze
îşi caută odihna
în leagănul vîntului
(şi duşmanii ?).
Oraş al turnurilor,
sentineiă,
peste pămînt şi veacuri.
Şi duşmanii tăi ?

Şi sufletu-ţi era

Şi sufletu-ţi era
deschis şi-atît de clar,
încît, eu niciodată
nu am putut să intru.
Am căutat cărarea
îngustă, trecerea
naltă şi dificilă...
Dar spre sufletul tău
duceau drumurile largi.
Am pregătit scara
— visam ziduri înalte
veghindu-ţi sufletul —
dar sufletul tău
era fără de pază
de ziduri şi zidiri. Am căutat uşa
îngustă şi joasă,
dar sufletul tău,
de clar ce era,
nu avea intrare.
Unde începea ?
Şi termina, unde ?
Pentru totdeauna
am rămas pe pragul
sufletului tău,
nevăzutul prag.

În româneşte de
Darie Novăceanu

Meridiane

Ilustrații inedite la Karl May

● Unul dintre cei mai mari desenatori germani ai acestui secol, Joseph Hegenbarth, de la a cărui nastere se împlinesc o sută de ani, a trecut la un moment dat prin grele suferințe fizice. În convalescență a citit și recitit literatură recreativă — de aventuri, polițistă, vechi romane-foileton. Dintre toate lecturile, numai una l-a îndemnat să deseneze reprezentări ale unor personaje și ale unor momente deosebit de dramatice — **Comoara din Lacul de argint** de Karl May. Aceste desene n-au ieșit niciodată din casa artistului. Hîrtiile pe care au fost făcute — hîrtii ieftine, gălbui, din cele folosite în tipografii pentru dat „perii" după zațul de plumb — au rămas, făcute sul, într-un dulap, printre multe alte lucruri cu și fără legătură cu arta. Găsindu-le nu de mult, prof. Werner Klemke, un prestigios istoric și critic de artă din R.D. Germană, a propus și a realizat o ediție bibliofilă a **Comorii din Lacul de argint**, ilustrată cu desenele lui Hegenbarth. Din prețioasa carte, redăm aceste două imagini de mare forță evocatoare.

În „Literatur und Kritik"

● Ultimul număr al reviste austriece „Literatur und Kritik" (183/184, aprilie/mai 1984) este unul dintre cele mai variate și mai substanțiale, conținînd, printre altele, multe contribuții: o scrisoare scrisă de Manès Sperber, anul trecut, cu putin înainte de a muri, unuia dintre editorii publicației, prozatorul și poetul Rudolf Henz; un studiu al lui Edgar Piel asupra cărții lui Elias Canetti, **Masele și puterea**, văzută ca o „antropologie fantastică"; un eseu al lui Peter Marginter referitor la scriitorul englez John Ronald Reuel Tolkien, „descoperitor al pămîntului de mijloc": multe poezii semnate de Heinz Piontek, Kurt Klinger, Helmut Peschina, Maria Frisé, Georg Bidlinski; și, ca de obicei, recenzii la cărți recent apărute, unele sub semnături celebre ca Jutta Schutting (**Roman de dragoste**), Paul Celan (**Opere complete în cinci volume**), H. C. Artmann (**Soarele era un ou verde**), Hans Weigel (**1001 premiere. De la Eschil la Molière. De la Molnár la Zusanek**), Barbara Frischmuth (**Femeia de pe Lună**) etc.

Expoziția artiștilor din Cetinje

● În pavilionul de artă de la Kalemgdan din Belgrad a fost organizată o expoziție dedicată artiștilor din Cetinje, cuprinzînd 150 de lucrări de pictură, sculptură și desen. Operele celor șaizeci și patru de autori sînt datate de la sfîrșitul secolului XIX pînă în zilele noastre. Expozanții au fost aleși dintre artiștii originari din orașul muntenegrin Cetinje sau care s-au dovedit legați prin viață și operă de acest oraș. În imagine, un portret de Gojko Berkaljan.

A șaptea ediție

● **Zilele Internaționale ale dansului de la Tarragona** au ajuns la a VII-a ediție, incluzînd cursuri de formare pedagogică, un corp profesoral constant, evoluînd an de an, după un program prestabilit, participanții însușindu-și tehnici și forme coregrafice dintre cele mai variate și complexe. Prin acest festival se stabilesc contacte între profesori aparținînd Spaniei și invitați străini, schimburile de experiență fructuoase fiind dovada sucesului manifestării. Președintă de onoare este Roselle Hightower, actualmente directoarea baletului operei Scala din Milano și a Centrului internațional — care îi poartă numele — de la Cannes. În afara programului zilnic de cursuri, la **Zilele internaționale ale dansului de la Tarragona**, sub direcția lui Artemis Markessinis, vor mai avea loc recitaluri, proiecții, conferințe, expoziții. Printre vedetele care vor preda se află: Gerard Collins — dans contemporan, José Antonio Abad — dansuri spaniole, primal balerină Jan Manion — jazz, Paolo Gustavo Campos — dansuri afro-asiatice.

„Imagine, viziune, imaginație"

● Galliene Francastel a strîns și prefațat — sub titlul de mai sus — studii despre spațiul cinematografului și despre iluzia filmică de **Pierre Francastel**, apărute acum la editura De Noël. Este o bucurie pentru un cinefil să poată studia părerile unui specialist al sociologiei artei și istoriei picturii despre cea de a șaptea artă. „Imaginea conține în ea însăși întregul potențial care se poate realiza astăzi datorită mijloacelor tehnice", afirma Francastel, continuînd: „orice imagine este în mare măsură creatoare de realități". Interpretarea sa reprezintă o transfigurare a marilor filme din istoria cinematografului, cu o mare deschidere spre spiritul creator al realizatorilor.

Cartea unui fotograf

● Cel mai important dintre artiștii fotografi americani care se consacră acelei specii de mare succes care este fotografia de modă se numește Bruce Weber. Numele a-

cesta, cunoscut din „Vogue", a apărut recent și pe o carte — un fel de autobiografie și autoexegeză, totodată — intitulată **Bruce Weber** și semnată la fel. În selecția de imagini care o ilustrează se numără și acest portret al actorului Matt Dillon, protagonist al filmului „Rumble Fish". Interesant este că volumul nu cuprinde nici cel mai mic chip al lui Bruce Weber, care, de altfel, menționează că autoportrete nu și-a făcut și nici nu-și va face vreodată.

Acuarele

● Jiang Jianguo este un binecunoscut plastician chinez. Născut în 1935 la Hongkong, a fost atras de peisajul variat și bogat al Chinei. Acuarelele reprezintă, în tente viguroase, vitalitatea și frumusețea naturală a țării sale. Actualmente, Jiang Jianguo este directorul biroului artelor plastice și artizanatului la Muzeul de istorie naturală din Beijing. În imagine: acuarela „Pinii" de Jiang Jianguo.

Geneza romanului în Asia și Africa

● Un prim studiu sintetic asupra originilor romanului oriental și african, apărut la Moscova, poartă titlul **Geneza romanului în literaturile Asiei și Africii. Sursele naționale ale genului.** Lucrarea aceasta colectivă include o analiză a legăturilor dintre genurile narative medievale și roman, a căror formare în țările Orientului a început în a doua jumătate a secolului XIX. Contrar părerii după care noul roman asiatic și african s-ar fi născut sub influența modelelor occidentale, autorii aduc interesante argumente pentru a demonstra că literaturile naționale, scrise sau orale, din cele două continente, au avut o contribuție multiplă și organică în acest proces.

Joan Baez

● „Problemele și dramele umane și sociale, pe care le abordam în melodiile mele cu 20 de ani în urmă, au rămas actuale

— a declarat celebra cîntăreață americană de muzică folk Joan Baez (în imagine), care, în cadrul unui turneu european, a susținut cîteva concerte în Italia. Păstrînd intactă pasiunea pentru o activă angajare socială și politică a artistului, Joan Baez a precizat: „voi continua să cînt pentru pace, pentru a schimba lumea, împotriva cursei înarmărilor".

Joris Ivens — 85

● Presa olandeză a marcat prin sugestive evocări a 85-a aniversare a lui Joris Ivens, autor ilustru al cinematografiei documentare, care a creat de-a lungul anilor valoroase pelicule de o mare diversitate și actualitate politică totodată. A colaborat cu Hemingway pen-

tru unul dintre cele mai cunoscute filme despre războiul civil din Spania — **Pămînt spaniol**, după al doilea război mondial a creat, printre altele, pelicula de mare răsunet **Cîtecul marilor fluvii**, pentru care a primit premiul internațional al păcii, apoi filme despre revoluția cubaneză, despre Chile, despre lupta poporului vietnamez. În 19[illegible] Ivens a publicat cartea memorialistică **Cinecamera și eu**. „Aportul lui Joris Ivens în cinematografia documentară — scria un critic — este la fel de important ca acela a lui Egon Erwin Kisch în publicistică".

„Regele Ubu" la operă

● Pe scena de la „Landestheater" din Salzburg a fost prezentată, în premieră absolută, opera **Ubu rege**, compusă de Franz Hummel, după piesa omonimă a lui Alfred Jarry.

Am citit despre...

Partea ascunsă a icebergului

■ O SUTĂ, o mie sau cine știe cîte povești adevărate stîrnesc interesul cititorului, îl emoționează sau îl amuză în reconstituirea intitulată **Frații**.

În 1965, văzînd că Thurgood Marshall, strănepot de sclavi, ezita să accepte postul de avocat general al statului, pentru care era deosebit de calificat, președintele Johnson l-a convins cu următorul argument: „Vreau ca acei ce intră în Departamentul Justiției și privesc prin ușă cabinetului să vadă un negru șezînd la acest birou." Cu doi ani mai tîrziu, Marshall a fost numit, la propunerea aceluiași președinte, în Curtea Supremă. Cîteodată, vizitatori ai Curții Supreme nimereau din greșeală în ascensorul automat rezervat celor nouă înalți judecători. Dacă se întîmpla să vadă un negru vîrstnic în ascensor, îl luau drept liftier și îi cereau să-i ducă la un etaj sau la altul. Thurgood Marshall se prefăcea că manevrează butoanele și se amuza de stupefacția cu care îl priveau cînd, ajuns la etajul birourilor sale, părăsea ascensorul și se îndrepta, cu pași măsurați, spre un sector interzis publicului.

În 1971, cînd a murit Hugo Black, pastorul ales pentru a vorbi la înmormîntare s-a dus în biblioteca judecătorului, a găsit cîteva cărți cu sublinieri, a ales una dintre ele, **Împrospătarea Americii**, de Charles Reich, unul dintre fostii asistenți ai acestui membru al Curții Supreme, și-a copiat cîteva fragmente subliniate și le-a citit la ceremonia funerară. William Brennan l-a înghiontit ușor pe Potter Stewart și i-a șoptit: „Dacă ar auzi asta, Hugo s-ar răsuci în groapă." Numai cei foarte apropiați de Black știau că el considerase absurdă cartea lui Reich și că însemnase pasajele care îl displăcuseră cel mai mult.

William O. Douglas, cel mai strălucit jurist dintre toți membrii Curții Supreme postbelice, cel mai liberal, mai luminat și mai spiritual dintre ei, pasionat apărător al mediului înconjurător, îndrăgostit în egală măsură de justiție, de Constituție și de viața în mijlocul naturii, a fost și cel mai excentric dintre înalții juzi. S-a căsătorit, pentru ultima oară, la 70 de ani, cu o studentă la drept care avea 25, și cartea **Frații** este plină cu întîmplări în care personalitatea lui ieșită din comun se manifestă cu forță, pînă la tragicele episoade finale: invalid în urma unei congestii cerebrale suferite la începutul anului 1974, a ținut morțiș să participe în continuare la deliberările instanței în care oficia de 37 de ani. S-a instalat o rampă specială, pînă la camera de deliberare, pentru fotoliul lui cu rotile, iar audierile publice, ședințele închise și celelalte activități se întrerupeau mereu, slăbiciunile lui fizice impunînd pauze din ce în ce mai dese. Spre sfîrșitul anului, cu sănătatea din ce în ce mai zdruncinată, s-a văzut nevoit să asculte sfatul prietenilor și să demisioneze. Și-a pus, însă, asistenții să cerceteze care sînt drepturile unui membru al Curții Supreme retras pe considerente de vîrstă și, aflînd că are dreptul să asiste în continuare la deliberări, a făcut uz de acest drept pînă cînd, după completarea Curții cu un nou membru, John Stevens, foștii lui colegi au fost nevoiți să-l roage să renunțe la exercitarea unor prerogative pe care nu le mai avea.

Toate aceste frînturi de viață au culoare, vivacitate și îmbogățesc istorisirea propriu-zisă, dar ea le întrece și în substanță și în putere de seducție. În ritm amețitor se succed și se suprapun drame de idei, bătălii purtate cu mijloace subtile, în care taberele nu sînt delimitate de la bun început, ci se formează pentru a se disloca și realinia de cîteva ori pînă la înfruntarea hotărîtoare.

Bob Woodward și Scott Armstrong s-au străduit să scoată la iveală, pentru prima oară, muntele de dedesubt, tot ceea ce se bănuia doar că trebuie să existe dar nu se lăsase niciodată văzut, examinat, măsurat și apreciat. Edictele cu putere de Table ale legii se dovedesc dintr-o dată a fi nu de esență divină, „date", ci omenești, cu sudoare clădite, dăltuite, șlefuite. E o demitizare care de fapt nu demitizează ci, dimpotrivă, ca orice investigație în profunzimea unei creații vrednice de stimă, are darul de a oferi noi temeiuri admirației față de capacitatea omului de a făuri valoare.

Felicia Antip

N. IONIȚĂ
„Verba volant...?"

Proverb englez

„Intergrafik '84"

● Artiști din cinci continente participă la ediția din acest an a expoziției „Intergrafik", organizată în capitala R. D. Germane. Din cele peste 2 500 de lucrări trimise, au fost selectate 1 000, semnate de 930 de artiști din peste 60 de țări. În imagine — o gravură intitulată „Pescari chilieni", de Jorge Nuñez Kata.

Roland Penrose — suprarealistul

● „În 1936 am organizat, la Londra, împreună cu cîțiva prieteni, prima expoziție internațională de artă suprarealistă. În ziua vernisajului erau prezenți : Eluard, Breton, Dali... Erau expuse numeroase lucrări de Picasso, Chirico, Miró, Max Ernst, Dali, Klee, Magritte, Man Ray, Picabia, Duchamp, Tanguy, Giacometti..."

Cel care deapănă aceste amintiri, într-o convorbire consemnată de revista franceză „Le Point", este Roland Penrose, un englez de 84 de ani, scriitor, organizator de expoziții, colecționar de artă. O carte de memorii intitulată **80 de ani de suprarealism** a fost publicată în editura „Cercle d'Art" din Paris. Așa cum reiese și din interviul menționat, Penrose a asistat la unele din marile momente ale afirmării artei moderne în acest secol : expunerea celebrului tablou **Guernica** al lui Picasso, la Londra, în 1937, numeroase întîlniri cu artiști mari ai secolului ș.a.

Istoria artei norvegiene

● Ultimele două volume — al șaselea și al șaptelea — din **Istoria artei norvegiene** au apărut la editura „Güldendal" din Oslo. Consacrate tendințelor principale înregistrate în evoluția arhitecturii, picturii, sculpturii, aceste două tomuri încheie o monografie academică fundamentală elaborată de un colectiv de autori prestigioși, specialiști în diferite domenii ale artei.

Un om al mării devenit scriitor

● Tînărul scriitor chinez Deng Gang (în imagine) a atras în ultima vreme tot mai mult atenția criticii literare din țara sa și mai ales a publicului cititor. Povestirea sa **Chinurile**, care a obținut Premiul național din 1983 pentru cea mai bună scriere în proză, i-a surprins pe mulți prin modul pregnant în care-i descrie pe muncitorii industriali. Dar puterea lui Deng Gang de a-și captiva cititorii apare în deplinătatea ei mai ales în scrierile sale consacrate mării. Nuvela sa **Ademenirea mării** a apărut în traducere engleză în revista „Chinese Literature". La prima lectură, cititorul este tentat să facă o paralelă între această operă și **Bătrînul și marea** a lui Hemingway. Tendința nu este chiar nejustificată. Ca și Hemingway, care și-a petrecut mult timp pescuind în largul mării, înainte de a scrie nuvela, Deng Gang a înfruntat timp de opt ani depărtările de apă și cer, fiind pescar de meserie. Ca și Hemingway, a cunoscut din proprie experiență bucuriile

și dificultățile navigației marine. Ca și lui Hemingway, îi place să le povestească și are un dar deosebit pentru descrierea peisajului marin văzut, trăit pînă la confundarea cu el. Dincolo de acestea, însă, paralela nu-și are locul. Întrebat ce proiecte de viitor are, scriitorul chinez a spus că a adunat o imensă cantitate de „materie primă" pentru literatura mării și că va continua să o prelucreze literar, deoarece nu poate uita că s-a apucat să scrie din dragoste pentru mare. Din 1979 a scris peste 20 de nuvele, schițe și povestiri. Începînd cu **Flori în inimă** și terminînd cu **Trupele regelui dragon aplaudă trecutul** și **Un pește mare**, toate au ca subiect viața mării și a oamenilor ei. Într-un articol apărut în ziarul de limbă engleză „China Daily", care apare la Beijing, criticul literar Lü Binghong scrie : „Deng Gang, care este un scriitor nou, își impresionează cititorii prin originalitatea sa. Imaginile pe care le-a creat în **Ademenirea mării** nu au precedent în literatura chineză contemporană".

ATLAS

Culegătorul de ciuperci

■ CA și oamenii, ciupercile se deosebesc foarte greu între ele și este o adevărată artă (artă, nu știință, pentru că regulile sînt în continuă fluctuație și legile schimbătoare după imponderabile și capricioase caracteristici ale văzduhului) să poți distinge pe cele bune de cele rele.

Înaintezi prin pădurea de foioase, prin liniștea aceea verde și brună care este formată — așa cum pe discul lui Newton albul este format din suma tuturor culorilor — din suma a infinit de multe și de neînsemnate sunete (foșnete, fîșîituri, ciripiri, bătăi de aripi, zbateri de frunze, troznete de crengi, picurări de seve, clipociri de ape, furișări de blănuri, tiriiri de solzi) care la un loc dau acea senzație de pace și singurătate care îndrăznește să definească fericirea. Înaintezi prin aerul umed și bun conducător de senzații, prin verde și brun senzual, și deodată zărești o licărire albă, păstoasă. „O ciupercă !" exclami (Diogene exclama „un om !") și te repezi înspre ea.

De aici începe întrebarea. Ea nu se pune, ca în cazul florilor, în celebrii termeni, neogrecești, ai lui Ienăchiță Văcărescu („S-o iau, se strică, s-o las..." etc.), ci infinit mai tranșant și mai insolubil. Este rea sau bună ? Este otrăvitoare sau comestibilă ? Fiindcă, iată, acesta era adevărul spus pînă la capăt, al cărui maniheism mă jenam să-l rostesc în întregime : ciupercile nu se împart în rele și bune, ci — mult mai limpede, mai neeufemistic, mai explicit — în otrăvitoare și comestibile. Cum să le deosebești ? Cum să le distingi ? Cum să nu te înșeli ? Există atlase și enciclopedii, dicționare și ghiduri, dar ilustrațiile și explicațiile teoretice sînt atît de schematice pe lîngă infinita diversitate a vieții ! În natură, esențele se amestecă, se împletesc, se prefac, încît nu poți fi niciodată sigur pe care trebuie s-o înconjuri, să n-o atingi (lăsînd-o, astfel, nestînjenită să se înmulțească și să umple pămîntul) și pe care o poți culege cu încredere și devora cu nesaț (stîrpind-o — inconștientă și ironică recunoștință ! — astfel). Oroarea acestei selecții, care cu o clipă înainte nu părea decît idilică și incertă, apare numai în momentul în care ai altruismul sau perversitatea să-ți imaginezi un enorm culegător înaintînd printr-o cosmică pădure și aplecîndu-se dubitativ asupra ta, potrivit universalei legi după care ceea ce e bun se mănîncă, iar ceea ce e otrăvitor nu se atinge.

Să fie moralizatoare această istoioară ? Să fi scris eu — spre bucuria numeroșilor critici care mă suspectează de înclinare pentru concluzii mai mult morale decît estetice — o fabulă ? Aș fi dispusă să o admit, poate, dacă nu mi-ar fi frig în umbra imensă a culegătorului, și dacă aș ști cu certitudine ce-ar fi făcut Diogene cu omul căutat, dacă l-ar fi găsit...

Ana Blandiana

Ev mediu și modernitate

● Curajul lui Nicolo Polo de a trece granițele lumii mediterane creștine, de a traversa regatele musulmane și Persia, pentru a ajunge, pe Drumul Mătăsii, de-a lungul pustiului Taklamakan, pînă în China, se bucură de tot mai mult respect și admirație. Măreția întreprinderii sale trebuie să fie măsurată în raport cu condițiile de viață ale Evului Mediu. În 1271, cînd Messer Nicolo a pornit în a doua sa călătorie spre China, luîndu-l cu sine și pe fiul său, Marco, a cărui carte descriind ce au văzut pe drumul și la popasurile lor avea să devină unul din cele mai formidabile „best-sellers-uri" din istoria lumii, navigatorii mărilor ezitau să se aventureze dincolo de Capul Bojador, pe coasta de vest a Africii. Acolo se termina pentru ei „Lumea celor vii" ; dincolo de acel punct începea, credeau ei, „Marea Întunericului", care abia peste două sute de ani avea să fie demistificată, și anume de Henric Navigatorul. Aceasta, și multe alte împrejurări ale epocii în care cei doi mari călători Polo, tatăl și fiul, s-au lansat în acțiunea lor exploratoare, aducînd înapoi, în Europa, fermecătoare și uluitoare revelații despre lumea pe care au străbătut-o, sînt puse în lumină de o carte recent apărută sub titlul **Marco Polo — O biografie**, scrisă de istoricul și romancierul Alvise Zorzi. Valoarea cărții și încîntarea cititorilor ei se datorează în mare măsură citatelor copioase din chiar „jurnalul" lui Marco Polo, restabilite după ceea ce poate fi considerată drept versiune originară. Majoritatea acestor pasaje pot fi luate drept mostre ale literaturii moderne de călătorii și aventuri. După cum se știe, cartea lui Marco Polo a avut un co-autor, pe nume Rustichello. Acesta a avut o contribuție deloc neglijabilă la estomparea unor observații și relatări prea directe și prea nemăsluite pentru gustul celor care, la vremea respectivă, erau judecătorii scrisului : călugări, preoți sau laici școliți de preceptori în sutane. Restabilirea chiar și parțială a versiunii lui Marco Polo, nealterată de „stilizări", este o operă de meritorie restituire.

Gabriel García Márquez

Un interviu ? Nu, mulțumesc !

ÎN timpul unui interviu, un reporter mi-a pus eterna întrebare: „Care este metoda dumneavoastră de lucru?". Am rămas pe gînduri căutînd un răspuns nou, pînă cînd ziaristul mi-a spus că dacă întrebarea mi se părea prea grea, o putea înlocui cu alta. „Dimpotrivă", i-am spus, „este o întrebare atît de ușoară și la care am răspuns de atîtea ori, încît încerc să caut un alt răspuns". Ziaristul s-a supărat, căci nu putea înțelege ca eu să explic metoda mea de lucru într-altă fiecare dată. Cu toate astea, așa e. Cînd trebuie să dai cel puțin un interviu pe lună de-a lungul a doisprezece ani, termini prin a dezvolta un alt fel de imaginație specială pentru ca să nu fie toate același interviu repetat.

În realitate, genul interviului a abandonat de mult sfera riguroasă a ziaristicii ca să pătrundă piratește în hățișurile ficțiunii. Rău e că mare parte a ziariștilor o ignoră, și mulți intervievați candizi încă nu o știu. Și unii și alții, pe de altă parte, încă nu au învățat că interviurile sînt ca dragostea: e nevoie măcar de două persoane ca să le facă, și ies bine numai dacă aceste două persoane se iubesc. Dacă nu este așa, rezultatul va fi un șir de întrebări și răspunsuri din care, în cel mai rău caz, poate să iasă un copil, dar niciodată nu va rămîne o amintire frumoasă.

Introducerea este mereu aceeași, și aproape întotdeauna e făcută la telefon. „Am citit toate interviurile care le-ați dat, și toate sînt la fel", spune o voce amabilă și foarte sigură de ea însăși. „Ceea ce vreau eu este cu totul altceva". Este inutil să-i răspunzi că toți spun același lucru. Mai mult, eu oricum nu-i răspund pentru că, mai presus de orice, m-am considerat întotdeauna un gazetar, și cînd un alt gazetar îmi solicită un interviu mă aflu într-o fundătură: sînt, totodată, victimă și complice. Așa încît termin mereu prin a accepta, cu ceea îndoială de sinucigaș pe care toți o purtăm în noi.

În două din trei cazuri, rezultatul este același : nu rezultă un alt fel de interviu, pentru că întrebările sînt cele dintotdeauna. Chiar și ultima : „Ați vrea să-mi spuneți o întrebare care nu v-a fost pusă niciodată și la care ați dori să răspundeți ?". Răspunsul este mereu cel mai dezolant : „Nici una". Poate că cei care fac interviurile nu-și dau seama în ce măsură ne doare pe noi, cei intervievați, eșecul lor, căci în realitate nu este numai eșecul lor, ci, mai ales, eșecul nostru. Mereu rămîn cu senzația neliniștitoare că duminica viitoare, cînd cititorii vor deschide ziarul, își vor spune cu o mare dezamăgire, și poate chiar cu o dreaptă furie, că iar se află acolo același interviu dintotdeauna, al scriitorului dintotdeauna, pe care-l întîlnești și unde nu te-aștepți, și vor trece cu toată rațiunea și cu toată dreptatea la providențiala pagină cu povestioare comice. Am speranța că într-o zi, nu foarte îndepărtată, nimeni nu va mai cumpăra ziarele în care se publică interviuri cu mine.

Există intervievatori de diverse feluri, dar toți au două lucruri în comun : cred că acela va fi interviul vieții lor, și sînt speriați. Ceea ce nu știu — dar e foarte folositor să o știe — e că toți intervievații care au simțul responsabilității sînt mai speriați decît ei. Ca și în dragoste, desigur. Cei care cred că numai ei sînt speriați cad într-una din două extreme : ori devin prea amabili, ori devin prea agresivi. Primii nu vor face niciodată ceva meritoriu. Ceilalți nu reușesc nimic mai mult decît să-l irite pe cel intervievat. „Așa e bine", mi-a spus un excelent realizator de interviuri la radio. „Dacă reușești să-l miți pe cel intervievat, el va termina prin a tipa adevărul numai de furie". Alții folosesc metoda proștilor profesori de școală, încercînd să-l facă pe intervievat să cadă în contradicții, căutînd să-l facă să spună ce nu vrea să spună și încercînd să-l facă să spună, în cel mai rău caz, ceea ce nu gîndește. A trebuit să mă înfrunt cîteodată cu asemenea intervievatori, iar rezultatele au fost întotdeauna cele mai deplorabile. Trebuie să recunosc, cu toate astea, că la un alt gen de interviuri, metoda poate să ducă la o explozie strălucitoare. Așa s-a întîmplat, acum cîțiva ani, la o conferință de presă pe teme economice pe care a dat-o pe atunci președintele Franței, Valéry Giscard d'Estaing. A fost un spectacol sclipitor, în care ziariștii îl bombardau cu întrebări, iar intervievatul răspundea cu o precizie, cu o inteligență și cu o cunoaștere uluitoare. Dintr-odată, o ziaristă a întrebat cu cel mai mare respect : „Știți, domnule președinte, cît costă un bilet de metro ?". Domnul președinte, bineînțeles, nu știa.

Interviuri de război

LA acest tip de interviuri, care poate ar trebui să se numească interviuri de război, numele cel mai important este cel al admiratei mele Oriana Fallaci. Alți ziariști care cred că o cunosc — dar care, fără îndoială, nu o iubesc — au rezerve referitoare la metoda ei. Spun că într-adevăr ea nu schimbă nici măcar un singur cuvînt din ceea ce a spus cel intervievat în fața microfonului, dar că în schimb aranjează cum îi convine ordinea a ceea ce a spus și, mai ales, schimbă și rearanjează propriile sale întrebări cum îi vine mai bine. Oricum, nu cred că această metodă să fie mai suspectă decît cea folosită actualmente de revistele americane „Time" și „Newsweek", care înregistrează o conversație de cîteva ore și apoi nu utilizează decît materialul necesar pentru o pagină, fără să se întrebe dacă omisiunile nu alterează în vreun fel sensul textului original. În orice caz, rezultatul metodei Orianei Fallaci este aproape întotdeauna revelator și fascinant, și foarte puține personalități din lumea asta au rezistat vanității de a-i da un interviu. Ei, în ceea ce o privește, i s-a înmuiat inima doar în fața a doi oameni : a principelui Rainier de Monaco și a lui Dom Helder Camara. Însuși Henry Kissinger a admis în memoriile sale că interviul Orianei Fallaci a fost cel mai catastrofal care i s-a luat vreodată. E ușor de înțeles, pentru că în nici unul dintre celelalte nu a rămas atît de descoperit pe dinlăuntru și pe din afară și pe de-a-ntregul. Așa cum se poate reuși, fără îndoială, numai prin recursurile magice ale ficțiunii.

Un bun intervievator, după mine, trebuie să fie capabil să susțină cu cel căruia îi ia interviul o conversație curgătoare și să reproducă esența ei plecînd de la niște note foarte scurte. Rezultatul nu o să fie prea literal, desigur, dar cred că va fi mai fidel și mai ales mai uman, așa cum a fost de-a lungul atîtor ani de bună gazetărie înaintea invenției acesteia luciferice care poartă numele abominabil de magnetofon. Acum, în schimb, ai impresia că cel ce-ți ia interviul nu ascultă ce se spune, și nici nu-l interesează, pentru că-și închipuie că magnetofonul aude tot. Și se înșeală : nu aude bătăile inimii, lucrul cel mai de preț într-un interviu. Să nu se creadă, cu toate astea, că aceste nefericiri mă bucură. Dimpotrivă : după atîtia ani de frustrări, simți, așteptînd în străfundul sufletului, că va sosi în sfîrșit cel ce va face interviul vieții tale. Tot ca în dragoste.

Apropo

DUPĂ ce am terminat nota anterioară, am găsit un interviu al lui Mario Vargas Llosa publicat de revista „Cromos" din Bogotá cu următorul titlu : „Gabo publică firimiturile de la **O sută de ani de singurătate**". Mai mult, fraza, pusă între ghilimele, vrea să spună că citatul e literal. Cu toate astea, ceea ce spune Vargas Llosa în răspunsul său este : „Pe mine încă mă interesează o carte ca **O sută de ani de singurătate**, care este o culme literară și vitală. García Márquez nu a repetat o asemenea ispravă pentru că nu e ușor s-o repeți. Tot ceea ce a scris apoi este o reminiscență, sînt resturile unei imense lumi pe care el a imaginat-o. Dar cred că e iniust să-l criticăm. E nedrept să spui că **Cronica** nu e bună pentru că nu e ca **O sută de ani de singurătate**. E imposibil să scrii o carte ca asta în fiecare zi". În realitate — pus în fața unei întrebări provocatoare a celui care face interviul — Vargas Llosa i-a dat o bună lecție de felul cum trebuie înțeleasă literatura. Cel care a pus titlul, la rîndul său, a dat și el o bună lecție de felul cum se poate face gazetărie proastă. În legătură cu asta, cred că odată va trebui să vorbim mai ales despre altul dintre aspectele cele mai murdare ale unui interviu : manipularea.

În românește de
Miruna Ionescu

A 13-a ediție

a Colocviului internațional

de literatură din Carintia

Întîlnire la Fresach

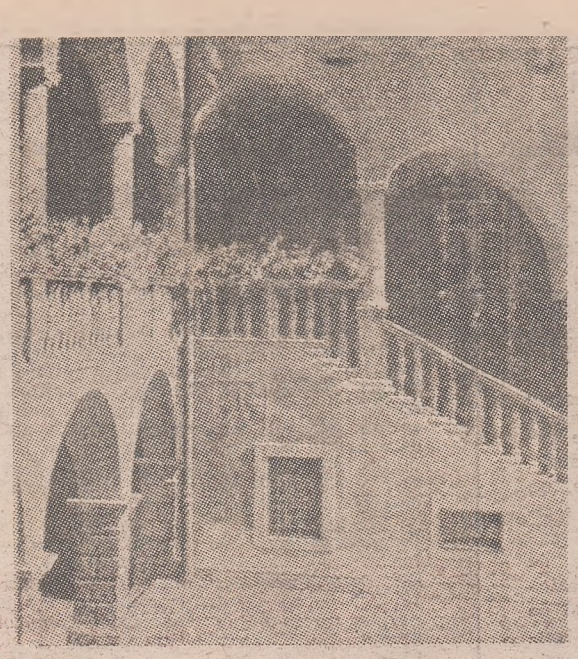

Arhitectură tradițională la Klagenfurt și peisaj din Carintia

DRUMUL de la Viena la Villach prin inima Carintiei îmi amintește de Ardeal. Aceeași succesiune de priveliști, care se primenesc de la o gară la alta, aceeași vegetație proaspătă, țipînd de vitalitate, covoare de maci de o parte și de alta a terasamentului ; trenul trece prin sate dominate de biserici cu turle înalte — ai senzația că străbați Țara Bîrsei — și-n zare colinele domoale urcînd, tot mai mult, către munții semeți cu crestele înzăpezite. Doar numele locurilor sînt altele : Kapfenberg, Bruck, Leoben, Knittelfeld, Klagenfurt. De la Villach ne continuăm călătoria într-un microbuz, pe serpentine blinde, printre dealuri, pînă la Fresach. În acest sat de vacanță cu vilele lui cochete, presărate pe coline înconjurate pe pîlcuri de meri în floare, a avut loc, între 31 mai și 3 iunie, la Hanul Meyer, Colocviul internațional de literatură, organizat de Uniunea Scriitorilor din Carintia sub patronajul prefectului Carintiei, Leopold Wagner. Inițiatorul și animatorul acestei întîlniri între scriitori din estul și vestul Europei (Austria, Cehoslovacia, Elveția, Franța, Italia, Iugoslavia, Luxemburg, Polonia, R.F.G., R.D.G., România și Ungaria), care se desfășoară, de treisprezece ani încoace, într-o exemplară democrație și solidaritate, este președintele Uniunii Scriitorilor din Carintia, Walther Nowotny, el însuși poet, dramaturg, regizor și critic literar.

PRIMA dimineață la Fresach. De la fereastra camerei mele văd ceasul fără arătătoare din turnul bisericii și crestele munților Karawanken... dincolo e Iugoslavia. Mă inundă un sentiment de eternitate. Țările respiră egal, natura este unică — dar oamenii ?

La micul dejun cineva observă că toți vorbim atît de asemănător încît nu poți crede că de fapt gîndim diferit. Replica prozatorului Dieter Wellershoff din R.F.G. vine prompt : „Oamenii gîndesc la fel, doar limbajul lor marcat de convenții creează falsa impresie a unor deosebiri radicale de concepție."

Primul referat, prezentat de tînărul poet elvețian Urs Mäder, „Poezia se face singură — aproximații pe marginea unei teme", stîrnește vii discuții. Rețin, din luările de cuvînt : „Pentru cine scriem, pentru cei care sînt de acord cu noi sau pentru cei care ne sînt potrivnici ? Dar dacă aceștia din urmă, fiind de altă părere, ne ignoră, mesajul nostru își va mai atinge popul ? (Barbara Bronnen — R.F.G.) ; „Singurul mijloc garantat de acces în toate straturile de cititori este sinceritatea" (Jeannie Ebner — Austria) ; „Însuși faptul că poeții au ajuns să-și pună întrebarea «de ce scriu ?» ar trebui să ne dea de gîndit" (Ilse Tielsch — Austria).

Comunicarea prozatorului maghiar Otto Javor, „Bătăi în ușa dinspre lumea exterioară", a interesat în mod deosebit scriitorii din Est, printre care ne numărăm și noi, românii. Obiectul referatului l-a constituit problema dramatică a literaturilor în limbi de circulație restrînsă și gradul înalt de trădare la care este expusă, în special poezia, prin tălmăciri. Lectura în paralel a unor texte din Ady Endre și József Attila în versiune originală și în traducere germană a revelat inefabilul poetic care se comunică doar în limba originară a unei literaturi, chiar atunci cînd sensul logic al cuvintelor ne rămîne străin ; o dovadă în plus că poezia se simte înainte de a fi înțeleasă. Poeta Maria Banuș i-a mulțumit călduros scriitorului maghiar pentru aprecierile elogioase referitoare la literatura română, cuprinse în referatul prezentat.

Discuțiile se continuau pînă către seară pe potecile pădurii din jurul Fresach-ului, sau pe terasele caselor, în șezlonguri, sub un soare de miere, la un „Schwarz mit Sahne" pe care gazda îl oferea, de fiecare dată, cu un zîmbet foarte austriac, întîlnit de altfel, la tot pasul, și la Viena în tramvaie și magazine, pe chipul femeii de la intrarea palatului Schönbrunn și mai ales sub fardul gros al clovnului care m-a invitat valsînd în cortul uriaș al circului din Prater.

SÎMBĂTĂ 2 iunie : ziua cea mai încărcată de emoții. Referatul meu „Asemănări și deosebiri între poezia tînără românească și cea de limbă germană din România" urma după o bijuterie satirico-umoristică, avînd ca temă condiția femeii-scriitor și poziția acesteia în contextul literaturii, intitulată sugestiv „Sst, tata scrie !" — un text spumos și plin de nerv, prezentat de prozatoarea vest-germană Barbara Bronnen. Firește, dezbateri furtunoase ; subiectul era „gras". Scriitorii — în special maghiarii — își reclamau dreptul de gospodine perfecte, scriitoarele — în special austriecele — susțineau vehement că timbrul specific al literaturii scrise de femei este o realitate care le confirmă existența, iar renunțarea la titulatura de literatură feminină, resimțită de unele autoare, în mod nejustificat, ca o jignire, ar fi doar o chestiune formală (Ilse Tielsch). Aveam îndoieli cu privire la referatul meu ; știam că literatura tînără din România reprezenta pentru acești oameni care mă ascultau o zonă mai puțin cunoscută.. Succes neașteptat. Poezia care se scrie azi în țara noastră i-a entuziasmat. Multe din numele scriitorilor, citați de mine, nu le auzeau pentru prima oară. De unii îi leagă amintiri comune. Am trăit un moment emoționant. Prozatorul austriac Anton Fuchs a citit un fragment din ultimul volum de versuri al lui Franz Storch. După trei ani de absență, amintirea lui și a regretatului Dragoș Vicol este încă vie la Fresach. Toți sînt fascinați de folclorul românesc în special de cel muzical (iar problema limbii !). Unii și-au exprimat dorința de a cunoaște mai îndeaproape fenomenul liric românesc. Am simțit în interesul pe care mi l-au acordat mai mult decît o atenție politicoasă.

La masa de prînz ne facem daruri. Un schimb emoționant de plachete de versuri, antologii, volume de reportaje. Fiecare pleacă cu brațele încărcate de cărți — aceste ciudate casete cu sentimente umane.

Ultimele două referate : „Mai bine nimic decît de două ori pe jumătate" — o încercare de readucere în actualitate a dramaturgului Barlach — prezentat de scriitorul Armin Stolper din R.D.G. și „Despre literatura în spațiul Europei centrale", o foarte documentată trecere în revistă a aspectelor istorico-politice care au determinat specificul spiritual al culturii popoarelor aflate în perimetrul acestei zone geografice (Lev Detela — Austria).

SEARA dinaintea plecării. Autocarul ne duce la Millstatt, un orășel cu vechi tradiții istorice. Vizităm muzeul bisericii din localitate. Ni se vorbește despre Ordinul cavalerilor Sf. Gheorghe. Figura nefericitului împărat Ferdinand Maximilian de Habsburg respiră în toate firidele. Abia acum îmi explic de ce în Austria am întîlnit atîtea străzi care se numesc Mexic. Pătrundem într-o galerie întunecoasă — vechea carceră a mînăstirii. Pe zidurile vechi nenumărate inscripții, zgîriate în piatră. Mesaje umane pline de dramatism care ne ajung peste veacuri : „Amor vincit omnia" sau „Gedenke meiner wie ich deiner gedenke"... și pe o porțiune de aproximativ 1 m. și jumătate de perete numele unei femei scris cu caractere gotice, împodobite de elemente florale, „Maria".

În incinta bisericii e frig ca într-o peșteră. Ne ghemuim în băncile de lemn. Deasupra noastră se revarsă muzica lui Bach. Liniște și forță. Urmăresc pîlpîirea flăcării într-o candelă. Sînt sigură că odată cu acordurile finale ale orgei se va stinge. Ne ridicăm să plecăm. Flacăra continuă să ardă.

Din nou în curtea interioară. Cerul înstelat deasupra unui copac bătrîn de cinci sute de ani... și întrebarea copilărească de care nu pot să scap : „Dacă el ar vorbi, ar mai avea vreun rost toate aceste tablouri, toate aceste cărți ?"

DUMINICĂ, 3 iunie, ora 12 — plecare din Fresach. În fața Hanului Meyer, pîlcuri de oameni cu valize. Fiecare își amintește deodată că aparține unui anumit grup. Îmi caut compatrioții — poeta Maria Banuș, poetul Matei Gavril cu tînăra lui soție Salvina și vorbim iar românește. Se mai strîng mîini, se mai schimbă adrese ; pe fețe stăruie un ciudat amestec de tristețe și bucurie. Poate la anul, la a 14-a ediție. La revedere, Fresach.

Nora Iuga

LIRICĂ POLONEZĂ CONTEMPORANĂ

Tadeusz SLIWIAK

Proteina

A venit la mine un om numai cu-o mînă
a venit la mine un cîine cu-un picior rupt
a venit la mine o pasăre în colivie de sîrmă
bine ați venit prieteni
mai avem atîtea de făcut

a venit la mine un om cu-o sculă
— aceasta nu-i bună de nimic

a venit la mine un om cu-o cifră
— aceasta nu înseamnă nimic

a venit la mine un om cu-un instrument
muzical neatins încă
mi-au spus :
iți vom descrie lumea
începem de la proteină

Jerzy HARASIMOVICZ

În fața oglinzii

Stă în fața oglinzii
și nici nu știe
cît de bine-i vin
versurile

Stă în fața oglinzii
și nici nu știe
cum se rotește pe lîngă ea
pana mea înaripată
și neagră

În românește de
NICOLAE MAREȘ

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

FRANȚA

● La „Centre français de société européene de culture" (Paris) a avut loc o discuție publică despre opera lui Panait Istrati, la care au participat Maurice Schumann, membru al Academiei, Roger Dadoun, Roger Grenier, David Seidmann și Alexandru Talex.

● La „Centre Rashi" (Paris) s-a desfășurat o dezbatere, condusă de Roger Dadoun, în legătură cu apariția recentă a volumului „L'existence juive dans la vie et l'oeuvre de Panait Istrati" (ed. Librairie A.G. Hizet) de David Seidmann. Au luat parte autorul lucrării și Alexandru Talex.

● Sub auspiciile „Asociației prietenilor lui Ivan Turgheniev, Pauline Viardot și Maria Malibran", a apărut volumul nr. 7, 1983, al publicației „Cahiers Ivan Tourgueniev", consacrat Simpozionului internațional **Turgheniev și Europa**, organizat la Parris-Bougival, anul trecut, cu ocazia centenarului morții scriitorului. Volumul cuprinde și un studiu de Albert Kovács, sub titlul : **La poétique des „Poèmes en prose" de I.S. Tourgheniev dans le contexte de la littérature européenne.**

ELVEȚIA

● Postul de radio „Suisse Romande" a transmis o emisiune de o oră și jumătate consacrată lui Panait Istrati și Nikos Kazantsakis. Despre scriitorul român a vorbit Christian Goltetto, secretarul Asociației „Prietenii lui Panait Istrati".

GRECIA

● Cunoscuta revistă de cultură și literatură „Ipirotiki estia", condusă și editată de scriitorul Dimosthenis Kokkinos, revistă care apare în orașul universitar Iannina, publică recent un ciclu din poezia română despre copii. Astfel, sînt traduse poemele **Cîntec de leagăn** și **Martie**, ale lui Teofil Bălaj, și **Chipul tatălui**, de Victor Stan, de către poetul și traducătorul Nikos A. Tentas. În numerele anterioare ale aceleiași reviste au mai fost publicate, tot în traducerea lui N. Tentas, poezii despre copii semnate de Daniela Crăsnaru, Mihai Negulescu, Florin Costinescu, Nicolae Arieșescu.

AUSTRIA

● În capitala austriacă, a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură pe sticlă și lemn cu lucrări ale artiștilor Gh. Răducanu și Traian Timotei Tohăneanu. Cu acest prilej s-a relevat contribuția pe care o aduc manifestările culturale la dezvoltarea relațiilor de prietenie statornicite între România și Austria, la mai buna cunoaștere și prețuire reciprocă între cele două popoare.

U.R.S.S.

● La Casa prieteniei popoarelor din Moscova a fost organizată o seară dedicată celei de-a 125-a aniversări a zilei de naștere a marelui actor, regizor și profesor de conservator, Constantin Nottara.

Mihail Fridman, cercetător științific la Institutul de slavistică și balcanistică al Academiei de științe a U.R.S.S., traducător din literatura română, Tatiana Silantieva, profesor de limba română la Institutul de relații internaționale al Ministerului Afacerilor Externe al U.R.S.S., și Ion Sbîrnă, consilier al Ambasadei române din Moscova, au evocat viața și activitatea marelui actor locul lui în dramaturgia și teatrul românesc și contribuția sa la crearea unei adevărate pleiade de actori de frunte ai scenei românești.

Manifestarea s-a încheiat cu un program artistic susținut de cunoscuți artiști de la Teatrul Mare din Moscova.

„România literară"

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, poarta B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA SCÎNTEII"

5 lei